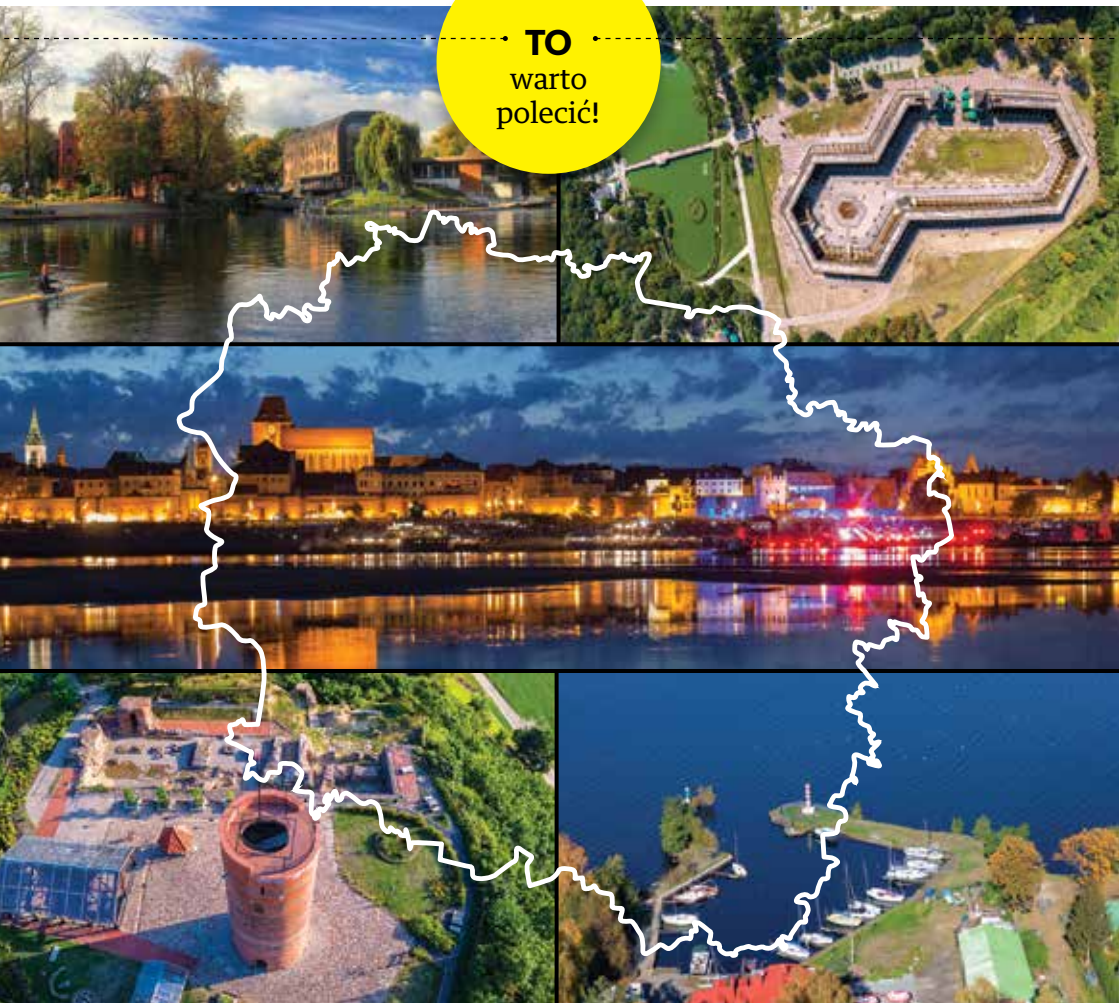

Kujawsko-Pomorski Poradnik

TURYSTYCZNY

• TO
warto
polecić!

**Poznaj atrakcje turystyczne
w każdym powiecie!**

Poznaj województwo kujawsko-pomorskie

poradnik TURYSTYCZNY

Zapraszamy w wyjątkową podróż po regionie, który w każdym zakątku kryje ciekawą historię, bogate dziedzictwo i zapierającą dech w piersiach przyrodę. Zwiedzać go można na różne sposoby - podążając szlakiem gotyckich zabytków, odkrywając unikatowe drewniane budowle czy na przykład przemierzając te tereny za wstęgami rzek, które tak znacząco wpłynęły na rozwój leżących nieopodal miejscowości. Różnorodność Kujaw i Pomorza przyciąga rodziny z dziećmi, gwarantując tu doskonałą rozrywkę najmłodszym turystom. Do znanych nie tylko w kraju lokalnych uzdrowisk każdego roku chętnie przybywają tłumy. A centra miast, dawne budowle czy też osobliwa natura często stają się tłem i inspiracją dla filmowych twórców.

Nie ma tu miejscowości, w której nie warto byłoby się na chwilę zatrzymać. Nie wszystkie atrakcje i miejsca godne uwagi są jednak powszechnie znane. Z myślą o tym stworzyliśmy poradnik turystyczny, w którym znaleźć można ciekawe punkty na mapie każdego powiatu i w pięciu miastach prezydenckich. Niech posłużą one za wstęp do jeszcze bardziej wnikliwego odkrywania uroków województwa kujawsko-pomorskiego!

Express
BYDGOSKI

NOWOŚCI
DZIENNIK TORUŃSKI

GAZETA
pomorska

- » WYDAWCA: POLSKA PRESS GRUPA sp. z o.o.,
ODDZIAŁ W BYDGOSZCZY, ul. Zamoyskiego 2
- » PREZES ODDZIAŁU W BYDGOSZCZY: Marek Ciesielski
- » REDAKTOR NACZELNY: Tomasz Pietraszak
- » DYREKTOR BIURA REKLAMY: Agnieszka Perlińska
- » REDAKTORKA PROWADZĄCA: Lucyna Tataruch,
e-mail: lucyna.tataruch@polskagrupa.pl
- » PROJEKT: Dagmara Potocka-Sakwińska, Katarzyna Opasińska
- » SKŁAD: Katarzyna Opasińska, Anna Antosiewicz-Wyderka

» ZDJĘCIA NA OKŁADCE: Bydgoszcz (fot. Urząd Miasta Bydgoszczy),
Inowrocław, Grudziądz (fot. panoramy.miast.marekczarnecki.eu),
Toruń, Włocławek (fot. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie)

Miasto pełne atrakcji

Toruń wyróżnia się niesamowitą gotycką zabudową, która w wielu miejscach zachowała się w nienaruszonym stanie od czasów słynnego mieszkańca miasta – Mikołaja Kopernika. Przykładem może być Kościół św. Jakuba, jeden z licznych wartych uwagi zabytków.

fot. OIT w Toruniu

Średniowieczna zabudowa w centrum Torunia znana jest w całej Polsce. Atrakcje Zespołu Miejskiego wpisane zostały na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO i to właśnie od tych terenów turyści najczęściej rozpoczynają poznanie grodu Kopernika.

W obrębie Starego Miasta z pewnością nie można pominąć Ratusza, gdzie warto nie tylko zobaczyć eksponaty z Muzeum Okręgowego, ale i wspiąć się na szczyt wieży dla wyjątkowego widoku na miasto.

Urokliwe uliczki kryją tu ciekawą architekturę i gotyckie zabytki, sąsiadujące niekiedy z kolorowymi kamienicami, pamiętającymi interesujące dawne czasy. Nie da się ominąć ruin zamku

krzyżackiego czy przeoczyć miejskich murów obronnych, przy których stoi słynna toruńska Krzywa Wieża. Uwadze nie umkną też monumentalne kościoły – katedra św. Janów, kościół Najświętszej Marii Panny czy kościół św. Jakuba. A to tylko początek zwiedzania grodu Kopernika!

Nikt nie powinien opuścić tego miasta bez poznania bliżej historii astronoma (np. w służącym dziś za muzeum domu, w którym podobno przyszedł na świat) czy też jego wielkich odkryć, chociażby w planetarium podczas niezwykłych pokazów. Te i inne atrakcje zapewnią rozrywkę na wysokim poziomie każdemu, bez względu na wiek!

CO warto zobaczyć?

- **Ratusz Staromiejski** – gotycka budowla z końca XIV w., jeden z największych ceglanych budynków tego typu w Europie
- **Dom Kopernika** – kamienica, będąca w XV w. własnością rodziny Koperników; przez wielu historyków wskazywana jako miejsce narodzin astronoma

- **Ruiny zamku krzyżackiego** – pozostałość po pierwszej warowni krzyżackiej na Ziemi Chełmińskiej, miejsce skąd rozpoczęto podbój Prus i tworzenie państwa krzyżackiego
- **Krzywa Wieża** – średniowieczna baszta miejska, odchylona od pionu o 1,46 m, w południowo-zachodnim narożu dawnych murów miejskich Starego Miasta

- **Planetarium** – jeden z najnowocześniejszych tego typu obiektów w naszej części Europy, oferujący pokazy astronomiczne dla dorosłych i dzieci

- **Ogród Zoologiczny** – wiele ciekawych gatunków zwierząt i roślin, które oglądać można spacerując po terenie średniowiecznych podmiejskich posiadłości, na Bydgoskim Przedmieściu

fot. OIT w Toruniu

- **Dom Legend Toruńskich** – interaktywne muzeum i teatr, gdzie opowiadane są tradycyjne toruńskie legendy; wrażenie niesamowitości potęguje prezentowanie opowieści we wnętrzu średniowiecznej piwnicy
- **Niewidzialny Dom** – jedna z pięciu tego typu atrakcji na świecie, która umożliwia doświadczenie świata z wyłączeniem zmysłu wzroku – w całkowitej ciemności
- **Muzeum Toruńskiego Piernika** – pofabryczny budynek piernikarskiej firmy Gustava Weesego, obecnie interaktywne muzeum prezentujące historię piernikarską
- **Muzeum Podróżników im. Tony'ego Halika** – miejsce, w którym znajduje się ponad 800 eksponatów związanych z kulturami pozaeuropejskimi z wypraw Elżbiety Dzickowskiej i Tony'ego Halika
- **Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy** – interaktywne miejsce spotkań dla osób w każdym wieku zainteresowanych nauką i otaczającym nas światem;
- **Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu** – obiekt w bezpośrednim sąsiedztwie Starego Miasta, powstały w ramach Narodowego Programu Kultury „Znaki Czasu”
- **Parki Etnograficzne** – przy Muzeum Etnograficznym w centrum miasta oraz na osiedlu Kaszczorek; skanseny na wolnym powietrzu, prezentujące różnorodne obiekty architektury wiejskiej
- **Park Miejski na Bydgoskim Przedmieściu** – cenne dzieło sztuki ogrodowej, którego początki sięgają 1816 r.; idealne miejsce do wypoczynku i rekreacji
- **Bulwar Filadelfijski** – nadwiślańskie bulwary rozciągające się wzdłuż średniowiecznych murów miejskich, podczas spaceru podziwiać można piękny widok na miasto

Jak zaplanować weekend w Toruniu?

„Toruń ozdobnymi budowlami i pokryciem ceglanych dachówek tak cudownie jaśnieje, że niewiele miast może mu dorównać pięknnością i wspaniałością” – tak pisał Jan Długosz w jednej ze swych kronik i choć wieków od tamtej pory minęło już kilka, stwierdzenie to wciąż jest aktualne! Wspaniała atmosfera, liczne zabytki i kawał historii – właśnie to stanowi o wyjątkowości Torunia.

fot. OIT w Toruniu

PIĄTEK: POPOŁUDNIE RELAKSACYJNE

Przygodę z Toruniem zacząć można od spaceru romantycznymi uliczkami Starego Miasta. Znajdziemy tu miejsca idealne do odpoczynku po podróży – w klimatycznych restauracjach bądź przytulnych kawiarniach. Szukając aktywnego wypoczynku warto z kolei wieczorem wybrać się na drugą stronę Wisły. Po przekroczeniu mostu drogowego dotrzemy w pobliżu tarasu widokowego, który szczególnie po zachodzie słońca oferuje wspaniałą widok na gotycką panoramę.

SOBOTA: ZWIEDZANIE STAREGO MIASTA I SPACER PO BYDGOSKIM PRZEDMIEŚCIU

Poszukiwanie smacznego śniadania lub porannej kawy najlepiej zacząć na starówce. Tutejsze restauracje dysponują bogatą ofertą śniadaniową. Zaraz potem można ruszyć szlakiem gotyckiej zabudowy. Spacer polecamy rozpocząć od Rynku Staromiejskiego, gdzie znajdziemy monumentalny średniowieczny Ratusz. W jego sąsiedztwie łatwo dostrzec słynnego astronoma. To pomnik Mikołaja Kopernika – najznamienszego obywatela miasta, urodzo-

nego tu w 1473 r. Swoje dalsze kroki warto pokierować wzdłuż ulicy Żeglarskiej. Dotrzemy nią do największego i najstarszego budynku na Starym Mieście – katedry św. św. Janów. To tu Kopernik został ochrzczony. Znajduje się tu również największy średniowieczny dzwon w Polsce. Dom Mikołaja Kopernika dzieli od katedry zaledwie 200 metrów. W tym miejscu astronom miał przyjść na świat. Skręcając z ul. Kopernika w ul. Ducha Św. dojdziemy do średniowiecznych murów miasta i bramy Klasztornej. Tuż obok chyli się ku ziemi słynna toruńska Krzywa Wieża. Idąc wzdłuż murów obronnych mijając będziemy kolejne baszty i bramy, dotrzemy też do ruin Zamku Krzyżackiego. Stąd pokierować możemy się w stronę Rynku Nowomiejskiego, przy którym znajdziemy piękny gotycki kościół św. Jakuba, albo wzdłuż ul. Przedzámce, mijając przy okazji figurkę toruńskiego smoka, z którym wiąże się ciekawa legenda. Kolejną częścią trasy

może być spacer główną ulicą starówki – Szeroką. Doprowadzi nas ona do znanego już miejsca – pomnika Mikołaja Kopernika.

Od zachodu ze Starym Miastem sąsiaduje Bydgoskie Przedmieście, gdzie znajdziemy liczne przykłady architektury XIX-wiecznej i międzywojennej – szczególnie na ul. Mickiewicza. Skręcając z niej w lewo, w jedną z odchodzących uliczek, dojdziemy do największego i najstarszego toruńskiego parku, znajdującego się przy ul. Bydgoskiej. Stąd możemy wybrać się w drogę powrotną na Stare Miasto. Trzymając się ul. Bydgoskiej będziemy mijając niezwykłą zabudowę szachulcową oraz Ogród Zoobotaniczny, w którym warto się zatrzymać. Jego początki sięgają końca XVIII w.

NIEDZIELA: WARSZTATY PIERNIKARSKIE

Dla tych, którzy jeszcze nie mieli okazji, ostatni dzień pobytu w Toruniu może być idealną okazją do odwiedzenia któregoś z muzeów piernikarstwa. Wszystkie oferują specjalne warsztaty, na których dowiemy się czegoś na temat historii piernikarstwa, odkryjemy dawne oraz współczesne przepisy oraz przede wszystkim stworzymy własny i niepowtarzalny wypiek zgodnie z dawną sztuką. Przed wyjazdem warto zaopatrzyć się także w pierniki w którymś ze sklepów sprzedających te specjały.

Nie można też pominąć spaceru Bulwarem Filadelfijskim. To miejsce, w którym starówka styka się z wodami królowej polskich rzek. Ciągące się ponad 1,5 km nabrzeże to idealny deptak na spokojną wyprawę. Nieopodal zamkniętych barek restauracyjnych znajdziemy taras stojący w miejscu przyczółka dawnej drewnianej przeprawy przez Wisłę, która spięła oba brzegi już w 1500 r. W sezonie turystycznym przy nabrzeżu cumuje statek wycieczkowy – może on zabrać nas w 45-minutowy rejs, wzdłuż murów Starego Miasta.

fot. OIT w Toruniu

To tylko wybrane atrakcje.
Więcej na www.visittorun.com

W Toruniu dzieci się nie nudzą!

Może nie dla wszystkich jest to oczywiste, ale Toruń to doskonały kierunek podróży dla rodzin z dziećmi. Poruszanie się po mieście jest łatwe i wygodne – poszczególne atrakcje dzieli zaledwie kilka minut spaceru. Niewiele jest miejsc, które oferują tak wiele ciekawych rzeczy dla młodych podróżników. Oto niektóre z atrakcji!

fot. OIT w Toruniu

PIERNIKOWE MIASTO

Toruń cieszy się niesłabnącą popularnością związaną z korzennymi przysmakami. To właśnie tu można przenieść się do słodkiego, piernikowego świata! **Żywe Muzeum Piernika** zaprasza na przygodę, która długo pozostaje w pamięci. Z kolei w **Muzeum Toruńskiego Piernika**, oprócz wypieków, warto poznać kolekcję eksponatów, które przywołują najdawniejsze tradycje tego rzemiosła. W obrębie Starego Miasta znajdziemy również inne piernikarnie, oferujące udział w warsztatach wyrobu korzennych przysmaków. Dodatkowo, znajdziemy tutaj również liczne sklepy z piernikami – np. na ulicach Żeglarskiej, Piekarach, Kopernika, a także na samym Rynku Staromiejskim.

ZWIERZĘTA ZAKŁĘTE W CZASIE

Po zachodniej stronie Ratusza Staromiejskiego przycupnął **flisak otoczony żabami**. Dziś już mało kto pamięta, czym trudnili się flisacy, choć jeszcze niespełna sto lat temu stanowili barwny i głośny element miejskiego pejzażu. Ich praca polegała na spławianiu drewna Wisłą i innymi rzekami.

W czasach, gdy Wisła korkowała się prawie tak, jak dzisiejsze autostrady z początkiem i końcem wakacji (a było to jakieś pięćset lat temu), Toruń nawiedziło straszliwe nieszczęście. Plaga żab! Ponieważ zrozpaczony burmistrz nie radził sobie z problemem, o pomoc poprosił jednego z flisaków. Ten zagrał na skrzypcach, czym zainteresował kumkających najeźdźców.

Zasłuchane żaby wyszły wraz z nim za miasto i osiadły na podtoruńskich mokradłach. W nagrodę za ten brawurowy czyn burmistrz oddał flisakowi córkę za żonę. Chłopcy, którzy planują mieć w przyszłości wspaniałe i mądre żony, powinni wycałować wszystkie żabki stojące u stóp posągu.

Mając flisaka za plecami, a Ratusz po lewej, warto spojrzeć w górę. Na dachu jednej z kamienic przycupnął się **największy koci bohater w historii miasta**. Kiedy w roku 1629 pod mury Torunia zbliżyli się Szwedzi, armia miejska zyskała sprzymierzeńca w osobie otyłego kocura, którego nikt dotąd nie podejrzewał o sprawność i spryt godny wojaka. Kot drapał po gębach nieproszonych gości, co zmusiło Szwedów do odwrotu. Na tę pamiątkę część północnych umocnień miasta nazwano kocimi imionami, był więc Koci Łeb, Kocie Łapy i Koci Brzuch. Do dziś zachowała się jedynie pierwsza z baszt.

Na Przedzamczu, tuż przy Strudze Toruńskiej, łypie ślipiami **smok toruński**. Choć potwór miał jedynie 2 metry długości, zatem ustępował nieco wawelskiemu, w roku 1746 poważnie nastraszył kilka osób. Zdaje się być straszny tym bardziej, że wspominają o nim miejskie kroniki. Nie jest to więc legenda, a najszczerza prawda. Niewykluczone, że potomkowie stworzą nadal żyją w Toruniu.

Sympatyczny **osiółek** jedynie dziś może się dobrze kojarzyć. Dawnym torunianom przywodził na myśl wstyd i ból siedzenia. Osiół służył jako pręgierz – miejsce, gdzie publicznie wymierzano kary. Ci, którzy coś przeskrobali, musieli siedzieć na nim nawet przez dwa całe godziny! Nie dość, że bolało, to i wstyd był straszny. Siedzącego na osie obśmiewało całe miasto.

Osiółek mieszkający w toruńskim zoo może budzić większą sympatię. **Zwierzyniec** połączony z najstarszym w Polsce **ogrodem botanicznym** – ma sporo ponad dwieście lat.

ASTRONOMICZNIE / NAUKOWO

Każdy z pewnością wie, kim był **Mikołaj Kopernik**. Jego ojciec, również Mikołaj, był człowiekiem majątnym. Kopernikowie posiadali kilka domów, stąd do dziś nie do końca wiadomo,

fot. OIT w Toruniu

w którym z nich przyszedł na świat astronom. Warto jednak odwiedzić **kamienicę nazywaną Domem Kopernika**. Ten wielki ceglany budynek to... dom jednorodzinny! Dom, oprócz tego, że oczywiście w nim mieszkało, był także magazynem oraz „biurem”. To tu przyjmowano kontrahentów – ludzi, z którymi robiono interesy. By dowiedzieć się, która gwiazda jest którą – a nawet, że niektóre jasne obiekty widziane na niebie to inne planety naszego układu – warto odwiedzić **Planetarium**, w którym – podobnie jak w kinie – grane są różne seanse. Astronomia to tylko jedna z pasji i mocnych stron Kopernika. Ludzie renesansu, bo tak mówi się o tych, którzy mają wiele zainteresowań i talentów, powinni zajrzeć do Centrum Nowoczesności **Młyn Wiedzy**. Tu można zrozumieć siebie i otaczający nas świat – fizyka, chemia i matematyka są fascynujące!

Zwiedzanie Twierdzy Toruń

fot. OIT w Toruniu

Toruń to nie tylko miasto przeszłanego astronoma Mikołaja Kopernika, wyśmienitych korzennych pierników i wspaniałej gotyckiej zabudowy. Można zobaczyć tutaj również wiele ciekawych przykładów architektury obronnej wznoszonej od czasów średniowiecza aż po wiek XX.

Założony w średniowieczu Toruń od samego początku otoczony był fortyfikacjami. Pierwotnie były to drewniano-ziemne umocnienia w formie wału. Z czasem w jego miejscu wzniesiono ceglane mury obronne, poprzedzone mokrą fosą. Ich najstarszy fragment można do dziś oglądać przy wylocie **ulicy Pod Krzywą Wieżą**.

Z ponad trzykilometrowego średniowiecznego muru obronnego i ponad 40 baszt otaczających Stare i Nowe Miasto Toruń, do dziś zachował się prawie cały odcinek

murów nadwiślańskich. Najlepiej widoczny jest on z nabrzeża. Od strony Wisły można też obejrzeć 3 z zachowanych 8 baszt oraz 3 bramy wodne: **Mostowa, Żeglarska oraz Klasztorna**.

W skład zachowanych średniowiecznych fortyfikacji wchodzi także ruiny dwóch zamków. Pierwszy z nich, wciśnięty klinem pomiędzy Stare i Nowe Miasto, został zbudowany przez Krzyżaków w połowie XIII wieku. Był to dobrze ufortyfikowany zespół obiektów, który po rozbudowie w XIV i XV w., zajmował obszar ok. 2 ha. Drugi wzniesiono około 1428 r. na cyplu wcinającym się w nurt Wisły przy jej lewym brzegu, prawie dokładnie naprzeciwko Starego Miasta. Do obu z nich bardzo łatwo jest trafić: **Zamek Krzyżacki** leży w samym sercu toruńskiej starówki, a **Zamek Dybowski** - drugi z wymienionych - zobaczymy, gdy tylko przekroczymy most drogowy im J. Piłsudskiego.

Z czasem stare, ceglane fortyfikacje przestały odgrywać istotną rolę, nie były one w stanie sprostać wprowadzanej powszechnie artylerii. W XVII w., po szwedzkim ataku na miasto, zdecydowano się zmodernizować toruńskie fortyfikacje. Przez następnych kilkanaście lat Toruń został otoczony przez osiem ziemnych bastionów dziesięciometrowej wysokości, przed którymi znajdowała się szeroka na 45 metrów, wypełniona wodą fosa. Swój pierwszy sprawdzian nowe bastiony przeszły podczas potopu szwedzkiego. Kolejna wojna ze Szwecją przyniosła jednak kres ich świetności.

Niełatwo znaleźć dziś w centrum miasta relikty umocnień nowożytnych, ale za to pamiętki po następnej fazie rozbudowy i modernizacji toruńskich fortyfikacji wykonanej przez Prusaków w latach 20. i 30. XIX w. są już dość liczne. Mowa tu m.in. o umocnieniach, które można znaleźć w okolicach Placu Rapackiego, dwóch grodzach, pomiędzy które w 1934 r. wbudowano wylot mostu drogowego, koszarach nadwiślańskich - dziś jest to hotel Bulwar, czy o znajdującym się po drugiej stronie Starego Miasta budynku **Muzeum Etnograficznego** - dawnej wozowni artyleryjskiej.

Pod koniec lat 70. XIX w. stało się jasne, że nawet zmodernizowane bastiony, a także stare

fot. OIT w Toruniu

forty, nie są w stanie stawić czoła najnowszym wojennym wynalazkom, jakimi były nowoczesne armaty wyposażone w gwintowane lufy. Ich ogień sięgał na kilka kilometrów, dlatego obronę należało przenieść na oddalone o ok. 3 km od miasta przedpole. Wzniesiono tam 7 nowoczesnych fortów artyleryjskich, wyposażonych w dużą liczbę dział mogących zwalczać cele oddalone nawet o 4 km. W kilka lat po wybudowaniu pierwszych stworzono kolejne, przeznaczone głównie dla piechoty. Na szczęście dla Torunia żaden z tych obiektów nie musiał zostać sprawdzony w boju.

Po II wojnie światowej część XIX-wiecznych budowli fortecznych została zaadaptowana na zakłady i warsztaty. Na szczęście w 1971 r. większość fortów wpisano do rejestru zabytków, doceniając ich wielką wartość historyczną.

W przeciwieństwie do średniowiecznych i nowożytnych fortyfikacji, te z ostatniego etapu rozbudowy twierdzy zachowały się w na tyle dobrym stanie, że toruńska XIX-wieczna pruska twierdza uważana jest za najlepiej zachowany tego typu zespół w Polsce. Wiele na jej temat dowiedzieć można się w **Muzeum Twierdzy Toruń**, zlokalizowanym w dawnych koszarach Bramy Chełmińskiej. Znajdująca się tam wystawa opowiada nie tylko o historii obronności Torunia, ale także o życiu codziennym żołnierzy pełniących służbę w dawnej Twierdzy.

Miasto z perspektywy Królowej Polskich Rzek

fot. OIT w Toruniu

To właśnie dzięki Wiśle Toruń był bogatym miastem, które mogło konkurować z największymi ośrodkami handlowymi średniowiecznej Europy. Dla mieszkańców zupełnie naturalne są spacery brzegiem rzeki, wpatrywanie się w jej nurt, chłonięcie zapachu, wsłuchiwanie się w odgłosy czy po prostu... bycie w pobliżu. Odwiedzając Toruń, warto poznać go również od strony Królowej Polskich Rzek.

Toruń przez wieki rozwijał się dzięki nadwiślańskiemu położeniu. Istniał tutaj port, do którego przyływały pełnomorskie statki, dzięki czemu w mieście pojawiali się kupcy z całej Europy. Handlowano miodem, sukniem, solą, miedzią i... solonymi śledziami. Więcej na ten temat można dowiedzieć się odwiedzając **Muzeum Historii Torunia**, przy ul. Łaziennej. Zobaczmy tam między innymi toruński port, poznamy wpływ handlu na wspaniały rozwój miasta czy też losy najbogatszych rodów kupieckich - w tym zakończoną bankrutstwem historię Mikołaja Kopernika, ojca sławnego astronoma.

Dzisiaj nad Wisłą w Toruniu również spotykamy ludzi zewsząd, ale powodem ich przyjazdu jest chęć dotknięcia gotyku, posmakowania pierników i po prostu beztrudnego spędzenia czasu.

fot. OIT w Toruniu

Bulwar Filadelfijski, to ulubione miejsce spacerów torunian i ich gości. Można tu również skorzystać z oferty gastronomicznej, między innymi na barkach zacumowanych przy brzegu. Po rzece pływa „**Katarzynka**” - łódź motorowa, która po kilkuminutowym rejsie przynosi nas do zupełnie innej dzikiej rzeczywistości, czyli na **Kępę Bazarową**. Podczas tej krótkiej podróży na drugi brzeg, przedostajemy się z Pomorza na Kujawy. Znajdujemy się na terenie lasu łęgowego o statusie rezerwatu przyrody. Tego rodzaju las, zalewany okresowo przez rzekę, należy do najcenniejszych przyrodniczo obszarów leśnych, porównywanych nawet z dżunglą. Zobaczmy tu urocze, małe piaszczyste zatoczki, skąd można w ciszy i spokoju podziwiać jeden z cudów polskiej turystyki - panoramę Torunia. Nie należy być zdziwionym, jeśli będzie nam towarzyszyła w tym rodzina bobrów, lub jeśli na gałęzi wiekowej topoli przysiądzie orzeł bielik. Na Kępie Bazarowej znajduje się również platforma widokowa, opodal której jest parking. Kępa Bazarowa zapisała się na kartach historii, jako miejsce podpisania w roku 1411 pierwszego pokoju toruńskiego, zawartego po bitwie grunwaldzkiej.

Na lewym brzegu rzeki możemy ponadto odpocząć na otwartej w ubiegłym roku nadwiślańskiej plaży. W jej pobliżu zachowały się

ruiny zamku Dybowskiego, wzniesionego za panowania Władysława Jagiełły - była to siedziba polskich starostów, a jednocześnie stacja celna po drodze do krzyżackiego Torunia.

Idealną trasą spaceru jest także prawy brzeg - w kierunku zachodniego skraju bulwaru, gdzie trafimy na boiska sportowe, plac zabaw dla dzieci i miniplażę. Tam również leży przystań rzeczna, z której swój początek mają rejsy łodziami po Wiśle - niektóre z nich aż do Nieszawki, gdzie czeka na odwiedziny **Olanderski Park Etnograficzny**, poświęcony tym, którzy żyli nad Wisłą, korzystali z jej dobrodziejstw, a jednocześnie starali się ją regulować, czyli Olandrom. Dostaniemy się tam również samochodem - taka podróż z Torunia trwa kilkanaście minut.

Warto odwiedzić także leżący niedaleko Wisły park miejski na **Bydgoskim Przedmieściu**. To kolejne miejsce pozwalające zobaczyć Toruń z innej perspektywy. W parku niedawno odsłonięto pomnik poświęcony Żołnierzom Wojsk Balonowych, którzy niegdyś stacjonowali w Toruniu.

To tylko wybrane atrakcje.
Więcej na www.visittorun.com

Śladem wody

Bydgoszcz to miasto, w którym warto zostać na dłużej niż jeden dzień. Choć wiele z atrakcji możemy zobaczyć w samym centrum, najlepiej połączyć to z wycieczką w bardziej odległe rejony, gdzie nie brakuje zarówno ciekawych miejsc, jak i okazji do prawdziwego wypoczynku i relaksu.

fol. Artur Bogacki / istock

Wiele atrakcji turystycznych Bydgoszczy związanych jest z rzeką. Nic dziwnego, bowiem to właśnie wokół Brdy tętniło życie w mieście od dawien dawna. Historię rozwoju tych terenów z perspektywy wodnego przemysłu idealnie pokazuje trasa turystyczna - Szlak Wody, Przemysłu i Rzemiosła TeH₂O, który warto zwiedzić w całości.

Już przechadzając się po Starym Mieście będziemy miać atrakcje, z których Bydgoszcz jest znana - jak choćby jej symbol, trzy szachulcowe spichlerze. Nad Brdą unosić się będzie rzeźba linoskoczka przechodzącego przez rzekę. Na wodzie stoi tu m.in. Barka Lemara, zabytek techniki i muzeum tradycji szyperskich. Na Starym Rynku zobaczymy urokliwe kamienice oraz zabytkowe budynki, jak obecny

Ratusz, w którym niegdyś znajdowało się kolegium jezuickie. Nieopodal warto zatrzymać się przy najstarszym kościele w mieście - katedrze św. św. Marcina i Mikołaja.

W centrum nie można darować sobie również spaceru po wyjątkowej Wyspie Młyńskiej (najlepiej przez urokliwy Mostek Zakochanych). To zielone serce miasta zaprasza mieszkańców i turystów na odrobinę wypoczynku na trawie, spokojny spacer wzdłuż rzeki lub poznanie historii w mieszczących się obok ośrodkach kultury - Białym Spichrze czy Europejskim Centrum Pieniądza.

I choć w tych wyjątkowych miejscach można by zostać dłużej, będzie to dopiero początek wycieczki. Bydgoszcz ma jeszcze wiele do zaoferowania!

BYDGOSZCZ

CO warto zobaczyć?

• **Kanał Bydgoski** - zbudowany w latach 1773-1774 najstarszy czynny do dziś śródlądowy kanał wodny w Polsce

• **Bydgoski Tramwaj Wodny** - kursująca w sezonie wiosenno-letnim linia, która pozwala poznać miasto z perspektywy rzeki

• **Barka Lemara** - muzeum tradycji wodniackich i szyperskich, znajdujące się w cumującej przy nadbrzeżu Brdy barce

• **Wyspa Młyńska** - wyspa rzeczna, zajmująca ok. 6,5 ha, w skład której wchodzi m.in. Wenecja Bydgoska z ciągiem charakterystycznych kamienic

• **Katedra Bydgoska św. św. Marcina i Mikołaja z XV w.** - gotycki kościół famy z XV w., najwartościowszy zabytek staropolskiej architektury miasta

• **Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** - Kościół Klarysek, gotycko-renesansowa świątynia wzniesiona między 1582 a 1618 r.

• **Kościół pobernardyński pw. NMP Królowej Pokoju** - świątynia, której początki sięgają przybycia do miasta bernardyńców w 1480 r., jeden z trzech najstarszych bydgoskich kościołów

• **Spichrze nad Brdą** - zabytkowe szachulcowe budynki magazynowe, w tym cztery sprzed XIX w., które stały się symbolem miasta; obecnie pełnią funkcje muzealne

fol. Dar1930 / istock

• **Exploseum (Centrum Techniki Wojennej DAG Fabrik Bromberg)** - dawna tajna pohitlerowska fabryka zbrojeniowa, jedna z najciekawszych industrialnych atrakcji muzealnych miasta

• **Muzeum Mydła i Historii Brudu** - jedyne takie muzeum w Europie, prezentujące historię higieny, produkcji mydła i związane z tym akcesoria

• **Leśny Park Kultury i Wypoczynku Myślęcinek** - największy w Polsce miejski park, znajdujący się 3 km od centrum, miejsce spotkań i aktywnego spędzania czasu

• **Dzielnica Muzyczna** - urokliwy zakątek z parkiem im. Jana Kochanowskiego w centrum, gdzie zobaczyć można rzeźby wybitnych kompozytorów, otoczony instytucjami związanymi z kulturą, takimi jak: Filharmonia Pomorska, Akademia Muzyczna czy Teatr Polski

• **Bydgoska secesja** - znajdujące się w całym Śródmieściu kamienice w secesyjnym stylu, podziwiać je można np. podczas spaceru ul. Gdańską i ul. Cieszkowskiego

• **Opera Nova** - największa instytucja artystyczna regionu, jedna z 10 scen operowych w Polsce, w charakterystycznym budynku obejmującym trzy kamienne kręgi.

• **Wieża Ciśnień** - zabytkowa część kompleksu Wodociągów Miejskich w Bydgoszczy, oddana do użytku 1900 r., punkt widokowy na miasto

Trenuj z aplikacją Aktywne Miasta

Osoby aktywne bardzo chętnie sięgają po sportowe aplikacje mobilne.

Panuje wszechobecna moda na korzystanie z tego typu aplikacji na urządzenia typu telefon czy zegarek. Aplikacje wspierają nasze aktywności, motywują do działania, monitorują regularność treningów i co najważniejsze są zawsze pod ręką. Są one używane coraz częściej przez osoby podejmujące aktywność fizyczną w formie rekreacji, a nie tylko zawodowo. Na rynku dostępnych jest kilka popularnych produktów. Jedną z nich jest aplikacja Aktywne Miasta.

Aktywne Miasta to projekt rekreacyjno-sportowy dedykowany osobom aktywnie spędzającym czas. Inicjatorem projektu jest Miasto Bydgoszcz. Aplikacja jest bezpłatna oraz oferuje 18 dyscyplin sportowych, takich jak: jazda na rowerze, bieganie, pływanie, nordic walking, chodzenie, rolki, kajakarstwo, narty, kolarstwo, snowboard, canicross, deskorolka, hulajnoga, jazda konna, jazda na wózku, łyżwy, nartorolki, wioślarstwo. Mierzy czas, pokonany dystans, tempo, spalone kalorie, a przebyte szlaki oznacza na mapie. Dzięki aplikacji w jednym miejscu znajdują się pełne statystyki i historia treningów! Aplikacja Aktywne Miasta umożliwia integrację z aplikacją Garmin Connect.

Pobierając aplikację Aktywne Miasta zyskuje się dostęp do szeregu przydatnych funkcji oraz możliwość wzięcia udziału w ogólnopolskiej rywalizacji o Puchar Rowerowej Stolicy Polski! Całomiesięczne rowerowe zmagania to fantastyczna przygoda dla wszystkich miłośników dwóch kółek! Najbliższa edycja odbędzie się już w czerwcu 2021 roku! W Rywalizacji 2021 weźmie udział około 50 miast. W ubiegłorocznej edycji rowerzyści kręcąc przez cały miesiąc kilometry dla swoich miast przejechali przy użyciu aplikacji ponad 3,7 mln kilometrów. Zabawa przyjęła się doskonale i zyskała uznanie wśród tysięcy ludzi stawiających na zdrowy i aktywny tryb życia. Dzięki projektowi udało się ograniczyć ślad smogowy o 134 tony! Projekt pozwolił na integrację mieszkańców oraz promocję turystyczną regionów w bezpieczny sposób. Aktualne informacje zawsze na profilu rywalizacji na facebooku www.facebook.com/PucharRowerowejStolicyPolski.

Więcej informacji na www.aktywne.miasta.pl

Rywalizuj o Puchar Rowerowej Stolicy Polski

CZERWIEC 2021

Pobierz darmową aplikację

aktywne.miasta.pl

[PucharRowerowejStolicyPolski](https://www.facebook.com/PucharRowerowejStolicyPolski)

[rowerowastolicapolski](https://www.instagram.com/rowerowastolicapolski)

Organizator

Organizator lokalny

Sponsor strategiczny

Sponsor

Ogólnopolski patronat medialny

Partner lokalny

Poznaj Metropolię Bydgoszcz
www.metropoliabydgoszcz.pl

STOWARZYSZENIE METROPOLIA BYDGOSZCZ

Tu bije serce regionu!

Polub nas na Facebooku i bądź na bieżąco:
www.facebook.com/metropoliabydgoszcz

W Muzeum Wodociągów długa podróż za jeden bilet

fot. Marek Chełmniak

Chcicie zobaczyć starą drewnianą rurę, którą kiedyś do miejskich studni płynęła woda? Albo prawdziwy las hydrantów najróżniejszej wielkości czy też zabytkowe poidło dla zwierząt z dawnego placu targowego? A może chcielibyście wejść do środka repliki kanału, w którym można sobie wyobrazić, jak na co dzień sphywają ścieki? Wystarczy jedna odważna decyzja – jedziemy zwiedzić Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy.

Nie ma drugiego podobnego muzeum w Europie, prezentującego tak bogate dziedzictwo historii techniki wodociągowej i kanalizacyjnej. Ten unikatowy zespół urbanistyczny, którym dziś zarządzają Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Bydgoszczy - Spółka z o.o., powstał ponad sto dwadzieścia lat temu na potrzeby ówczesnego miejskiego przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjnego. Dziś gromadzi wiele cennych i niekiedy zadziwiających eksponatów.

Na Muzeum Wodociągów składają się dwa, a w niedługiej przyszłości, trzy obiekty. Największym jest gmach Hali Pomp, wzniesiony na początku XX w. Kolejny budynek to oddana do użytku w 1900 r. Wieża Ciśnień, będąca znakomitym przykładem budowli neogotyckiej. Trzeci obiekt nazywany jest przez pracowni-

ków „Pałacykiem” - to dawna siedziba zarządcy wodociągów. Wszystkie te trzy wyszły „spod ręki” wybitnego berlińskiego architekta, Franza Marschalla.

Hala Pomp w Lesie Gdańskim zachwyca nie tylko swoim wyglądem zewnętrznym, wyróżnia się również niezwykle wystawą prezentowaną w jej wnętrzu. Ekspozycja jest związana z obchodami 120-lecia istnienia nowoczesnych wodociągów bydgoskich i kanalizacji. Hala Pomp została po brzegi wypełniona planszami z infografikami, pojawiły się nowe, zaskakujące i unikatowe dokumenty, powstały też makiety obiektów i urządzeń, które kiedyś w wodociągach bydgoskich funkcjonowały. Można tam m.in. zobaczyć robota z kamerą TV do inspekcji przewodów kanalizacyjnych, wannę z końca XIX w. czy służbowy samochód marki FSC ŻUK.

Na terenie muzeum w Lesie Gdańskim znajduje się również Ścieżka Edukacji Ekologicznej. Spacerując wokół Hali Pomp można popatrzeć m.in. na „las hydrantów” (nigdzie indziej nie znajdziecie tak bogatej kolekcji - blisko 60 eksponatów), największą w kraju kolekcję wążów studzienek kanalizacyjnych (ponad 150 obiektów), pompy ręczne z Bydgoszczy i innych miast. Tu można też zobaczyć, jak wyglądało średniowieczne urządzenie do podnoszenia i doprowadzania wody z poziomu rzeki do miasta, a także wejść do repliki kanału kanalizacyjnego!

W niewielkiej odległości od Hali znajduje się „Pałacyk”. W 2020 r. przeprowadzono generalny remont pomieszczeń, jednocześnie trwając prace związane z aranżacją wnętrza. Powstanie tam m.in. wystawa stała poświęcona rozwojowi systemu wodociągowo-kanalizacyjnego w regionie. Na przykładzie tego obiektu chcemy też pokazać funkcjonowanie ogrodu deszczowego, który może być jednym ze sposobów zagospodarowania wód opadowych.

Trzeci z muzealnych obiektów - Wieża Ciśnień, jest zlokalizowany w odległości około 5 km w linii prostej od Hali Pomp, na Wzgórzu Henryka Dąbrowskiego w centrum miasta. Wieża nie należy do najwyższych (45 m), ale jej lokali-

zacja gwarantuje z tarasu na szczycie niepowtarzalny widok - to najwyższy punkt widokowy w grodzie nad Brdą. Wieżę wyróżnia też ogromny, mieszczący swego czasu 1260 m³ wody przysadzisty zbiornik. Na wystawie pod jego poziomem można zobaczyć m.in. średniowieczne drewniane rury wodociągowe, urządzenia do przenoszenia wody, jak i zabytkową armaturę łazienkową. Obecnie w dawnym zbiorniku wodnym mieści się też galeria artystyczna (Galeria Wieży Ciśnień), w której przynajmniej raz w miesiącu odbywają się wernisaże wystaw lokalnych artystów.

fot. Marian Lysy

Na koniec jeszcze jedna ważna informacja - decydując się na zwiedzanie Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy kupujecie tylko jeden bilet, oglądacie aż dwa obiekty, a wkrótce trzy!

Szlak TeH₂O

Technika, Historia i Opowieść

Gdyby nie Brda z Kanałem Bydgoskim, barki z flisakami, rzemieślnicy, królewscy mincerze i przedsiębiorcy, to niemożliwe byłoby napisanie historii Bydgoszczy. Znając wartość tego dziedzictwa i chcąc się nim dzielić powstał wyjątkowy szlak turystyczny.

fol. Wojciech Woźniak

Szlak TeH₂O łączy 16 wyjątkowych obiektów ulokowanych na terenie Bydgoszczy. Najwięcej z nich zlokalizowanych jest w centrum miasta. Na Starówce, na brzegu Brdy, wznoszą się XVIII-wieczne **Spichrze**, symbol Bydgoszczy. To tutaj, w muzealnych progach, poznasz historię miasta. Tuż obok, przycumowała **barka Lemara** należąca do Miejskiego Centrum Kultury. Zwiedzając ją można poczuć się jak flisak i poznać wielowiekową tradycję bydgoskiej żeglugi śródlądowej. Pobliska **Wyspa Młyńska** to klimatyczne miejsce z widokiem na urokliwą Wenecję Bydgoską, pełne zieleni, ale też kultury, sztuki i historii, które znaleźć można w odrestaurowanych, zabytkowych budynkach poprzemysłowych. W **Białym Spichrze** umieszczone zostały Zbiory Archeologiczne Muzeum Okręgowego. Na wystawie w **Europejskim Centrum Pieniądza** poznasz dzieje i tajni-

ki warsztatu królewskich mincerzy, a także możesz podziwiać słynny „skarby bydgoski”. Zbiory **Galerii Sztuki Współczesnej** i **Domu Leona Wyczółkowskiego** zachwycą miłośników XIX i XX-wiecznego malarstwa i grafiki. Największą budowlą na Wyspie są imponujące **Młyny Rothera**, nowe miejsce na kulturalnej mapie Bydgoszczy, debiutujące także w roli obiektu szlaku. Warto zatrzymać się także w **Warzelnii Piwa** by poznać dawne sekrety bydgoskich piwowarów i w blasku lśniącej miedzią instalacji warzelniczej ugasić pragnienie kufelkiem zimnego trunku.

Wracając na Stare Miasto obowiązkowo należy zajrzeć do uwielbianego przez turystów, **Muzeum Mydła i Historii Brudu**. Dowiesz się tutaj jakimi sposobami ludzkość przez wieki walczyła z brudem, a także kupisz lub samodzielnie stworzysz najlepsze antidotum na brak

higieny - pachnące mydło. Na pobliskim Wzgórzu Dąbrowskiego wznosi się nad miastem **Wieża Ciśnień**. Zbudowana w 1899 r., jako ważne ogniwo miejskiego systemu zaopatrzenia w wodę, jest dziś częścią Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy. Z jej szczytu możesz podziwiać panoramę miasta, skąd w pogodne dni można dostrzec kolejny szlaku obiekt - **Halę Pomp**. To tu możesz napić się wody z oligoceńskiego źródła lub zgłębić tajemnice dawnej bydgoskiej sieci wodociągowej. Niedaleko Wieży Ciśnień znajduje się **Muzeum Fotografii WSG**, z bogatą ofertą wystaw, warsztatów i szkoleń. Wracając do centrum koniecznie zajrzyj do Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej - a konkretnie tutejszej **Introligatorni**. Po przeciwnej stronie Brdy, w kamienicy przy ul. Gdańskiej 5, znajduje się natomiast **Apteka „Pod Łabędziem”**, która po zakończeniu remontu otworzy swoje podwoje, jako muzeum, dla pasjonatów historii farmacji. Spacerując wzdłuż starego Kanału Bydgoskiego, mijając dawne śluzy, dotrzesz do siedziby **Muzeum Kanału Bydgoskiego** im. S. Malinowskiego. Idąc na wschód trafisz na **Dawną Gazownię Miejską**, w której można zobaczyć zabytkowe urządzenia związane z produkcją gazu. Podążając dalej odwiedź **Fabrykę Lloyd'a**, debiutującą na Szlaku TeH₂O, gdzie w odrestaurowanym budynku dawnej stoczni udało się połączyć industrialną przeszłość z nowoczesnością. Ostatni obiekt Szlaku, na którego zwiedzanie warto poświęcić przynajmniej pół dnia, to **Exploseum**. To teren dawnej DAG Fabryk Bromberg, gdzie Muzeum Okręgowe, w zabytkowych budynkach, prezentuje interaktywną ekspozycję o jednej z **największych fabryk zbrojeniowych z czasów II wojny światowej**.

Spotkajmy się na Szlaku TeH₂O!
Znajdziesz nas też na portalach społecznościowych @SzlakTeH2O

fol. Dariusz Gackowski

SZLAK WODY,
PRZEMYSŁU
I RZEMIOSŁA
W BYDGOSZCZY

- **Spichrze nad Brdą**, ul. Grodzka 7-11
- **Barka Lemara**, Spichrze przy Rybim Rynku
- **Wyspa Młyńska**, ul. Mennica
- **Młyny Rothera**, ul. Mennica 10
- **Warzelnia Piwa Bydgoszcz**, ul. Poznańska 8
- **Muzeum Mydła i Historii Brudu**, ul. Długa 13-17
- **Wieża Ciśnień**, ul. Filarecka 1
- **Hala Pomp**, ul. Gdańska 242
- **Muzeum Fotografii w Bydgoszczy**, ul. Karpacza 52
- **Introligatornia przy WiMBP**, ul. Długa 39
- **Muzeum Farmacji Apteki „Pod Łabędziem”**, ul. Gdańska 5
- **Muzeum Kanału Bydgoskiego**, ul. Staroszkolna 10
- **Kanał Bydgoski**
- **Dawna Gazownia Miejska**, ul. Jagiellońska 42
- **Fabryka Lloyd'a**, ul. Fordońska 156
- **Exploseum**, ul. Alfreda Nobla

Zwiedzaj pałace i ogrody w Ostromecku

fol. Dariusz Gackowski

Rozległy park z traktami spacerowymi, ogrody w stylu włoskim i angielskim, do tego dwa imponujące pałace otwarte dla zwiedzających oraz restauracja z lokalną kuchnią i wypożyczalnią koszyków piknikowych – Zespół Pałacowo-Parkowy w Ostromecku to jeden z najpiękniejszych zakątków naszego regionu i idealne miejsce na spędzenie wolnego czasu z dala od miejskiego zgiełku.

Wizytę w Zespole Pałacowo-Parkowym w Ostromecku polecić można absolutnie wszystkim - fanom dobrej architektury, miłośnikom historii regionu, amatorom przyrody, a także tym, którzy cenią dobrą i wykwitną kuchnię.

Samo Ostromecko położone jest w tętniącej zielenią Dolinie Dolnej Wisły, niespełna 16 km od centrum Bydgoszczy. Znajdują się tutaj aż dwa pałace - Nowy i Stary - oba otwarte dla zwiedzających. Pierwszy - klasycystyczny, kuszący przepychem wewnątrz i kompozycyjnym rozmachem. W starannie zaaranżowanych wnętrzach zobaczyć można z bliska, jak wyglądało życie dawnego mieszczaństwa, zwiedzić urządzone w stylu z epoki sale pełniące w przeszłości funkcje wypoczynkowe i repre-

zentatywne, a także poznać warsztat pracy i dokonania jednego z największych pruskich architektów - Karla F. Schinkla, któremu przypisuje się autorstwo projektu Pałacu Nowego.

To tutaj znajduje się także Skład Sommerfelda z zabytkowymi instrumentami produkowanymi przed laty w bydgoskich fabrykach z unikatową kolekcją akordeonów.

Z kolei w barokowym Pałacu Starym znajduje się Kolekcja Zabytkowych Fortepianów im. Andrzeja Szwalbego. To jedna z trzech takich kolekcji w Polsce. Obecnie liczy ona ponad 70 instrumentów. W tym unikalnym zbiorze znajdziemy niemal wszystkie formy fortepianów i pianin z XIX i 1. połowy XX w. Fortepiany Noskowskiego i Marty'ego zostały odrestaurowane - dziś grywa się na nich koncerty, a pianiści wydają płyty z utworami zagranymi na ostromeckich instrumentach. W zwiedzaniu kolekcji pomoże nowy przewodnik wydany przez Miejskie Centrum Kultury w Bydgoszczy - dostępny przy wejściu do Pałacu Starego.

Po zwiedzaniu pałaców czeka na nas park - przestrzeń wokół to miejsce idealne do długich spacerów i odpoczynku z dala od miejskiego zgiełku. Na rozległym terenie znajduje się m.in. ogród włoski z kilkudziesięcioma odmianami róż, a także ponad 60 pomników przyrody. To idealne miejsce na piknik - szczególnie, że od 1 maja w Ostromecku działa wypożyczalnia koszy piknikowych - dostępne są wraz z kocykiem i niezbędnymi akcesoriami w Restauracji Pałacowej (rezerwacja koszy z jednodniowym wyprzedzeniem pod nr. tel. 785 251 162 / 785 250 182). W spacerach po parku niezastąpiony będzie nowy, darmowy przewodnik, który znajdziecie przy wejściach do obu pałaców. Jest w nim mapa terenu oraz mnóstwo ciekawych informacji o ostromeckiej roślinności.

Na tych, którzy wolą zjeść obiad tradycyjnie przy stoliku, czeka Restauracja w Pałacu Nowym. Dania serwowane przez kucharzy to przede wszystkim tradycyjna polska kuchnia, nie brakuje jednak dań dla jaroszy. Miejsce słynie z doskonałych deserów i wypieków.

Ostromecko to także doskonała baza wypadowa do zwiedzania regionu - w Pałacu Nowym znajdują się pokoje gościnne, w których zaplanować można noclegi w niezwyklej scenarii z widokiem na park angielski (rezerwacja pokoi pod nr. tel. 785 250 182 lub na www.booking.com).

fol. Dariusz Gackowski

Pałace można także zwiedzać z przewodnikiem (kontakt przynajmniej z trzydniowym wyprzedzeniem):
tel. 52 364 64 41, 519 346 578, 507 099 187,
e-mail: info@palaceostromecko.pl
Więcej informacji:
www.palaceostromecko.pl

Drogą ceglanych zabytków

Spacer po uroczym grudziądzkim Rynku to idealna okazja by przenieść się w świat barwnych kamienic, z których najstarsza sięga przełomu XVI i XVII wieku. Od 1896 roku przez plac w sercu miasta przebiega linia tramwajowa.

fot. taranich / istock

Grudziądz to kolejne miasto, w którym spotkamy się z charakterystyczną pomarańczową ceglana zabudową. Miejscowość leży na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanoego nie bez powodu. Znajdziemy tu wyjątkowe zabytki z bogatą historią, jak choćby rząd słynnych spichrzy, bardzo często pokazywany na zdjęciach z perspektywy przepływającej obok rzeki, czy też fragmenty murów miejskich z Bramą Wodną, która doprowadzi nas na Stare Miasto.

Przechadzając się urokliwymi uliczkami odkryjemy tu wiele odnowionych barwnych kamienic, przy których szczególnie w sezo-

nie wiosennym i letnim tętni życie. Z rynku dotrzemy do najstarszego w mieście kościoła - bazyliki św. Mikołaja. Warte uwagi z pewnością są również pozostałości XIII-wiecznego zamku krzyżackiego. Choć do dziś nie zachowało się ich wiele, ze stojącej tu wieży rozpościera się niesamowity widok na okolicę.

Miasto poznawać można również przemierzając je na dwóch kółkach - biegnie tędy bowiem Wiślana Trasa Rowerowa, która zapewnia niesamowite widoki i wiele turystycznych atrakcji po drodze. Podróż śladem rzeki dostarczy każdemu wyjątkowych wrażeń.

GRUDZIĄDZ

CO warto zobaczyć?

• **Spichrze** - 26 ceglanych budynków, dawniej pełniących funkcje obronne i magazynowe, później także mieszkalne; najstarszy powstał w XIV w.

• **Brama Wodna** - wbudowana we fragment murów miejskich brama z XIV w., jeden z obiektów grudziądzkiego muzeum

• **Góra Zamkowa z wieżą Klimek** - pozostałość po wzniesionym w latach 1260-1299 zamku krzyżackim, 23-metrowa wieża, z której można podziwiać panoramę miasta i dolinę Wisły

• **Fort Wielka Księża Góra** - fortyfikacje zbudowane u schyłku XIX w. przez pruskie władze wojskowe

• **Cytadela Twierdzy Grudziądz** - obiekt militarny zbudowany w latach 1776-1788 przez Prusaków, w związku ze zdobyciem nowych terenów na skutek pierwszego rozbioru Polski; nadal używany przez wojsko

• **Grudziądzki Rynek** - plac wybrukowany w 1843 roku, z pomnikiem Żołnierza Polskiego w centralnej części, postawionym w miejscu zniszczonego przez Niemców Pomnika Niepodległości

• **Kolegium Jezuickie** - obecna siedziba Urzędu Miasta, wzniesiona w latach 1647-1725; z barokowej wieży od 1956 r. grany jest hejnał grudziądzki

• **Most im. Bronisława Malinowskiego** - najdłuższy most drogowo-kolejowy w Polsce, liczy 1098 metrów długości

fot. Stefan_Alfonso / istock

• **Marina Grudziądz** - kompleks na prawym brzegu Wisły w zrewitalizowanym porcie Schulza, idealne miejsca dla fanów sportów wodnych

• **Plaża Miejska nad Jeziorem Rudnickim Wielkim** - strzeżone kąpielisko z wieloma atrakcjami dla dorosłych i dzieci; miejsce imprez sportowych i rekreacyjnych

• **Park Miejski im. Piotra Janowskiego** - najstarszy park w mieście, założony w 1865 r., zajmuje 39 ha

• **Bazylika św. Mikołaja** - najstarszy kościół w Grudziądz, którego budowa rozpoczęła się w 1286 roku; od maja do września możliwe jest zwiedzanie wieży kościoła, z której szczytu rozpościera się wyjątkowy widok

• **Kościół pw. św. Ducha** - wzniesiony kościół murowany w miejscu po spalonym szpitalu, zbudowanym w XIII wieku przez Zakon Krzyżacki

• **Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi** - Galeria Współczesnego Malarstwa Pomorskiego, mieszcząca się w zespole dawnego klasztoru benedyktynek, jeden z najcenniejszych zabytków architektury barokowej na Pomorzu, wraz z Pałacem Opatów, gdzie prezentowana jest wystawa stała Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądz 1920-1939

• **Zabytkowa oczyszczalnia i przepompownia** - obiekt z początkami w 1906 roku, prezentujący elementy infrastruktury technicznej i ekspozycję związane z historią Grudziądz

Miasto na soli

– stolica Kujaw Zachodnich

Inowrocław to idealne miejsce na wypocznik i regenerację organizmu. Każdego roku potwierdzają to liczni turyści z kraju i nie tylko. Oprócz znanego w Polsce uzdrowiska, miasto słynie m.in. z okazałych dywanów kwiatowych i malowniczych ogrodów. Warto poznać te oraz inne atrakcje.

fol. Urząd Miasta Inowrocław

To niezwykle urokliwe miasto, znajdujące się na najstarszym szlaku turystycznym - Szlaku Piastowskim - leży w centrum województwa kujawsko-pomorskiego, nad rzeką Noteć. W kraju znane jest jako uzdrowisko, z licznymi sanatoriami i nowoczesnym zapleczem. Inowrocław swój przydomek „Miasta na soli” zawdzięcza mieszczącej się tu dawnej kopalni soli kamiennej. Surowiec ten miał niebagatelny wpływ na rozwój miejscowości i okolic, a solankowe właściwości zdrowotne do dziś przyciągają kuracjuszy i turystów. W pierwszej kolejności korzystają oni zwykle z ulokowanej w samym sercu Parku Solankowego tężni - naturalnego inhalatorium nasycającego powietrze jodem.

Park Solankowy to prawdziwa kumulacja atrakcji. Nie można pominąć tu bajecznych fontann, ogrodów czy też niezwykle kolorowych kwiatowych dywanów. Już przy samym wejściu uwagę naszą zwróci najbardziej rozpoznawalna rzeźba - zegar słoneczny „Paw”, który po zmroku zmienia swoje oblicze dzięki kolorowym iluminacjom świetlnym.

W mieście nie brakuje także zabytkowych kamienic, pałaców i posiadających bogatą historię w tle kościołów. Spacerując warto poszukać mosiężnych średniowiecznych Zaczków - przypominających o czasach świetności tych terenów - oraz wieżówek, nieoficjalnego symbolu Inowrocławia.

INOWROCLAW

CO warto zobaczyć?

• **Rynek z pomnikiem spacerującej Królowej Jadwigi**, patrzącej w kierunku tablicy pamiątkowej w kierunku ratuszowej, stojącej niegdyś na płycie; w pobliżu znajduje się również „bimba”, czyli pamiątkowy wagonik tramwajowy kursujący po mieście do 1962 r.

• **Gmach Ratusza**, wybudowany w 1908 r. w stylu neogotyckim, w środku warto obejrzeć salę secesyjną na I piętrze, gdzie znajdują się obrazy nawiązujące do historii miasta, wykonane techniką sgraffito

• **Park Solankowy**, utrzymany w stylu ogrodów francuskich; wraz z Uzdrowiskiem powstał w 1876 r.; obecnie zajmuje obszar 85 ha, nie brakuje w nim urokliwych alejek i pomników przyrody

• **Tężnia Solankowa**, druga co do wielkości w Polsce

• **Aleja Dębów Gwiazd** w pobliżu Tężni, prowadzi do kolejowej wieży ciśnień

• **Ogrody Zapachów i Kwiatów**, na wejściu do tzw. nowej części Solanek; miejsce, gdzie kwitną róże, piwonie, lilie i wiele ziół

• **Pijalnia Wód - Palmiarnia „Inowrocławianka” z pomnikiem teściowej**, gdzie każdy może skosztować bogatych w elektrolity wód z miasta

• **Mural** autorstwa Marcina Földy, naprzeciwko Kościoła św. Mikołaja, przedstawiający założyciela Inowrocławia, księcia Kazimierza Kondradowica

fol. Urząd Miasta Inowrocław

• **Kościół Zwiastowania NMP** z 77-metrową wieżą z początku XX w., w stylu neoromańskim; w środku znajdują się zabytkowe organy z 1902 r.

• **Kościół św. Mikołaja**, świątynia z XV w., początkowo gotycka, zrujnowana po potopie szwedzkim i z czasem odbudowywana

• **Bazylika Mniejsza Imienia NMP**, najstarszy i najcenniejszy zabytek architektoniczny miasta, powstała na przełomie XII i XIII w., pierwsza murowana świątynia na tym obszarze

• **Mury obronne miasta**, dawniej o długości 1600 m z 13 basztami i 3 bramami wjazdowymi, obecnie zachowane są fragmenty przy Szkole Muzycznej na ul. Kilińskiego i w podwórzu tzw. Niebieskiej Kamienicy przy ul. Kasztelańskiej

• **Muzeum im. Jana Kasprzowicza** w zabytkowym budynku mieszczącym z 1896 r., od 2007 r. prezentuje zbiory i wystawy, w tym również na temat inowrocławskiej Kopalni Solno

• **Wystawa archeologiczna Askaukalis**, stała ekspozycja z wykopalisk z okolic miasta oraz tytułowego Askaukalis w Kruszwicy Zamkowej

Kultura przez cały rok

fot. Urząd Miasta Inowrocław

Inowrocław to również miejsce wielu cyklicznych wydarzeń kulturalnych, które ściągają tu artystów i widzów z całego kraju. Organizowane w mieście festiwale stały się już rozpoznawalną marką.

W Inowrocławiu organizowane są imprezy nie tylko o zasięgu lokalnym, ale także ogólnopolskim, które na stałe wpisały się w miejski kalendarz. To tutaj przyjeżdżają turyści, aby wziąć udział w ciekawych wydarzeniach kulturalnych, takich jak m.in. Ogólnopolski Przegląd Młodzieżowych Orkiestr Dętych, Arlekinada (Ogólnopolski Festiwal Małych Form Teatralnych) czy Art Ino Festiwal - przyciągających

fot. Urząd Miasta Inowrocław

COROZNE WYDARZENIA kulturalne

- **Art Ino Festiwal** - impreza plenerowa, odbywająca się na ulicach miasta, m.in. kino plenerowe, „Niebo barwnych parasolek” nad Królówką, koncerty, przedstawienia ulicznych grup artystycznych
- **Ino Rock Festiwal** - impreza w klimacie muzyki rockowej odbywająca się od roku 2008 w Teatrze Letnim, występują na niej gwiazdy europejskiego formatu
- **Inowrocławskie Lato Muzyczne** - cykliczna impreza letnia w Muszli Koncertowej w Solankach, przegląd różnych form muzycznych
- **Ino Pop Festival** - nowoczesna odsłona Dni Inowrocławia, odbywająca się w zaskakującej formie, dla każdego, bez względu na wiek. Miłośnicy kultury w każdym wymiarze z pewnością znajdą coś dla siebie - największe gwiazdy polskiej muzyki, aktorów, youtuberów, twórców literatury i wiele innych atrakcji.
- **Ino Classic Festival** - wyjątkowe wydarzenie, znakomici artyści i porywający repertuar, a wszystko to w niecodziennej scenerii, która zachwyca najbardziej wymagających gości. Podczas tygodnia skomponowanego klasyką - muzyka, teatr i obraz podbijają serca nie tylko inowrocławian. Mamy wtedy okazję usłyszeć muzykę klasyczną, jazzową, filmową, a dopełnieniem całości są wystawy i spektakle.
- **Arlekinada** - przegląd amatorskich grup teatralnych z całego kraju w Teatrze Miejskim, imprezę organizuje Kujawskie Centrum Kultury
- **Ogólnopolski Festiwal Młodzieżowych Orkiestr Dętych** - przemarsz spod Teatru Miejskiego ulicami miasta do Muszli Koncertowej w Solankach, gdzie odbywa się koncert i pokazy muzyki

zresze publiczności i cieszących się ogromnym zainteresowaniem.

Na co dzień działa tu Teatr Miejski, w którym wystawiane są spektakle i kabarety, a w sezonie Teatr Letni, miejsce licznych koncertów. Tuż przy Kujawskim Centrum Kultury i przy Bibliotece Miejskiej znajduje się Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Juliusza Zarębskiego, której uczniowie i absolwenci bardzo często pokazują swoje talenty podczas organizowanych w mieście wydarzeń.

Z pewnością warto także odwiedzić jedyny w Polsce Instytut Prymasa Józefa Glempa czy Wystawę Stolnictwa. Wśród innych instytucji kultury znajdziemy tu: Muzeum im. Jana Kasprowicza, Młodzieżowy Dom Kultury „Pszczółka”, Kino „Kinomax”, Prywatna Szkoła Muzyczna „Yamaha”, Sala Koncertowa im. Ireny Dubiskiej.

Na terenie Inowrocławia mieści się również wiele obiektów sportowych, zachęcających do aktywnego spędzenia czasu wolnego. Przykładem może być basen „Wodny Park” (z atrakcjami dla całej rodziny, takimi jak brodzik dla najmłodszych, zjeżdżalnia, jacuzzi czy bicze wodne), basen Delfin czy Termy Inowrocławskie z wodą solankową, która doskonale koi skórę i ma wiele innych właściwości prozdrowotnych.

Miasto nieoczywistych atrakcji

Imponujący obiekt Pałac Bursztynowy we Włocławku, otoczony jawiskowymi ogrodami, otrzymał nagrodę I stopnia w konkursie „Budowa Roku 2009”.

fot. Marcin Nowakowski / pixabay

Włocławek to jedno z najstarszych miast w kraju, które wielu osobom kojarzy się w pierwszej chwili ze słynnym keczupem. Miejscowość ta kryje jednak w sobie wiele architektonicznych zabytków i bogate muzealne zbiory. Ponoć nigdzie też nie ma tak wspaniałych nadwiślańskich bulwarów, jak tu. Spacer wzdłuż rzeki to znakomity pomysł na poznawanie części miasta - drogą tą dotrzemy chociażby na Plac Biskupi, gdzie stoi klasycystyczna budowla, wybudowana w miejscu dawnego zamku. Dalej dostaniemy się na nowoczesną marinę, przykuwającą wzrok już z daleka.

Najstarszym zabytkiem miasta jest strzelista gotycka bazylika katedralna, stojąca w sąsied-

twoie neogotyckiej dzwonnicy i Muzeum Diecezjalnego przy placu Kopernika. Z pewnością warto zatrzymać się dłużej we wnętrzu świątyni, gdzie zobaczymy choćby jeden z najstarszych gotyckich witraży czy robiący niesamowite wrażenie srebrny Tron Eucharystyczny z 1744 r.

Na tym jednak nie powinno się kończyć poznawanie miasta. Jednym ze słynniejszych obiektów jest tu krzyż upamiętniający męczeńską śmierć księdza Jerzego Popiełuszki, wznoszący się na zaporze, na końcu bulwarów. Metalowo-szklana konstrukcja, postawiona w 1991 r., widoczna jest z daleka i zachęca przybłądłych do chwili zadumy oraz refleksji.

CO warto zobaczyć?

• **Pałac Müshama** - eklektyczny budynek nawiązujący do tradycji renesansu francuskiego, wzniesiony ok. 1894 r.

• **Pałac Biskupi** - murowany zamek w miejscu grodu obronnego z X-XIII w., po przebudowie w 1861 r. o charakterze klasycystycznej rezydencji

• **Kościół i klasztor oo. Franciszkanów Reformatorów pw. Wszystkich Świętych** - barokowy zespół klasztorny zbudowany w latach 1639-1644, otoczony murem i bramą z 1797 r.

• **Kościół św. Witalisa** - najstarszy zabytek miasta, wybudowany w 1330 r., z dziełem sztuki gotyckiej na ołtarzu - tryptykiem z 1460 r. przedstawiającym koronację Najświętszej Marii Panny

• **Bazylika katedralna Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny** - gotycki kościół z 1340-1441 r., we wnętrzu z wybitnymi dziełami sztuki sakralnej

• **Dzwonnica katedralna na Placu Kopernika** - neogotycka budowla z 1853 r., znajdująca się przy bazylice katedralnej i Muzeum Diecezjalnym

• **Kościół ewangelicko-augsburski** - neogotycka świątynia, wybudowana w latach 1882-1884

• **Murale** - warte wyszukania w mieście barwne malowidła zdobiące ściany budynków, jak choćby „Esencja miasta” nawiązująca do włocławskiej fabryki fajansu

fot. magdalen_photo / istock

• **Czarny Spichrz** - drewniany spichlerz, wybudowany na początku XIX w., po remoncie w 1980 r. oddany na potrzeby oświatowe Dobrzyńsko-Kujawskiego Towarzystwa Kulturalnego

• **Park Miejski im. Henryka Sienkiewicza** - jeden z najstarszych parków miejskich w Polsce, założony w 1870 r., zajmuje powierzchnię 40,18 ha

• **Bulwary im. Marszałka Józefa Piłsudskiego** - nadwiślańska trasa zwieńczona punktem widokowym i krzyżem upamiętniającym męczeńską śmierć ks. Jerzego Popiełuszki

• **Kamieniczki** - budynki z XVIII w. zachowane na Starym Rynku, obecnie siedziba Muzeum Historii Włocławka

• **Wzorcownia** - centrum handlowo-usługowe nawiązujące stylem do wcześniej stojących tu fabryk z XIX w., m.in. prowadzonych przez właścicieli Włocławskich Fabryk Fajansu

• **Centrum Kultury „Browar B”** - zespół obiektów dawnego Browaru Bojańczyków, dzisiaj miejsce wydarzeń i inicjatyw kulturalnych miasta

• **Przystań Wodna na rzece Wiśle im. Jerzego Bojańczyka** - baza treningowa dla Włocławskiego Towarzystwa Wioślarskiego, na lewym brzegu Wisły

Spółka POLREGIO to największy pasażerski przewoźnik w Polsce. Na rynku istniejemy od 20 lat. POLREGIO jest nowoczesną koleją regionalną, która zapewnia bezpieczne i komfortowe podróżowanie, docierając do miejscowości we wszystkich regionach kraju.

Z myślą o Twoich małych i dużych podróżach, przygotowaliśmy szeroki wachlarz ofert, dzięki którym możesz podróżować taniej. Jeżeli planują Państwo podróż pociągami regionalnymi na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego to proponujemy skorzystać z oferty „Taryfa województwa kujawsko-pomorskiego”, która w porównaniu do taryfy podstawowej jest o około 40% tańsza. Natomiast Aglomeracyjny bilet BiT City umożliwia podróżowanie pociągiem REGIO pomiędzy miastami Bydgoszcz i Toruń z komunikacją miejską w Toruniu i Bydgoszczy. Jest to wspaniała propozycja tanich podróży dla mieszkańców obu stolic województwa kujawsko-pomorskiego. Zaś Regionalny bilet WIT to propozycja dla osób jeżdżących między Toruniem a Włocławkiem z komunikacją miejską po przyjeździe do jednego z miast.

Dla osób podróżujących z rodziną lub przyjaciółmi przygotowaliśmy ofertę TY i raz, dwa, trzy - razem taniej! To oferta stworzona z myślą o tych, którzy lubią podróżować w towarzystwie jednej, dwóch lub trzech osób do tej samej stacji

przeznaczenia, tym samym pociągiem. Dla pierwszej osoby wydaje się bilet jednorazowy, koszt biletu liczony jest wg taryfy normalnej lub z ulgą ustawową. Dla pozostałych osób wydaje się bilety tańsze o ok. 30% od taryfy podstawowej.

A może planują Państwo grupowy przejazd pasażerów? Z myślą o Was przygotowaliśmy ofertę dla grup zorganizowanych (szkół, uczelni, stowarzyszeń, klubów i innych organizacji) składających się z co najmniej 10 osób (nie wliczając przewodników). Oferta ta daje możliwość skorzystania ze zniżki ok 30% (taryfa RAZEM) oraz bezpłatny przejazd dla przewodników grup (na każde 10 osób płacących 1 przewodnik podróżuje bez dodatkowych kosztów).

A jak kupić bilet na nasze pociągi? Nic prostszego. Spółka POLREGIO ciągle się rozwija i dostosowuje sprzedaż biletów do potrzeb swoich podróżnych. Bilety zakupią Państwo już nie tylko w kasie biletowej czy u kierownika pociągu, ale również za pośrednictwem: aplikacji mobilnych, Internetu lub w punktach sprzedaży KOLPORTER oraz w automatach biletowych.

Proszę pamiętać, że spółka POLREGIO oferuje również „Podróż bez barier”. Jest to pomoc świadczona osobom o ograniczonej mobilności, wystarczy zgłosić asystę na podróż.

**BUDUJEMY DOBRĄ KOLEJ,
BUDUJEMY DOBRE RELACJE**

**Cała Polska
w zasięgu ręki!
KUP BILET
na pociągi POLREGIO
przez aplikację mobilną**

Zwiedzaj region szlakiem filmów!

Z województwa kujawsko-pomorskiego pochodzi wiele wybitnych osobistości ze świata kina i telewizji. Nasze tereny stanowiły też tło dla scen filmów i inspirację dla największych twórców. Bogate filmowe dziedzictwo regionu możemy poznać dzięki Kujawsko-Pomorskiej Trasie Filmowej.

„Excentrycy, czyli po słonecznej stronie ulicy”, fot. M. Makowski/WFDiF

To właśnie tu kręcone były takie filmy, jak „Ogniem i mieczem” czy „Rejs”. Miejscowości z naszego regionu stały się tłem dla scen z serialu „Czterej pancerni i pies”, „Belfer”, „M jak miłość”. Twórców nie raz urzekły tu krajobrazy czy wyjątkowe zabytki, idealnie oddające klimat powstających produkcji. Doceniane w ten sposób są nie tylko duże miasta, jak Bydgoszcz czy Toruń, ale też mniejsze - Aleksandrów Kujawski, Piechcin czy Lubostron.

Z Lipna pochodzi zaś słynna na cały świat Pola Negri, której losy i dorobek artystyczny poznać można w Lipnowskiej Izbie Pamięci. W innych miastach województwa swoje korze-

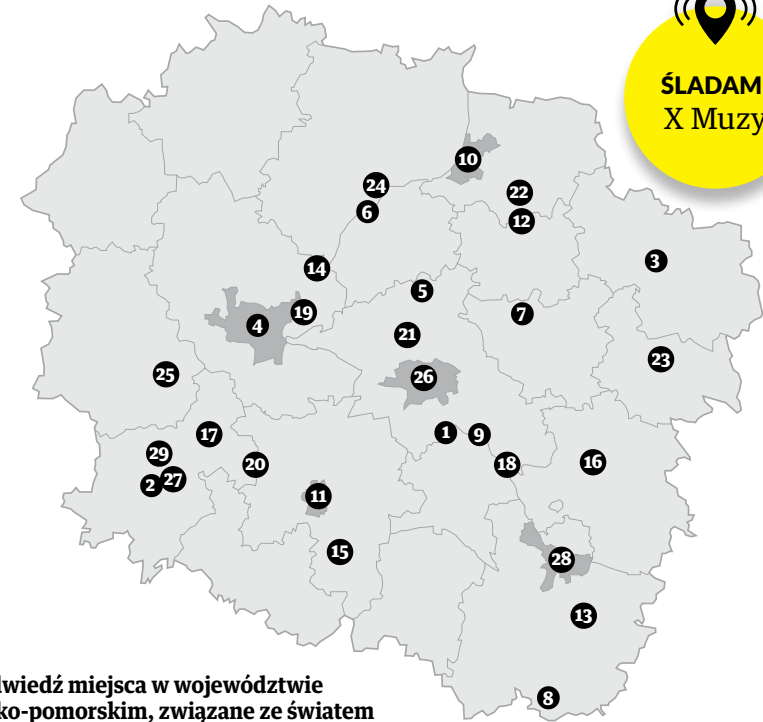
nie mają uznani aktorzy, reżyserzy, jak Tomasz Wasilewski, Bogusław Linda, Grażyna Szapołowska czy Jakub Gierszał.

Odkrywanie kolejnych filmowych śladów na Kujawach i Pomorzu to świetny sposób na jeszcze lepsze poznanie województwa. Zapraszamy w tę niekończącą się podróż szlakami kina, seriali i gwiazd!

**Więcej szczegółów:
film.kujawsko-pomorskie.pl**

ŚLADAMI
X Muzy

Odwiedź miejsca w województwie kujawsko-pomorskim, związane ze światem kinematografii. Oto niektóre z nich. Stąd pochodzą artyści, tu kręcone są filmy i seriale!

1. ALEKSANDRÓW KUJAWSKI

Kręcono tu:

- FILM: „**Jutro będzie lepiej**”
reż. Dorota Kędzierzawska

2. BISKUPIN

Kręcono tu:

- FILMY: „**Ogniem i mieczem**”
i „**Stara baśń. Kiedy słońce było bogiem**”
reż. Jerzy Hoffman

3. BRODNICA

Kręcono tu:

- SERIALE: „**Odwrócenie**”, „**Defekt**”

4. BYDGOSZCZ

Kręcono tu:

- SERIALE: „**Czterej pancerni i pies**”, „**Prawo Agaty**”
- FILMY: „**Wśród nocnej ciszy**” reż. Tadeusz Chmielewski, „**Sąsiedzi**” reż. Aleksander Ścibor-Rylski, „**Magiczne drzewo**” reż. Andrzej Maleszka, „**Dżej, Dżej**” reż. Maciej Pisarek

Stąd pochodzą:

- dokumentalista** Kazimierz Karabasz
- reżyserzy** Robert Wichrowski, Maciej Cusze, Marcin Sauter
- aktor** Leonard Pietraszak
- aktorki** Roma Gąsiorowska, Grażyna Szapołowska

5. CHEŁMŻA

Kręcono tu:

- SERIAL: „Belfer”
- FILM: „Kojot” reż. Jędrzej Bączyk

6. CHEŁMNO

Kręcono tu:

- SERIALE: „Czterej pancerni i pies”, „Belfer”
- FILMY: „Jestem” reż. Dorota Kędzierszawska, „Ziarno prawdy” reż. Borys Lankosz, „Ambasador nadziei” reż. Cellin Gluck

7. PLUSKOWEŚY

Kręcono tu:

- FILM: „Panienska z chmur” reż. Bernard Marwiński

8. CHODECZ

Kręcono tu:

- FILM: „Nawiedzona Polska” reż. Pau Masó

9. CIECHOCINEK

Kręcono tu

- FILMY: „Kuracja” reż. Maciej Cuske, „Konfident” reż. Rafał Kapeliński, „Excentrycy, czyli po słonecznej stronie ulicy” reż. Janusz Majewski

10. GRUDZIĄDZ

Kręcono tu:

- FILMY: „Tatarak” reż. Andrzej Wajda, „Na własne ryzyko” reż. Piotr Grabowski

Pochodzą stąd:

- reżyser Aleksander Ścibor-Rylski,
- kompozytor muzyki filmowej Henryk Czyż

11. INOWROCŁAW:

Pochodzi stąd:

- aktor Robert Janowski

12. JARANTOWICE

Pochodzi stąd:

- aktor i reżyser Paul Wegner

13. KOWAL

Pochodzi stąd:

- aktor Jan Nowicki

14. KOZIELEC

Kręcono tu:

- FILM: „Jestem” reż. Dorota Kędzierszawska

15. KRUSZWICA

Kręcono tu

- FILM: „Stara baśń. Kiedy słońce było bogiem” reż. Jerzy Hoffman

16. LIPNO

Pochodzi stąd:

- aktorka Pola Negri

17. LUBOSTRÓŃ:

Kręcono tu:

- FILM: „Kto nigdy nie żył” reż. Andrzej Seweryn
- SERIAL: „M jak miłość”

18. NIESZAWA

Kręcono tu:

- FILMY: „Ballada o Piotrowskim” reż. Rafał Kapeliński, „Excentrycy, czyli po słonecznej stronie ulicy” reż. Janusz Majewski

19. OSTROMECKO

Kręcono tu:

- FILM: „Trędowata” reż. Edward Puchalski i Józef Węgrzyn

20. PIEHCIN:

Kręcono tu:

- SERIAL: „Misja Afganistan”
- FILMY: „Karbala” reż. Krzysztof Łukasiewicz, „Disco Polo” reż. Maciej Bochniak

21. PIWNICE

Kręcono tu:

- FILM: „Supernova” reż. Andrzej Cichocki

Tomasz Wasilewski, fot. archiwum

22. RADZYŃ CHEŁMIŃSKI

Kręcono tu:

- SERIAL: „Samochodzik i Templariusze”

23. RYPIN

Pochodzą stąd:

- aktorki Ewa Decówna, Dominika Markuszewska, aktorzy Rafał Cieszyński, Zbigniew Suszyński

24. ŚWIECIE

Kręcono tu:

- SERIAL: „Czterej Pancerni i pies”

Pochodzą stąd:

- reżyser Andrzej Cichocki,
- aktorka Paulina Walendziak,
- reżyser i dyrektor artystyczny teatru Studio Buffo Janusz Józefowicz

25. SZUBIN

Pochodzi stąd:

- aktorka Beata Kawka

26. TORUŃ

Kręcono tu:

- FILMY: „Prawo i pięść” reż. Jerzy Hoffman i Krzysztof Skórzewski, „Rok spokojnego słońca” reż. Krzysztof Zanussi, „Kto nigdy nie żył” reż. Andrzej Seweryn, „Zamach” reż. Jerzy Passendorfer, „Jeszcze nie wieczór” reż. Jacek Bławut, „Tatarak” reż. Andrzej Wajda, „Panoptikon” reż. Marcin Gładych i Krystian Wieczyński, „Dżej Dżej” reż. Maciej Pisarek, „Wrony” reż. Dorota Kędzierszawska, „Rejs” reż. Marek Piwowski

Pochodzą stąd:

- aktorki Adrianna Biedrzyńska, Olga Boładź, Magdalena Czerwińska, Joanna Koroniewska, Małgorzata Kożuchowska, Katarzyna Żak, Helena Grossówna
- aktorzy Piotr Głowacki, Bogusław Linda, Jakub Gierszał
- reżyserzy Jędrzej Bączyk, Tomasz Wasilewski
- krytyk filmowy Bolesław Michałek
- kompozytor muzyki filmowej Kazimierz Serocki

27. WENECJA

Kręcono tu:

- FILMY: „Kto nigdy nie żył” reż. Andrzej Seweryn, „Disco Polo” reż. Maciej Bochniak
- SERIAL: „M jak Miłość”

28. WŁOCŁAWEK

Kręcono tu:

- FILMY: „Celuloza” i „Pod gwiazdą frygijską” reż. Jerzy Kawalerowicz, „Blizna” reż. Krzysztof Kieślowski

29. ŻNIN

Kręcono tu:

- FILM: „Kto nigdy nie żył” reż. Andrzej Seweryn
- SERIAL: „M jak Miłość”

Pochodzą stąd:

- reżyser Tadeusz Malak,
- aktor Paweł Tucholski

Największe, najstarsze, najdłuższe!

Tężnie solankowe w Ciechocinku to największy tego rodzaju obiekt w Europie. Każdego roku przyciąga w te strony mnóstwo turystów.

fot. Szymon Zdziebło / flickr.com/kujawskopomorskie

Turystycznym sercem powiatu aleksandrowskiego jest bez wątpienia Ciechocinek - największy i najbardziej znany kurort nizinny w naszym kraju. Od lat turystów przyciąga tu bogata oferta uzdrowiskowa i niezwykley klimat, który miasto zawdzięcza obecności tężni solankowych - najstarszych budowli tego typu w Europie. Ciechocinek przyciąga też do siebie zielenią i ofertą kulturalną - to miasto pełne parków i ogrodów, wokół których nie brakuje teatrów, muszli koncertowych i muzeów.

Życie kulturalne tętni także w Aleksandrowie Kujawskim. To tu znajduje się zabytkowy dworzec, na którym co roku odbywa się Międzynarodowy Festiwal Dwóch Cesarzy.

Budynek budzi zainteresowanie przyjezdnych nie tylko ze względu na organizowane w nim wydarzenia. Przykuwa uwagę również swoim rozmachem - do dziś jest to najdłuższy dworzec kolejowy w całej Europie.

Powiat aleksandrowski pełen jest zabytków i obiektów o długiej i ciekawej historii. Niektóre, jak imponujący niegdyś zamek biskupi w Raciążku, nie przetrwały próby czasu, ale wiele z nich udało się odrestaurować i dziś stanowią turystyczne perły regionu. To przede wszystkim dworki i zespoły pałacowo-parkowe, m.in. w Wagańcu, Zakrzewie i Aleksandrowie Kujawskim, a także liczne gotyckie kościoły, m.in. w Bądkowie, Grabiu i Nieszawie.

POWIAT ALEKSANDROWSKI

CO warto zobaczyć?

1. Zabytkowy dworzec kolejowy w Aleksandrowie Kujawskim
2. Neogotycki kościół Przemienienia Pańskiego w Aleksandrowie Kujawskim
3. Zespół pałacowy rodziny Trojanowskich w Aleksandrowie Kujawskim
4. XIV-wieczny kościół św. Mateusza w Bądkowie
5. Drewniany Teatr Letni z 1891 r. w Ciechocinku
6. Neogotycki kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Ciechocinku
7. Park zdrojowy z muszlą koncertową i fontanną Grzybek w Ciechocinku
8. Tężnie i grota solankowa w Ciechocinku
9. XIV-wieczny kościół św. Wacława w Grabiu
10. XV-wieczny kościół św. Jadwigi w Nieszawie
11. Klasycystyczny ratusz z 1821 r. w Nieszawie
12. Neogotycki kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Otłoczynie
13. Drewniany wiatrak paltrak z 1925 r. w Pomianach
14. Ruiny zamku biskupiego z XV w. w Raciążku
15. Zespół dworski z połowy XIX w. w Zakrzewie

Skarby przyrody i architektury

Podczas wycieczki po powiecie brodnickim nie można pominąć wizyty w Jabłonowie Pomorskim, gdzie mieści się m.in. pałac wybudowany przez Stefana Narzymskiego.

fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Prawdziwym skarbem powiatu brodnickiego są malownicze jeziora, rzeki i otaczająca je przyroda. Każdego roku przyciągają one tłumy turystów zainteresowanych wypoczynkiem nad wodą, udziałem w spływach kajakowych lub przemierzaniem licznych pieszych i rowerowych szlaków wokół Brodnicy. Na terenie powiatu znajdują się dwa parki krajobrazowe: Brodnicki i Górznieńsko-Lidzbarski, na obszarze których położone są m.in. jezioro Bachotek, bagienne Dolina Drwęcy, jezioro Zbiczno czy Partęczyny Wielkie.

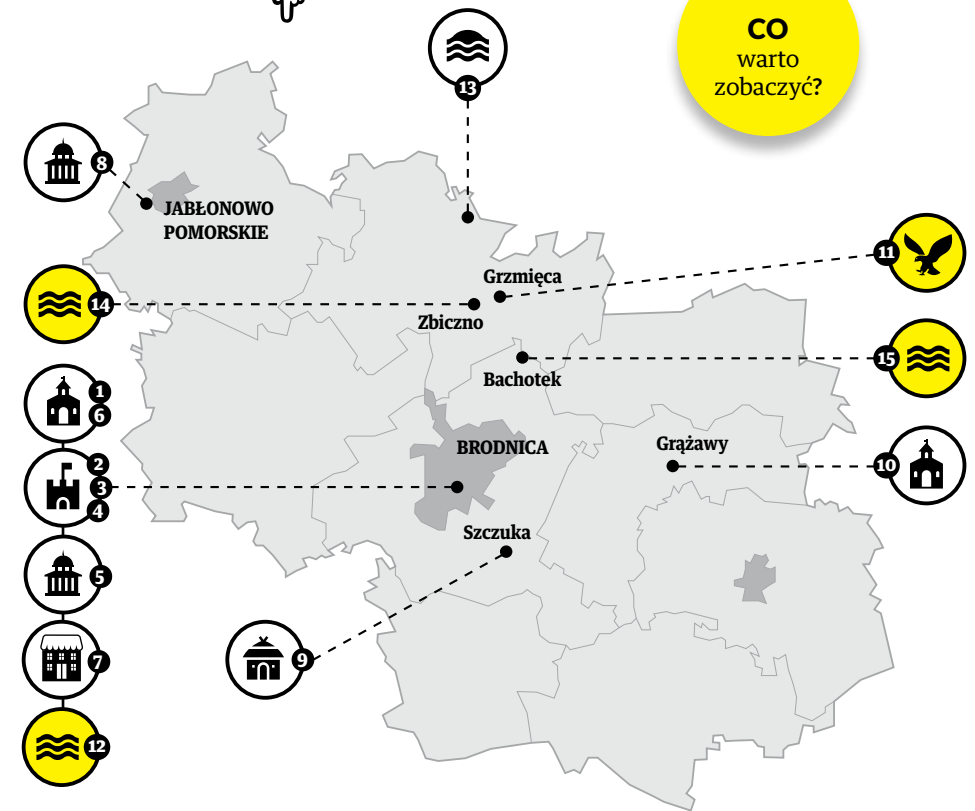
Walory te sprawiły, że wokół Brodnicy powstały liczne ośrodki wypoczynkowe i gospodarstwa agroturystyczne, zachęcające turystów do czynnego wypoczynku na łonie natury. Ale powiat brodnicki to nie tylko przyroda. To także bogata historia, której ślad pozost

stał dziś w postaci - często dobrze zachowanych - zabytków. W samej tylko Brodnicy w malowniczych uliczkach wokół niezwykłego trójkątnego rynku znajdziemy m.in. potężne budowle Bramy Chełmińskiej i Wieży Mazurskiej.

W Brodnicy zobaczymy też pozostałości krzyżackiego zamku z zachowaną wieżą, z której rozpościera się panorama miasta. Na przedzamczu, w miejscu, w którym znajdował się niegdyś pałac Anny Wazówny, warto odwiedzić muzeum poświęcone historii Brodnicy. W powiecie nie brakuje też kościołów i klasztorów, z których wiele pamięta czasy średniowiecza. Do najciekawszych należą obiekty sakralne w Bobrowie, Cielętach, Gorczenicy i Górznie. W Jabłonowie Pomorskim koniecznie trzeba zobaczyć natomiast neogotycki Pałac Narzymskich.

POWIAT **BRODNICKI**

CO
warto
zobaczyć?

1. XIII-wieczny kościół św. Katarzyny w Brodnicy
2. Gotycka wieża i ruiny zamku krzyżackiego w Brodnicy
3. Brama Chełmińska i Muzeum Regionalne w Brodnicy
4. XIV-wieczna Wieża Mazurska w Brodnicy
5. Pałac i muzeum Anny Wazówny w Brodnicy
6. Barokowy zespół poreformacki w Brodnicy
7. Trójkątny Duży Rynek w Brodnicy
8. Pałac Narzymskich w Jabłonowie Pomorskim

9. Chata podcieniowa w Szczuce z XVII w.
10. Kościół św. Marcina z 1752 r. w Grążawach
11. Brodnicki Park Krajobrazowy z siedzibą w Grzmięcy
12. Zakole Drwęcy z odnowioną przystanią w Brodnicy
13. Wyspa na jeziorze Partęczyny Wielkie
14. Jezioro i ośrodek wypoczynkowy w Zbicznie
15. Jezioro i rezerwat przyrody Bachotek

Gmina wśród jezior

fot. archiwum Urzędu Gminy w Bobrowie

Gmina Bobrowo położona jest w zachodniej części powiatu brodnickiego. Dzięki swemu położeniu oraz walorom przyrodniczym i krajozobrazowym Gmina Bobrowo stanowi doskonałe miejsce do wypoczynku. Również w tym aspekcie ważnym elementem są jeziora wyróżniające się czystością wód, które zachęcają do organizowania pikników nad wodą połączonych z wędkowaniem. Na terenie gminy znajduje się ich 13, największymi są: Wądryńskie (170,4 ha), Wysokie Brodno (91,0 ha) oraz Chojno (68,1 ha). Miejsca wypoczynku oraz pomosty rekreacyjno-wędkarskie znajdują się nad Jeziorem Wądryńskim, Jeziorem Czarnym i Jeziorem Chojno. Chcąc zachęcić zarówno mieszkańców, jak i turystów do podziwiania walorów krajozobrazowych, którymi dysponuje Gmina Bobrowo, władze postanowiły wybudować dwie wieże widokowe nad Jeziorem Chojno oraz Jeziorem Wądryńskim.

Bogatą ofertę turystyczną prezentują gospodarstwa agroturystyczne oraz obiekty gastronomiczne i miejsca noclegowe. Wszystkim, którzy chcą zorganizować w miłej i przytulnej atmosferze różnego rodzaju imprezy m.in. wesela, chrzciny, uroczystości rodzinne lub odpocząć na łonie natury polecamy obiekty znajdujące się na terenie gminy Bobrowo.

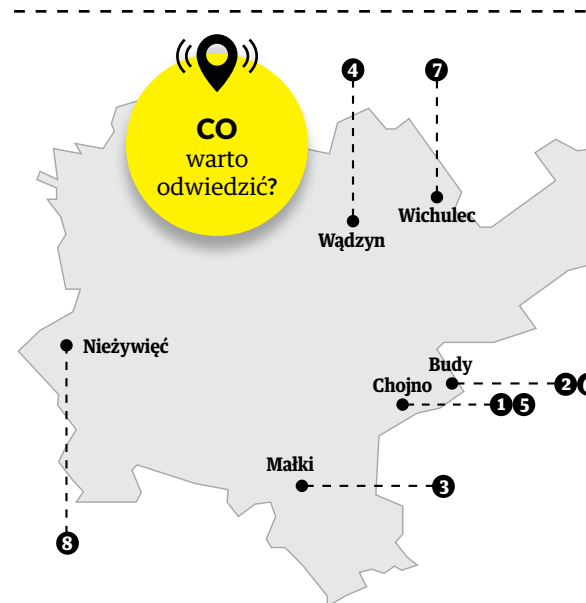
Każdy kto zdecyduje się odwiedzić tutejsze okolice, szybko się przekona, że odznaczają się one wyjątkowym urokiem.

fot. archiwum Urzędu Gminy w Bobrowie

fot. archiwum Urzędu Gminy w Bobrowie

- 1. Dom Weselno-Bankietowy DWB Patrycja**
- Chojno 12A, 87-326 Nieżywieć
- 2. Gościniec przy Jabłonce**
- Budy 18, 87-325 Małki
- 3. Magnolia**
- Małki 5, 87-325 Małki
- 4. Ośrodek Wypoczynkowy „Półwysep Wądryn”**
- Wądryn 39, 87-327 Bobrowo
- 5. Pensjonat Dworek Polski**
- Chojno 25, 87-326 Nieżywieć
- 6. Siedlisko przy Bukach**
- Budy 18, 87-325 Małki
- 7. Wichulanka**
- Wichulec 16, 87-327 Bobrowo
- 8. Zespół dworsko-parkowy**
- Nieżywieć 120, 87-326 Nieżywieć

Atrakcji tu pod dostatkiem

W imponującym JuraParku w Solcu Kujawskim zobaczyć można m.in. ponad 100 dinozaurów.

foto. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Tereny powiatu bydgoskiego to obszar historycznie znajdujący się na styku kilku krain etnograficznych. Mozaika wpływów i burzliwa przeszłość sprawiły, że dziś powiat ten jest jednym z najbardziej zróżnicowanych i najbogatszych w atrakcje rejonów naszego województwa.

Na przeszło 1300 zabytków wpisanych do gminnych ewidencji, najwięcej - bo ponad 500! - znajdziemy w gminie Koronowo. To tu stoją jedne z najstarszych i najciekawszych obiektów w powiecie - m.in. ruiny zamku krzyżackiego, opactwo oraz klasztor Cystersów, liczne kościoły, imponujący „Diabelski Młyn” z połowy XIX w. oraz stalowy most kolei wąskotorowej.

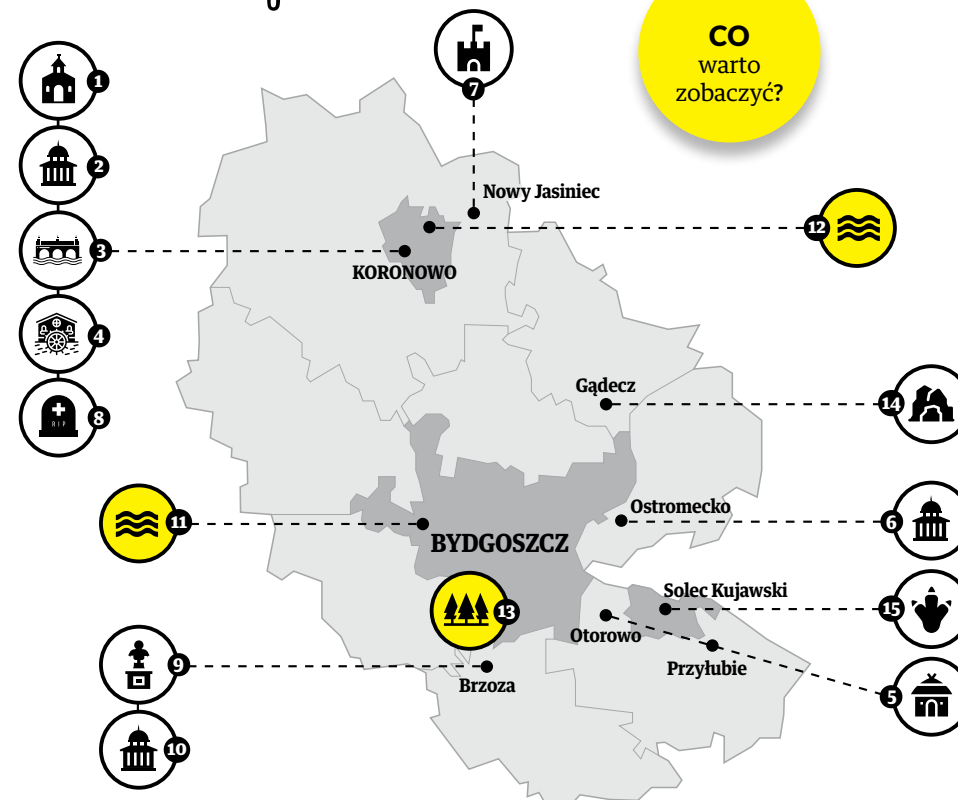
Powiat bydgoski to także liczne dworki i pałace, wśród których wymienić warto

m.in. zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku, pałac w Żołędowie, dworek w Gościeradzu, zespół pałacowy w Kruszynie czy pałacyk myśliwski Skórzewskich w Brzozie. Przez ziemie powiatu przebiega też wyjątkowy zabytek techniki - Kanał Bydgoski, uznawany niegdyś za najpiękniejszą drogę wodną w Polsce - a spośród akwenów najwięcej atrakcji zapewnia Zalew Koronowski, przyciągający tłumnie plażowiczów, kajakarzy i miłośników rozmaitych sportów wodnych.

Wśród przyrodniczych atrakcji powiatu wymienić należy też liczne szlaki w Puszczy Bydgoskiej oraz rezerваты i pomniki przyrody, w tym imponujące formacje skalne, jak jaskinia Bajka w Gądeczu. A to wszystko zaledwie niewielka część czekających tu na turystów atrakcji.

POWIAT **BYDgoski**

CO warto zobaczyć?

1. XIII-wieczny kościół poklasztorny Cystersów w Koronowie
2. Pałac opata cystersów w Koronowie z XVII w.
3. Most kolei wąskotorowej z 1895 r. nad Brdą w Koronowie
4. Młyn wodny „Diabelski Młyn” z połowy XIX w. w Koronowie
5. Chaty ołędarskie w Przyłubiu i Otorowie
6. Zespół pałacowo-parkowy w Ostromecku
7. Ruiny zamku krzyżackiego w Nowym Jasińcu
8. Synagoga i cmentarz żydowski w Koronowie
9. Pomnik Powstańców Wielkopolskich w Brzozie
10. Pałac myśliwski rodziny Skórzewskich w Brzozie
11. Kanał Bydgoski
12. Zalew Koronowski
13. Puszcza Bydgoska
14. Jaskinia „Bajka” w miejscowości Gądecz
15. Park dinozaurów JuraPark w Solcu Kujawskim

JuraPark Solec – rodzinne miejsce dobrej przygody!

fot. Przemysław Serafin

JuraPark w Solcu Kujawskim to miejsce, w którym główny nacisk kładziony jest na edukację poprzez zabawę. To właśnie tutaj spełnić można marzenia o podróży w czasie do świata dinozaurów i z bliska zobaczyć te prehistoryczne stworzenia. Dostępne tutaj pozostałe atrakcje, takie jak Polska w Miniaturze, Muzeum Ziemi czy Ogrody Jurajskie to także skarbnica wiedzy już dla najmłodszych Gości obiektu.

Ścieżka dydaktyczna stanowi tutaj główną atrakcję - zwiedzający mają możliwość odbycia wędrowki przez erę mezozoiczną, czyli erę dinozaurów. Modele, które można podziwiać w JuraParku, wykonane są w zgodzie z najnowszymi odkryciami i standardami obowiązującymi w paleontologii. Do grona konsultantów należą tu światowej sławy znawcy dinozaurów oraz odkrywcy ich tropów, a także uczeni, którzy zajmują się rekonstrukcją prehistorycznego świata. Gdy już dotrzemy na koniec ścieżki, naszym oczom ukaże się kolejna, najnowsza atrakcja - Polska w Miniaturze.

Odwiedzając ją, zyskać można zmysł historyczny, poznać władców Polski, a także nauczyć się rozróżniać podstawowe style architektoniczne.

Modele w Parku Miniatur reprezentują najciekawsze zabytki architektoniczne powstałe w różnych okresach historycznych (od średniowiecza po wiek XIX), leżące obecnie na terenie Polski. Miniatury wykonane są z największą precyzją i dbałością o szczegóły, oddają wygląd obiektów z okresu ich świetności. Szczególny nacisk położono tu na rejon województwa kujawsko-pomorskiego oraz niezwykle ciekawą historię stosunków polsko-krzyżackich.

Muzeum Ziemi w Solcu Kujawskim posiada jedną z największych kolekcji skamieniałości w Polsce. Tysiące atrakcyjnie wyeksponowanych okazów reprezentuje najciekawsze 500 mln lat życia na Ziemi. Zwiedzający muzeum, w oparciu o skamieniałości i wiarygodne rekonstrukcje prehistorycznych zwierząt (wrażenie robi np. wzbudzający respekt model mamuta), poznają kolejne okresy dziejów życia na Ziemi.

W oszklonej części muzeum znajduje się Jurajski Ogród. Można spotkać tu wiele gatunków egzotycznych i reliktowych roślin, w tym takich, które zasiedlały środowisko lądowe w czasach panowania dinozaurów. Wśród paproci, które szczególnie rozkwit przeżywały w okresie karbońskim (prawie 350 mln lat temu), kryje się dwumetrowy wij, zaś w pobliżu unoszą się gigantyczne prawniki.

Amatorów ekstremalnych doznań czekają seanse filmowe w Kinie Emocji! Dzięki najnowszej technologii obejrzeć tu można wspaniałe widowisko z niespotykanymi pejzażami i udać się w podróż do niesamowicie realnego świata, nie opuszczając wygodnego fotela.

Pozostając w temacie emocji - ich dreszczyk na Statku Pirackim, zawrót głowy na karuzelach łańcuchowych, ekstremalne doznania na family coasterze - właśnie tego doświadczymy, przekraczając bramy Parku Rozrywki. Na fanów dobrej zabawy czekają również dmuchane zjeżdżalnie i eurobungee. Nie lada frajdą będzie także przejażdżka za kierownicą minisamochodzików lub pływających kaczek.

Plac Zabaw jest miejscem dla najmłodszych dinoentuzjastów - wszak to tutaj, za pomocą łopatkki, możemy poczuć się jak na prawdziwej pustyni w czasie wykopalisk, to tutaj zrobimy zdjęcie przy gadzim jaju czy w paszczy T-Rexa! W tym miejscu upust dziecięcej energii jest gwarantowany!

W przerwie od atrakcji warto udać się do Restauracji Jaskiniowej, w której panuje niepowtarzalny, prehistoryczny klimat, a jedzenie smakuje pysznie, jak u mamy.

Większość dostępnych atrakcji w JuraParku Solec znajduje się na otwartej przestrzeni, co pozwala cieszyć się pięknem otaczającej przyrody, zażyć świeżego powietrza oraz po prostu świetnie bawić się całą rodziną!

fot. Przemysław Serafin

Perła gotyku i zakochanych

Stare Miasto w Chełmnie uznane zostało przez Prezydenta RP za Pomnik Historii już w 2005 roku. Doceniono wiele wyjątkowych zabytków, z których najstarsze powstały w XIII wieku.

fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

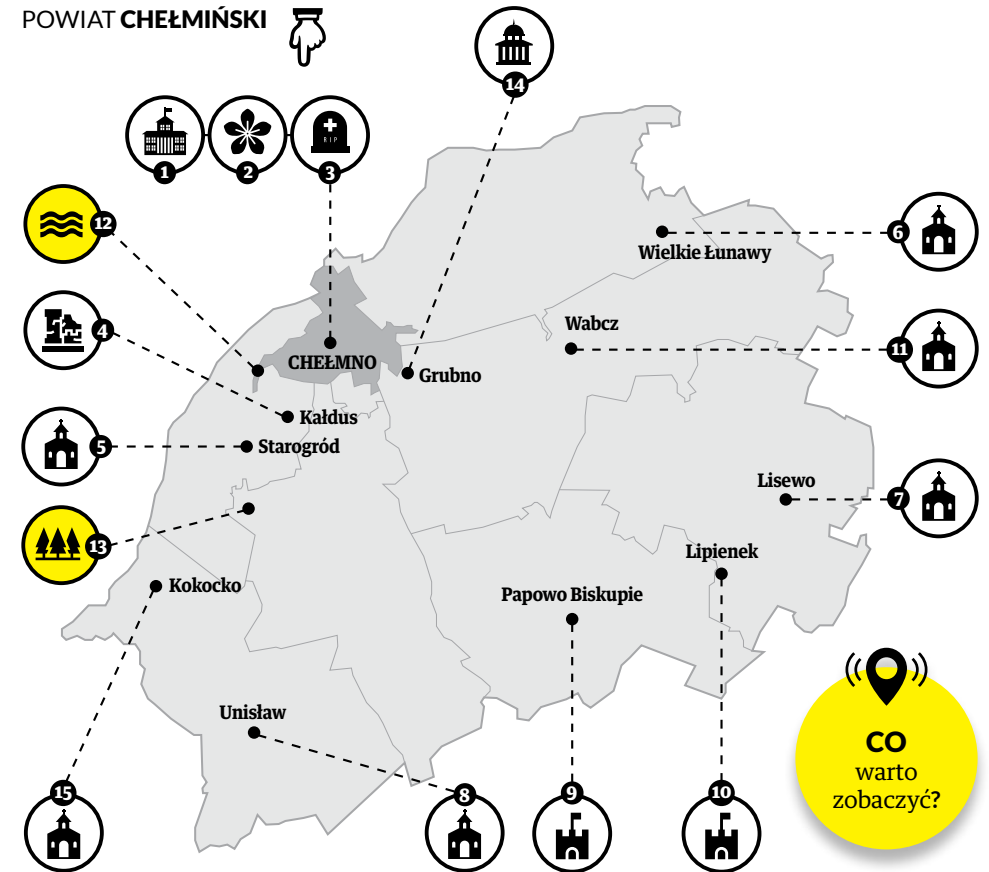
W powiecie chełmińskim nie brakuje doskonale zachowanych śladów wielowiekowej, barwnej historii. Zwiedzanie tych ziem warto zacząć od samej stolicy, czyli Chełmna - miasta znajdującego się na trasie Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego. Nie sposób pominąć w nim m.in. siedmiu gotyckich kościołów (w tym fary chełmińskiej pw. Wniebowzięcia NMP, gdzie przechowywane są relikwie św. Walentego) czy perły architektury, jaką jest gotycko-renesansowy ratusz - obecnie siedziba Muzeum Ziemi Chełmińskiej. To również tutaj zobaczymy jedno z najlepiej zachowanych w Polsce murów obronnych. Gotyckie kaplice i świątynie zwiedzić można także np. w Kijewie Królewskim,

Wąbczu, Lisewie, Unisławiu czy Papowie Biskupim. W tym ostatnim - podobnie jak w Lipienku czy Starogrodzie - ciekawość turystów budzą pozostałości i ruiny zamków krzyżackich.

I choć zabytkowa cegła może być wizytówką powiatu, turyści przyjeżdżają tu także ze względu na urzekającą naturę. Za ochronę terenów zielonych odpowiada Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, w skład którego wchodzi m.in. liczne rezerваты przyrody. Wypoczynek nad wodą gwarantują jeziora, w tym Starogrodzkie z najlepszą infrastrukturą. Z kolei entuzjaści zimowych aktywności skorzystać mogą ze znajdującego się w Unisławiu naturalnie ukształtowanego stoku narciarskiego z wyciągiem.

POWIAT CHEŁMIŃSKI

1. Zespół staromiejski Chełmna
2. Nowe Plany w Chełmnie z kwiatowymi dywanami
3. Zabytkowy cmentarz parafialny w Chełmnie
4. Grodzisko w Kąldusie z pozostałościami kościoła z XI w.
5. Barokowy kościół św. Barbary w Starogrodzie
6. Neoromański kościół w Wielkich Łunawach
7. Kościół gotycki w Lisewie
8. Kościół w Unisławiu z XIII w.
9. Ruiny zamku w Papowie Biskupim
10. Ruiny zamku w Lipienku
11. Gotycki kościół w Wąbczu
12. Jezioro Starogrodzkie
13. Rezerwat „Zbocza Płutowkie” na wysokim zboczu doliny Wisły
14. Zespół pałacowo-parkowy w Grubnie z XIX w.
15. Klasycystyczny zbór ewangelicki w Kokocku

Malownicza historia

Do niezaprzeczalnych atutów powiatu należy przyroda – w tym liczne jeziora i rzeka Drwęca – oraz znane w całym kraju miejsca, jak choćby zamek w Golubiu-Dobrzyniu czy Ośrodek Chopinowski w Szafarni.

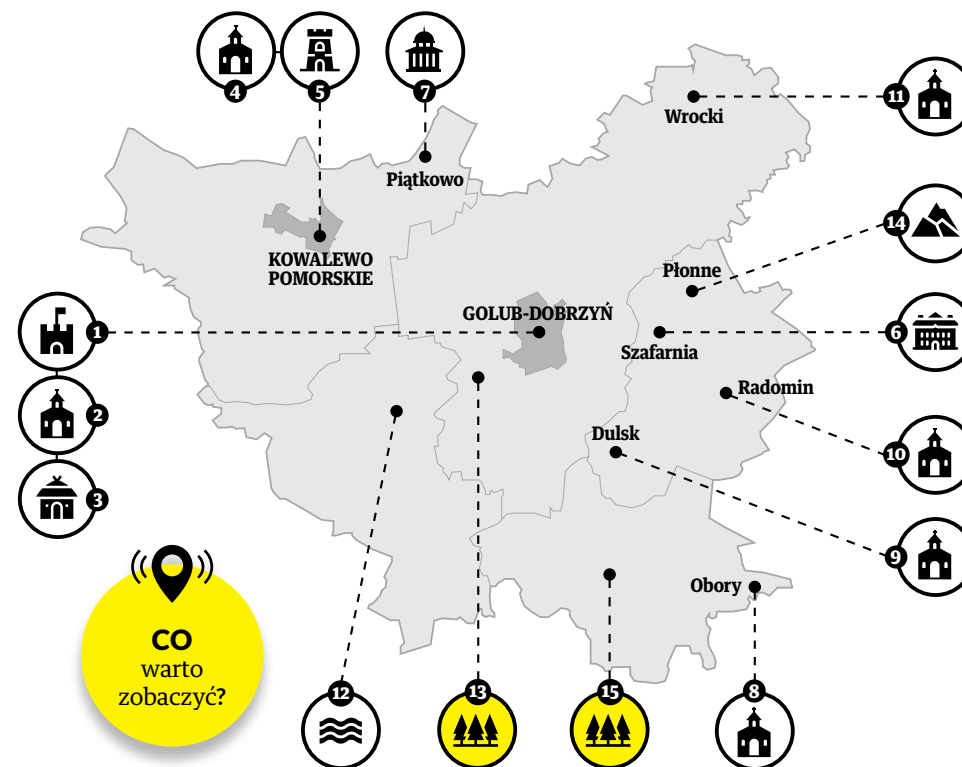
fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Otoczone lasami jeziora, wzgórza, unikatowa rzeźba terenu czy dzika rzeka Drwęca przyciągają miłośników natury. Znajdują się tu unikalne w skali Europy pola drumlinowe (w okolicach Zbójna) czy rezerваты przyrody, w których zamieszkuje wiele chronionych gatunków zwierząt. Szlakiem rzeki chętnie pływają fani kajakarstwa.

Ponadto miejscowości, takie jak Golub-Dobrzyń czy Szafarnia, gdzie swój czas spędzał Fryderyk Chopin, na dobre zagościły na turystycznych mapach Polski, a zagraniczni piechurzy trafiają tu choćby za sprawą Szlaku św. Jakuba. Powiat kryje w sobie jednak

zdecydowanie więcej wartych uwagi miejsc, jak choćby Kowalewo Pomorskie, gdzie zachowały się m.in. fragmenty murów miejskich, wieża narożna z XII/XIV w. czy pozostałość fortyfikacji warowni krzyżackiej.

Od wieków tereny te przyciągają również pielgrzymów, chcących zobaczyć słynną „Pietę Oborską”, w kościele i klasztorze Karmelitów Trzewickowych w Oborach. Zabytkowych kościołów nie brakuje zresztą w całym powiecie - np. w Dulsku, Radominie czy we Wrockach. Warte dłuższego przystanku są też zespoły parkowo-pałacowe w Piątkowie czy Sokołowie.

POWIAT **GOLUBSKO-DOBRYŃSKI**

1. Zamek w Golubiu-Dobrzyniu
2. Gotycki kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej z XIV w. w Golubiu-Dobrzyniu
3. Dom „Pod Kapturem” z 2 połowy XVIII w. w Golubiu-Dobrzyniu
4. Wieża narożna miejskich murów obronnych z XIII i XIV w. w Kowalewie Pomorskim
5. Kościół pw. św. Mikołaja z XIV w. w Kowalewie Pomorskim
6. Ośrodek Chopinowski w Szafarni
7. Zespół pałacowo-parkowy w Piątkowie

8. Kościół i klasztor Karmelitów Trzewickowych w Oborach
9. Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Dulsku
10. Kościół św. Mikołaja z XIV w. w Radominie
11. Kościół św. Marcina z XIII/XIV w. we Wrockach
12. Jezioro Okonin
13. Rezerwat Rzeki Drwęca
14. Góra Modrzewiowa w Płonem
15. Drumliny Zbójne

Prawdziwa polska wieś i ciekawa historia

fot. Skop

Od wieków obszar ziemi dobrzyńskiej jest synonimem polskiej wsi. Krajobraz zdominował tu łany zbóż, plantacje rzepaku i kukurydzy oraz przydomowe ogródki i sady. Piękne widoki to jednak nie jedyny atut urokliwej gminy Zbójno. Dlaczego więc warto zatrzymać się tu na dłuższą chwilę? Oto kilka powodów!

UNIKALNE FORMY MORFOLOGICZNE

Przedziwna rzeźba terenu i dziewicza przyroda dają możliwość pełnego doświadczenia bogactwa natury. Centralna i wschodnia część gminy położona jest w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Drumliny Zbójeńskie”. Obiektem ochrony są tu tzw. zespoły pagórków o owalnych poziomych zarysach i zaokrąglonych opływowych kształtach, wydłużonych z kierunkiem ruchu lodowca.

DZIKIE JEZIORA

Przyrodniczym atutem gminy Zbójno jest największa w całym województwie liczba jezior, które zajmują tu łącznie aż 230 ha. Największe z nich - Jezioro Wielgie (78,33 ha) jest zarazem najgłębszym jeziorem w regionie (maksymalna

głębokość 47 m). Na drugim miejscu plasuje się Jezioro Ruduskie (52,20 ha), trzecie jest Jezioro Działyńskie (34,91 ha). Jeziora leżą wśród wzgórz i pagórków oraz nadają się na kąpieliska.

GRODZISKA

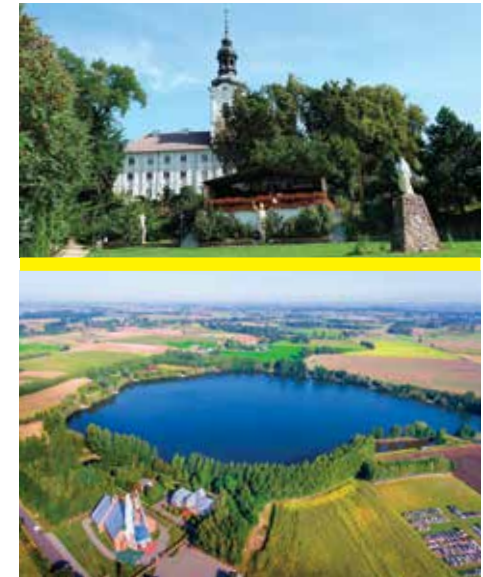
Grodzisko w Rużu znajduje się na skraju głębokiej i bagnistej doliny rzeki Ruziec na naturalnym wzniesieniu, kilkadziesiąt metrów od prawego brzegu rzeki, wśród podmokłych łąk - 350 m w kierunku południowo-zachodnim od kościoła parafialnego, usytuowanego na zachodnim skraju wsi Ruże. Grodzisko posiada kształt nieregularnego dużego prostokąta lub też owalu o rozmiarach u podstawy 160x80 m, zaś wymiary górnego plateau wynoszą 100x50 m. Najważniejsze partie grodziska mają wysokość powyżej 85 m.

Z kolei Grodzisko w Podolinie, zwane „Szaniec”, leży na wschodnim skraju wsi, na najwyższym wzniesieniu brzegu doliny rzeczki Wilenicy. Powstało w XII-XIII w. jako bastion obronności przed najazdami Prusów na północnej granicy Mazowsza. Ma kształt wydłużonego owalu o wymiarach 45x30 m, korona wału północnego usytuowana jest na ok. 101 m, południowego 104 m, zaś dno położone na wschód od obiektu doliny cieku na około 70 m n.p.m. Od wschodu deniwelacje są niższe, chociaż i tak przekraczają 15 m.

ZESPÓŁ KLASZTORNO-PARKOWY W OBORACH

Klasztor i kościół były wznoszone etapami - w latach 1642, 1694, 1746-1753. Od setek lat pielgrzymów przyciąga tu cudowna pieta - rzeźba z przełomu XIV i XV w., z drewna lipowego, przedstawiająca Maryję. Rozgłos piecie dały informacje o jej cudownych właściwościach uzdrawiających. Chlubą kościoła w Oborach są liczne zabytkowe ołtarze - większość z nich pochodzi z XVII w. Prawdziwą atrakcją jest także mieszcząca się przy klasztorze kaplica „Opatrzności Bożej”.

Poniżej klasztoru zlokalizowane są stacje Kalwarii Oborskiej z figurami naturalnych rozmiarów ustawionymi na kamiennych postu-

fot. Skop

mentach. Niedaleko kościoła w Oborach wznosi się wzgórze zwane Grodziskiem. Obecnie znajduje się na nim cmentarz oborski. Na szczycie cmentarnego wzgórza usytuowana jest kaplica pod wezwaniem Krzyża św. z 1686 r. Wiodą do niej schody ułożone z polnych kamieni.

GASTRONOMIA

Na terenie gminy działa Spółdzielnia Socjalna „Zbójeński Kredens”, która powstała z inicjatywy obecnego Wójta Gminy Zbójno, Katarzyny Kukielskiej oraz Prezes Stowarzyszenia „Czas dla Zbójna” pani Teresy Gołębiewskiej. Spółdzielnia realizuje działalność gospodarczą w zakresie cateringu dla szkół, przedszkoli i osób prywatnych oraz od maja 2020 r. w zakresie usług opiekuńczych.

W gminie działa również Gościniec Działyński, czyli sala bankietowa, która zaczęła funkcjonować w 2019 r. Przybyłym gościom serwowane są dania oparte na tradycjach kuchni staropolskiej, ale okraszonych nutą nowoczesności.

Historia i natura

Powiat grudziądzki położony jest zarówno na prawym, jak i lewym brzegu Wisły, na północno-wschodnim krańcu województwa. Jedną z największych atrakcji turystycznych są tu zabytkowe budowle.

fol. Leszek Kozłowski / flickr.com/bilk

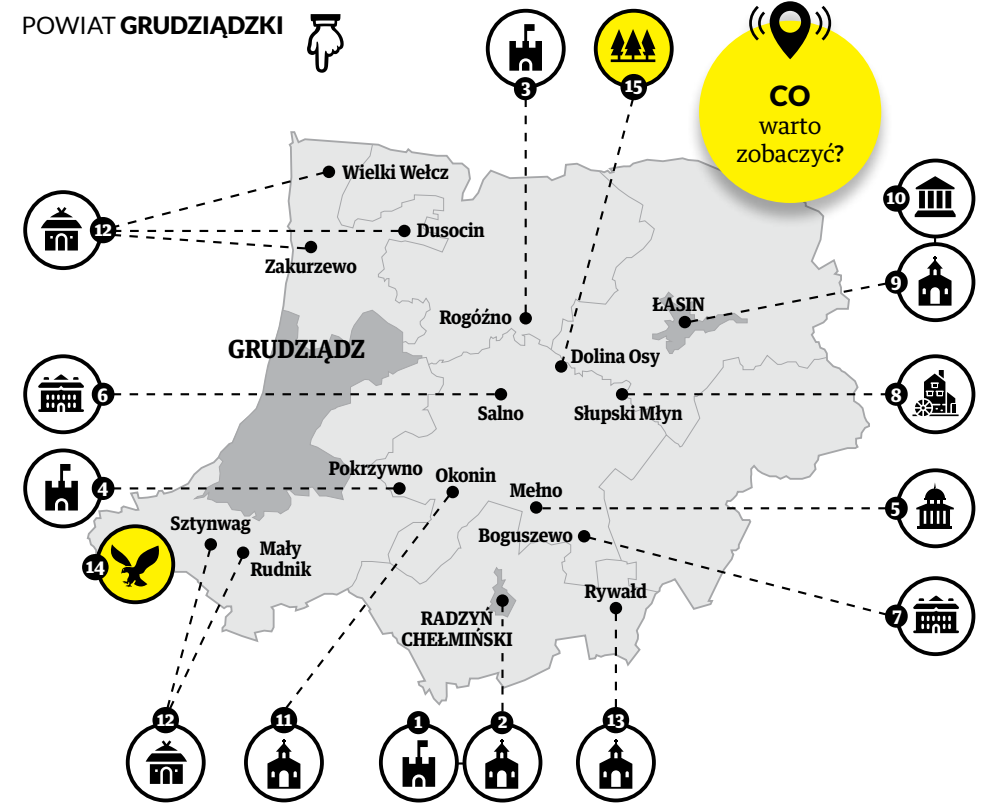
Wybierając się w podróż po powiecie, warto zobaczyć m.in. gotyckie kościoły. Do najstarszych należy kościół pw. Wniebowzięcia Najstarszej Maryi Panny w Grucie. Warte uwagi są zachowane z epoki baroku świątynie drewniane, jak choćby kościół pw. św. Barbary w Świętem czy kościół pw. św. Bartłomieja w Szemruku. Ważnym punktem pozostaje także kościół pw. św. Sebastiana w Rywałdzie Królewskim, gdzie znajduje się XIV-wieczna rzeźba Matki Boskiej Tronującej z Dzieciątkiem (Matka Boża Cygańska), cel wielu pielgrzymek. Świątynia mieści się przy klasztorze Braci Mniejszych Kapucynów. Zwiedzić w nim można celę, w której internowany był kardynał Wyszyński oraz sale jego pamięci.

W powiecie zachowały się również pozostałości po ciekawych pałacach i dworach, jak choćby ruina dworu obronnego z XVI wieku polskiej rodziny szlacheckiej w Boguszewie.

Często odwiedzany przez turystów jest też młodszy - XIX-wieczny - zespół pałacowo-parkowy w Mełnie, z urokliwym okalającym go parkiem.

Z pewnością warto zaplanować wycieczkę do zabytkowego młyna wodnego na rzece Osie w miejscowości Słup Młyn. Nie da się pominąć też zamku w Radzynie Chełmińskim. Choć do naszych czasów zachowało się tylko południowe skrzydło z narożnymi wieżami, potężna konstrukcja i tak robi wrażenie. Udostępnione do zwiedzania wieże w najwyższym punkcie pozwalają turystom podziwiać widok miasteczka i okolic. Pozostałości po zamkach zobaczyć można też w Rogoźnie i w Pokrzywnie.

Na miłośników wypoczynku nad wodą czekają tu jeziora - np. Kuchnia i Zamkowe. Nie brakuje także pięknych lasów i obszarów chronionych przyrodniczo, które tworzą wyjątkowy mikroklimat.

POWIAT **GRUDZIĄDZKI**

CO warto zobaczyć?

1. Ruiny zamku krzyżackiego w Radzynie Chełmińskim
2. Gotycka kaplica św. Jerzego w Radzynie Chełmińskim
3. Ruiny zamku krzyżackiego w Rogoźnie
4. Ruiny zamku krzyżackiego w Pokrzywnie
5. XIX-wieczny zespół pałacowo-parkowy w Mełnie
6. XIX-wieczny zespół dworski w Salsie
7. XVI-wieczne ruiny dużego dworu w Boguszewie
8. Młyn wodny w Słupskim Młynie
9. XIV-wieczny gotycki kościół pw. św. Katarzyny w Łasinie
10. Muzeum Pożarnictwa Ziemi Pomorskiej w Łasinie
11. XIV-wieczny kościół pw. św. św. Kosmy i Damiana w Okoninie
12. Drewniane chaty olenderskie w Dusocinie, Wielkim Wełczu, Zakurzewie, Małym Rudniku, Sztynwagu
13. Barokowy zespół klasztorny Kapucynów w Rywałdzie
14. Chełmiński Park Krajobrazowy
15. Rezerwat Dolina Osy

Gmina Grudziądz „wyjątkowa z natury”

W północnej części województwa kujawsko-pomorskiego nad rzeką Wisłą rozpościera się teren Gminy Grudziądz. To wyjątkowe miejsce do spędzania wolnego czasu: rekreacji i odpoczynku na łonie natury. Pobyt na terenie gminy to doskonała okazja do obcowania z przyrodą.

fot. archiwum gminy Grudziądz

WALORY PRZYRODNICZE

Na terenie gminy znajduje się Park Krajobrazowy Góry Łosiowe z pięknym punktem widokowym na rzekę Wisłę i okolice. W miejscowości Mokre zlokalizowany jest początek przyrodniczej leśnej ścieżki dydaktycznej zawiądywanej przez Nadleśnictwo Jamy. Do bogactw naturalnych występujących na terenie gminy z pewnością można zaliczyć odkryte już w 1972 r. w Maruszy złoża solanki. Jej właściwości i skład chemiczny nie ustępują innym znanym wodom leczniczym w Polsce. Dodatkowo w Zakurzewie działa Centrum Edukacji Ekologicznej.

ARCHITEKTURA SAKRALNA

Na terenie Gminy Grudziądz znajdują się liczne zabytki architektury sakralnej, takie jak gotycki kościół Wniebowzięcia NMP w Mokrem, baro-

kowy kościół rzymskokatolicki w Szynychu, czy też neogotyckie kościoły w Piaskach i Pieńkach Królewskich.

OBIEKTY MILITARNE

Podczas pieszo-rowerowych wycieczek można natknąć się na ukryte wśród zieleni obiekty militarne. Gmina bogata jest w zabytki architektury militarnej stanowiącej zarówno wewnętrzny i zewnętrzny pierścień obronny twierdzy Grudziądz - należy do nich m.in. doskonale zachowany Fort Wielka Księża Góra w Wielkich Lniskach, który w sezonie obsługuje tysiące turystów z całego kraju, a także innych państw.

LUDWIK RYDYGIER

W miejscowości Dusocin 21 sierpnia 1850 r. urodził się jeden z najwybitniejszych polskich

i światowych lekarzy Ludwik Rydygier. W 1880 r. przeprowadził jako pierwszy w Polsce, a drugi na świecie zabieg wycięcia odźwiernika z powodu raka żołądka, a w 1881 r. pierwszy w świecie zabieg resekcji żołądka z powodu owrzodzenia. Dzięki konsekwentnym działaniom Wójta Gminy Grudziądz miejsce narodzin chirurga sukcesywnie odzyskuje dawny blask. Dworek Rydygiera ma funkcjonować jako ośrodek edukacji ekologicznej oraz muzeum upamiętniające postać wybitnego lekarza.

KULTURA I REKREACJA

Centrum kulturalne stanowią Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Małym Rudniku. Te dwie prężnie działające instytucje stanowią kuźnię krzewienia kultury wśród mieszkańców naszej gminy. Informacje na temat działalności jednostek znajdują się na stronach: www.malyrudnik.naszgok.pl oraz www.malyrudnik.naszabiblioteka.com.

Gminny Ośrodek Wypoczynkowy „Delfin” w Białym Borze jest idealnym miejscem do spędzania wolnego czasu z rodziną. Lokalizacja ośrodka zachęca do uprawiania sportów wodnych oraz wypoczynku na plaży.

Lotnisko sportowe w Lisich Kątach to pozycja obowiązkowa dla wszystkich, którzy uwielbiają lotnictwo i podróże lotnicze. To dynamicznie rozwijający się ośrodek szkolno-treningowo-wyczynowy, którym kieruje stowarzyszenie Aeroklub Nadwiślański. Jego infrastruktura zapewnia bezpieczeństwo wykonywania lotów oraz możliwość wypoczynku i noclegu.

Historia gminy to także dzieje osadnictwa Ołędzkiego w Polsce. Mennonici słynęli z wdrożonych rozwiązań związanych z uprawą pól i budową urządzeń hydrotechnicznych, które są widoczne do dziś. Największym potwierdzeniem ich obecności na terenie Gminy Grudziądz jest najstarszy i jeden z najlepiej zachowanych cmentarzy menonickich w Polsce, który znajduje się w Sosnowce.

NASZE WYDARZENIA PROMOCYJNE

Ostatni okres działalności gminy to prężnie rozwijająca się działalność kulturalno-sporto-

wa. Wiele cyklicznych imprez na stałe wpisało się w kalendarz wydarzeń regionu. Należą do nich m.in.: Połowinki Wakacyjne Gminy Grudziądz, Plener rzeźbiarski „U Styperków”, Jedyna taka noc - Noc Świętojańska, Bieg Karpia, Bieg Sosny, Regaty żeglarskie na rzece Wiśle, Na św. Marcina Gęsina z Dusocina. Wszystkie bieżące informacje na temat naszych wydarzeń publikujemy na stronie internetowej www.gminagrudziadz.pl.

JESTEŚMY BLISKO!

Bliska lokalizacja Gminy Grudziądz z autostradą A1 zachęca do przystanku w podróży. Zapraszamy do gminy wyjątkowej z natury!

fot. archiwum gminy Grudziądz

fot. archiwum Aeroklubu Nadwiślańskiego Lisie Kąty

Dużo natury i jeszcze więcej zabytków

Gopło jest największym naturalnym jeziorem na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

foto. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Powiat inowrocławski to z jednej strony dzika natura, piękne krajobrazy i przyroda w najlepszym wydaniu, z drugiej - ciekawe zabytki i związane z nimi legendy. Tak jak w przypadku słynnej Mysiej Wieży w Kruszwicy. Na jej szczyt prowadzi 109 stopni, w murach tkwi 14 kul armatnich, a z tarasu roztacza się widok na jezioro Gopło. To właśnie ono jest sercem Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia i jednocześnie ostoją ponad 200 gatunków ptaków. Ich codzienne życie można obserwować m.in. z licznych wież widokowych na półwyspie Potrzymiech.

W powiecie nie można ominąć Kalwarii Pakoskiej, zwanej Kujawską Jerozolimą, czyli sank-

tuarium i cennego zabytku z XVII wieku. Warto zobaczyć także zabytkowe kościoły w Pieraniu, Kościelcu czy Gniewkowie.

Ciekawym miejscem jest również Izba Pamięci Generała Władysława Sikorskiego w Parchaniu. Wieś ta była miejscem zamieszkania rodziny Sikorskich głównie w miesiącach wiosenno-letnich do sierpnia 1939 roku.

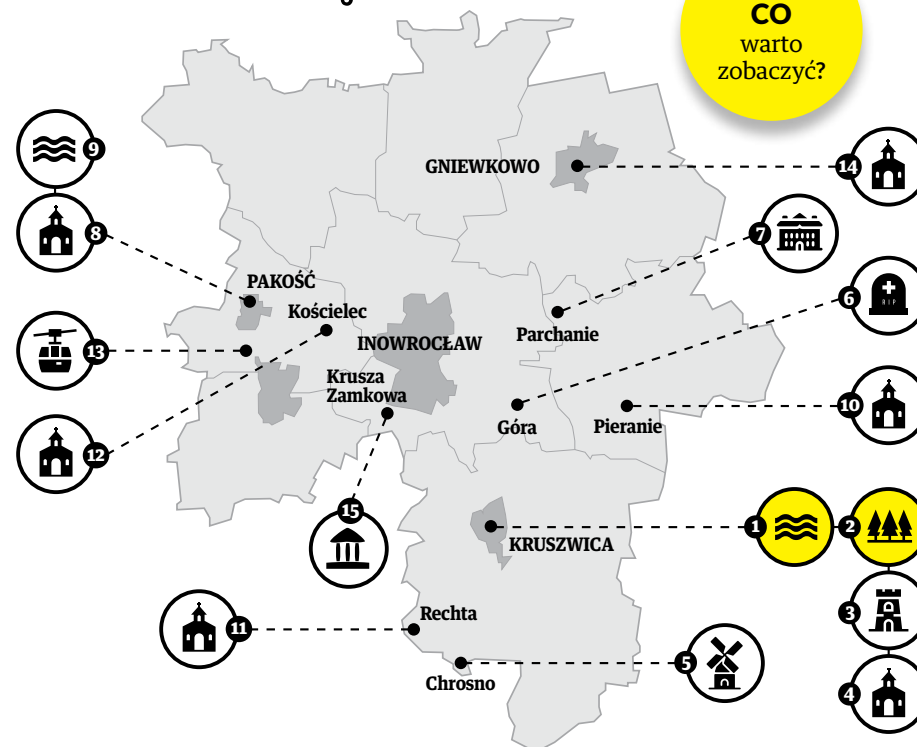
Z kolei w malowniczo położonej miejscowości Góra na małym cmentarzu spoczywa wybitny pisarz i dramaturg Stanisław Przybyszewski. Charakterystyczny nagrobek w kształcie kolumny z krzyżem, medalionem i inskrypcją wzniesiony tu został z inicjatywy i składek społecznych mieszkańców Kujaw.

POWIAT INOWROCŁAWSKI

CO warto zobaczyć?

1. Jezioro Gopło
2. Nadgoplański Park Tysiąclecia
3. Mysia Wieża w Kruszwicy
4. Romańska bazylika kolegiacka św. św. Piotra i Pawła w Kruszwicy
5. Zabytkowy wiatrak w Chrosnie typu kozłak
6. Grób Stanisława Przybyszewskiego w Górze
7. Izba Pamięci gen. Władysława Sikorskiego w Parchaniu
8. Barokowa Kalwaria Pakoska, nazywana również Kujawską Jerozolimą
9. Śluza w Pakości
10. Drewniany kościół św. Mikołaja w Pieraniu
11. Drewniany kościół św. Barbary i NMP Matki Kościoła w Rechcie
12. Kościół św. Małgorzaty w Kościelcu
13. Przemysłowa kolej linowa łącząca zakłady sodowe w Janikowie z kamieniołomami w Bielawach
14. Kościół św. Mikołaja i św. Konstancji w Gniewkowie
15. Przystanek archeologiczny Askaukalis w Kruszy Zamkowej

Przyjazna Gmina Inowrocław

fot. Waldemar Zieliński

Gmina Inowrocław położona jest w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego w obrębie Kujaw Zachodnich. Zajmuje obszar ponad 171 km², ma charakter typowo rolniczy. Liczy 50 miejscowości, 26 sołectw, w których zamieszkuje ponad 11,5 tysiąca osób.

Przez tereny gminy Inowrocław przebiega kilka szlaków turystycznych. Najważniejszy z nich, który swoje kulminacyjne „elementy” gromadzi na terenie gminy, to pieszy zielony szlak, zwany powszechnie Szlakiem Stanisława Przybyszewskiego. Jego trasa biegnie przez miejscowości związane z życiem młodopolskiego pisarza. Te najważniejsze to Łojewo - miejsce urodzenia oraz Góra - miejsce wiecznego spoczynku owianego legendą dramaturga.

ŁOJEWO

Tu w nieistniejącym dziś budynku szkolnym urodził się w 1868 r. Stanisław Przybyszewski. W bliskim sąsiedztwie tego miejsca w 2007 r., w 80. rocznicę śmierci pisarza, ustawiono

SZANOWNI PAŃSTWO,

Gmina Inowrocław to gmina kujawska, przyjazna, zamieszkała przez ludzi aktywnych, gotowych do działania, do integracji, współpracy.

To dobre miejsce do życia, atrakcyjne do podjęcia inwestycji, do osiedlenia się.

To gmina pozytywna, z dobrym przesłaniem, z jasnym przekazem. Aktywna, solidna marka godna większego zainteresowania.

To gmina z walorami przyrodniczymi, z walorami środowiskowymi, wyrosła - mówiąc wprost - na gruntach najwyższej klasy.

Niedaleko od nas do dobrych sąsiadów: do Inowrocławia, do Kruszwicy, Pakości, do Strzelna, a nawet Torunia.

To na naszej polaci rzymscy wojowie podążający po bursztyn nad brzeg Bałtyku pobudowali emporium Askaukalis-Krusza Zamkowa.

To na naszym kujawskim czarnoziemie rodził się i umierał wielki pisarz, przemierzając za czasów swego barwnego żywota kawał świata i rozślawiając swoim geniuszem tę „płaską jak stół” krainę.

Gmina Inowrocław to uszanowanie historii, tradycji, ale też i racjonalne pomysły na teraźniejszość, będące gwarantem śmiałego wyglądania w przyszłość.

Gmina Inowrocław to gmina, której ambasadorami są jej mieszkańcy. To gmina przyjmująca z otwartymi ramionami każdego turystę i z drzwiami rozwartymi serdecznie na oścież przed każdym przedsiębiorcą.

Dla turystów i krajoznawców chcących aktywnie odpocząć i odzyskać balans życiowy gmina Inowrocław to życzliwy i profesjonalny region, który zapewni fizyczny i duchowy dobrostan, dawkę dobrej energii żywiciela Polski. Serdecznie zapraszam do odwiedzin, życząc wyłącznie miłych wrażeń, które staną się powodem do częstszych i jak najdłuższych powrotów.

Tadeusz Kacprzak
Wójt Gminy Inowrocław

pamiętkowy kamień, natomiast w 2014 r. otwarto i udostępniono do zwiedzania Centrum Dziedzictwa Kujaw Zachodnich. W Centrum znajdują się trzy tematyczne sale: Przybyszewskiego (zaaranżowana na wzór krakowskiej restauracji z przełomu XIX i XX w., z zabytkowym pianinem i prezentacjami multimedialnymi dotyczącymi m.in. Przybyszewskiego, regionalnych tradycji czy Szlaku Bursztynowego), kujawska (z eksponatami podarowanymi przez mieszkańców gminy, przedmiotami nawiązującymi do czasów minionych oraz z ekspozycją obrazów portretujących piękno kujawskiej ziemi, wykonanych w Łojewie podczas Ogólnopolskiego Pleneru Malarskiego) oraz trzecia - Askaukalis.

fot. Waldemar Zieliński

Na placu przy Centrum Dziedzictwa można przeprowadzić regionalne zajęcia warsztatowe (w zadaszonym „grzybku”) oraz obejrzeć galerię składającą się z ponad stu rzeźb będących owocem Międzynarodowych Mistrzostw Polski w Rzeźbieniu w Drewnie. Killkudniowe Mistrzostwa odbywają się w Łojewie - zwanym rzeźbiarską stolicą Polski - zawsze na początku lata.

Na chętnych odwiedzenia Łojewa czeka również ośrodek rekreacyjno-sportowy malowniczo położony nad brzegiem Jeziora Szarlejskiego zwanego Małym Gopłem, połączonym swym południowym krańcem z rzeką Noteć. W skład kompleksu wchodzi m.in. boisko do gry w piłkę nożną, boisko do siatkówki plażowej, siłownia, plac zabaw, scena, pływający pomost oraz miejsce na ognisko. Inwestycja jest cały czas w trakcie realizacji; w planach jest jeszcze m.in. budowa wypożyczalni sprzętu

piknikowego, pływającego (z Łojewa szlakiem wodnym można dopłynąć m.in. do Kruszwicy i Pakości) oraz rowerów szosowych, a także wodnego placu zabaw.

Łojewo to także zintegrowana oferta pn. „Przystanek Łojewo” grupująca w jeden zestaw usługi Centrum Integracji Społecznej (dysponujące salą bankietową na 100 osób i oferujące usługi cateringowe i noclegowe), „Prasłowiańskiego Gaju” (z warsztatami i imprezami plenerowymi), Klubu Jeździeckiego „Oxer” i wspomnianego powyżej Centrum Dziedzictwa.

GÓRA

Najwyżej położonym miejscem na terenie gminy Inowrocław jest wzgórze, na którym w 1829 r., staraniem szambelana Józefa Kościelskiego, pobudowano kościół pw. Świę-

tej Trójcy. Wewnątrz świątyni podziwiać można m.in. chrzcielnicę z przełomów XVI i XVII w., obraz św. Walentego z końca XVIII w. i krucyfiks wykonany z 31 kul armatnich pamiętających działania zbrojne prowadzone w okolicach Sewastopola podczas wojny krymskiej (1853-56), w której udział brał Sefer Pasza (Władysław Kościelski) - darczyńca krzyża i syn budowniczego kościoła.

Na cmentarzu położonym w sąsiedztwie kościoła, pośród kilku XIX-wiecznych grobowców miejscowych rodów (m.in. zwienczonego krzyżem stożkowego grobowca Zawadzkich i Czaykowskich - dawnych właścicieli majątków Łąkocin i Góra), znajduje się (w dolnej części nekropolii) grobowiec Stanisława Przybyszewskiego, grobowiec w kształcie kolumny z brązowym medalionem zawierającym relief portretowy poety, wzniesiony w 1931 r.

Stanisław Przybyszewski po gimnazjalnej edukacji w Toruniu i Wągrowcu trafił na studia do Berlina. Tam ukazały się jego pierwsze publikacje, po których zyskał sobie miano „Genialnego Polaka”. Spuścizna literacka po Przybyszewskim jest nader spora, jednak przyćmiona przez owiany legendami żywot, a konkretniej nałogi i relacje z kobietami. Z niezliczonych ilości związków i romansów część z nich zamyka tragiczny koniec.

KRUSZA ZAMKOWA - ASKAUKALIS

Wracając do Askaukalis... Askaukalis to legendarna najstarsza Polska wieś, wzmiankowana przez Klaudiusza Ptolemeusza na mapie z II w n.e. Jej centrum znajdowało się na terenie dzisiejszej Kruszy Zamkowej, o czym dowodzą odnalezione podczas licznych wykopalisk eksponaty. Askaukalis to ważne miejsce na Szlaku Bursztynowym, szczególnie od I w n.e. gdy to cesarstwo rzymskie prowadziło znad Morza Śródziemnego wyprawy po cenny bursztyn aż na południowe i wschodnie wybrzeża Bałtyku. Od 2014 r. w Kruszy Zamkowej można oglądać obiekt zwany Askaukalis ze zrekonstruowaną świątynią w centralnym punkcie oraz z przejrzysto zaprezentowaną na tablicach informacyjnych historią tego miejsca i prowadzonych

fot. Waldemar Zieliński

fot. Waldemar Zieliński

tu prac archeologicznych. Do obiektu można dotrzeć od granic miasta Inowrocławia nowoczesną ścieżką pieszo-rowerową.

ORŁOWO

W tej miejscowości, jednej z najstarszych kujawskich wsi, położonej na północy gminy, znajduje się pobudowany w 1858 r. kościół pw. św. Elżbiety Węgierskiej. Za budulec przy stawianiu świątyni posłużyła w większości żółta cegła z miejscowej cegielni. Najcenniejszym zabytkiem znajdującym się we wnętrzu jest malowana płaskorzeźba św. Anny Samotrzeć z przełomu XVI i XVII w. W Orłowie znajduje się również - pozostający w rękach prywatnych, pobudowany w 1886 r. - jeden z ponad dwudziestu pałaców i dworców zlokalizowanych na terenie gminy Inowrocław.

Odwiedź Kruszwicę!

Legendarną stolicę Polski

fot. Igor Pacer

Położona nad malowniczym jeziorem Gopło Kruszwica była kiedyś jednym z najświetniejszych grodów wczesnopiastowskiej Polski. Jej historia oraz liczne legendy z nią związane od wieków fascynują swą tajemniczością i przyciągają wielu turystów pragnących poznać miejsce, w którym „myszy zjadły Popiela” i gdzie narodziła się dynastia Piastów. W ostatnich dziesięcioleciach istotnym kierunkiem rozwoju miasta i okolic jest właśnie turystyka.

Spacer po legendarnej stolicy naszego kraju proponujemy rozpocząć od **Wzgórza Zamkowego**, na którym dumnie pręży się nad miastem czternastowieczna **Mysia Wieża** - niepisany symbol miasta. 32-metrowa gotycka wieża wraz z resztkami murów stanowi pozostałość zamku obronnego zbudowanego przez króla Kazimierza Wielkiego. Tu, drogi Turysto, możesz zapoznać się z historią plemiennego państwa Goplan oraz usłyszeć legendę o królu Popielu i Piaście Kołodziejcu. Bez wątplenia warto wejść na szczyt, pokonując 176 stopni schodów, aby móc podziwiać przepiękną panoramę miasta, błękitną wstęgę jeziora oraz uroki rozległej, ciągnącej się gdzieś daleko równiny kujawskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje zlokalizowany u podnóża Wzgórza Zamkowego „**Pałacyk**” przy

ulicy Popiela 3 będący siedzibą Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia. Znajduje się w nim m.in. sala wykładowa, sala multimedialna wraz z muzealną ekspozycją archeologiczną gromadzącą część znalezisk dokumentujących pierwsze ślady pobytu grup ludzkich na terenie obecnej Kruszwicy oraz pobliskich terenów nadgoplańskich. Następnie zapraszamy na 45-minutowy rejs po Goplu wycieczkowym statkiem „**Rusałka**”, wybudowanym w 1960 r., w trakcie którego można napawać się pięknem nadgoplańskiej przyrody.

Kolejnym idealnym miejscem na odpoczynek i podziwianie pięknych widoków przyrody jest spacer po **Półwyspie Rzępowskim**, na końcu którego znajduje się tzw. „Cypel” - strzeżone kąpielisko, w obrębie którego można skorzystać z oferty gastronomicznej czy wypożyczalni sprzętu wodnego.

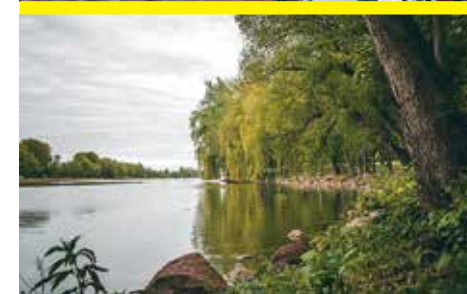
Jeziro Gopło należy do najbardziej znanych zbiorników naturalnych w Polsce i jest dziewiątym pod względem wielkości jeziorem w kraju. W przeszłości zajmowało znacznie większy areał, a jego rozlewisko określano mianem Mare Polonorum, co znaczy Morze Polaków. Znany w Polsce oraz Europie jest także naturalny **tor wioślarski** na jeziorze Gopło. Odbywają się tu najważniejsze imprezy o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej. Położenie miasta i gminy nad Gopłem daje doskonałe warunki do aktywnego wypoczynku oraz uprawiania sportów wodnych, dzięki czemu Kruszwica należy do bardzo znanych i prestiżowych ośrodków wioślarskich i żeglarskich.

Niedaleko Kruszwicy w miejscowości Chrosno podziwiać można **wiatrak** o drewnianej konstrukcji ryglowej, typu „koźlak”. Obecnie prowadzone są prace rewitalizacyjne przy zabytkowym wiatraku. Odnowiony obiekt wzbogaci ofertę turystyczną naszej Gminy, umożliwi prowadzenie tzw. „żywych lekcji historii” oraz stanie się miejscem integracji społecznej. Kolejnym wartościowym i najważniejszym zabytkiem Kruszwicy jest wznosząca się na wschodnim brzegu Gopła **Kolegiata pw. św. Ap. Piotra i Pawła** zbudowana na początku XII w. - jeden z najcenniejszych i najlepiej zachowanych zabytków architektury

romańskiej w Polsce. Jej charakter podkreślają grube, kamienne mury, półkoliste łuki oraz proste geometryczne kształty. Uważa się, że mogła powstać za czasów Bolesława Krzywoustego, który - niewykluczone - był też jej fundatorem. W kruszwickiej kolegiacie szczególnie cenne są dwie chrzcielnice: piaskowcowa z XI w. i granitowa z XII w.

fot. Kasper Grzegorzewski

fot. Patrycja Nojek

**Chcesz sobie ciszę i spokój?
Kochasz aktywny wypoczynek,
rower lub piesze wędrówki?
Interesujesz się przyrodą oraz historią?
To wszystko i jeszcze więcej
odkryjesz w naszej gminie. Dla starszych
i młodszych, w pojedynkę czy z rodziną.**

Poczuj Jerozolimę na Kujawach

fot. Jerzy Joachimiak

Zapraszamy do Pakości
– ponad 660-letniego miasta
leżącego na pograniczu Kujaw i Pałuk
w otoczeniu jezior oraz przepływającej
przez nie rzeki Noteć. Do miejsca,
gdzie bogata historia i tradycja
przeplata się z nowoczesnością...
Leżąca na Szlaku Piastowskim
atrakcyjna i gościnna Pakość posiada
na swoim terenie wiele ciekawych
zabytków architektury, stanowiących
istotny element dziedzictwa
kulturowego i świadczących
o bogatej historii tego obszaru.

Na pierwszy plan spośród zabytków wysuwa się założona w 1628 r. Kalwaria Pakoska, która jest drugą pod względem czasu powstania Kalwarią na ziemiach polskich. Jest to zespół 24 kaplic i Kościół Ukrzyżowania, nazywana również Kujawską Jerozolimą.

Fundatorem Kalwarii był ród Działyńskich, który ofiarował ziemię, na której wyznaczono drogi i stacje. Odległości pomiędzy poszczególnymi stacjami wytyczono bardzo rygorystycznie, wzorując się topografią Jerozolimy. Pomysłodawcą utworzenia Kalwarii Pakoskiej był proboszcz ks. Wojciech Kęsicki, a w wytyczeniu trasy Kalwarii pomogła księdzu mapa Jerozolimy niderlandzkiego zakonika Chrystiana Adrichomiusza. Po śmierci ks. Kęsickiego w 1647 r. opiekę nad Kalwarią

przejęli Franciszkanie i sprawują ją do dnia dzisiejszego.

W 390. rocznicę istnienia Kalwarii Pakoskiej, 16 września 2018 r. prymas Polski ks. abp Wojciech Polak ustanowił Kalwarię Archidiecezjalnym Sanktuarium Męki Pańskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje kościół pw. św. Bonawentury, który wraz z klasztorem położony jest w murach dawnego zamku wybudowanego w latach 1325-1330. Wnętrze kościoła jest barokowe, natomiast wystrój w przeważającej mierze jest rokokowy. Ołtarz główny pochodzi z 1780 r. W kościele znajdują się cenne obrazy: Matki Boskiej z dzieciątkiem Jezusa namalowany przez Bartłomieja Strobla - nadwornego malarza króla Władysława IV oraz obraz Madonny Królowej Niebios wykonany przez braci Smuglewiczów z XVII w. Od 1671 r. przechowuje się jedną z największych Relikwii Krzyża Świętego.

Do ciekawych zabytków w Pakości należy budynek ratusza miejskiego. Został on zbudowany w 1907 r., w stylu eklektycznym przez architektów Altmana i Soczyńskiego. Dzisiaj budynek pełni funkcje administracyjne jako siedziba Burmistrza i Urzędu Miejskiego.

Będąc w Pakości warto udać się do pobliskiej wsi Kościelec. Najważniejszym jej zabytkiem jest kościół pw. św. Małgorzaty. Jest to pierwszy murowany kościół w Polsce, który powstał na wsi, na przełomie XII/XIII w. Wnętrze kościoła jest w stylu romańskim i gotyckim, natomiast ołtarz główny manierystyczny.

Pakość to nie tylko zabytki architektury, ale także bogate tereny rekreacyjne, na których dominują jeziora dające możliwość aktywnego wypoczynku nad wodą.

Pierwsze z nich, jezioro Pakoskie, składa się z dwóch zbiorników przedzielonych groblą: jeziora Pakoskiego Północnego i Południowego. Utworzona nad tym jeziorem plaża w pobliskim Jankowie stanowi doskonałą atrakcję turystyczną dla miłośników wypoczynku nad wodą, wędkowania czy też uprawiania sportów wodnych, jak żeglarstwo czy kajakarstwo. Z kolei nad jeziorem Mielno w miejscowości Łącko znajduje się przystań żeglarska Inowrocławskiego Klubu Żeglarskiego Yacht Klub.

Obiektem wartym zobaczenia w Pakości jest również śluza znajdująca się na 81. kilometrze drogi wodnej Warta - Kanał Bydgoski. Jest to typowa budowla jednokomorowa, o napędzie ręcznym i elektrycznym, którą wybudowano w 1882 r.

fot. Jerzy Joachimiak

Zapraszamy do bezpłatnego zwiedzania
Kalwarii Pakoskiej z przewodnikiem
– Centrum Informacji Turystycznej,
tel. 52 356 90 41

Dla miłośników kina i architektury

W lipnie urodziła się Pola Negri, najśłynniejsza polska aktorka w Hollywood – w mieście znajduje się bulwar jej imienia, miejsce wypoczynku mieszkańców. Każdego roku lipnowskie Miejskie Centrum Kultury organizuje festiwal imienia Poli Negri.

fol. Andrzej Goński / flickr.com/kujawskopomorskie

Zwiedzanie zaczynamy od Lipna - tutaj przy urokliwym ryneczku stoi późnoklasycystyczny ratusz z czteroboczną wieżyczką. Jej wierzchołek wieńczy rzeźba anioła z trąbką, wykonana prawdopodobnie przez Jerzego Chalupca, ojca słynnej Poli Negri. Więcej o aktorce, jej życiu, perypetiach miłosnych i oszałamiającej karierze dowiemy się z wystawy zorganizowanej przez Miejskie Centrum Kultury w budynku dawnej prawosławnej cerkwi.

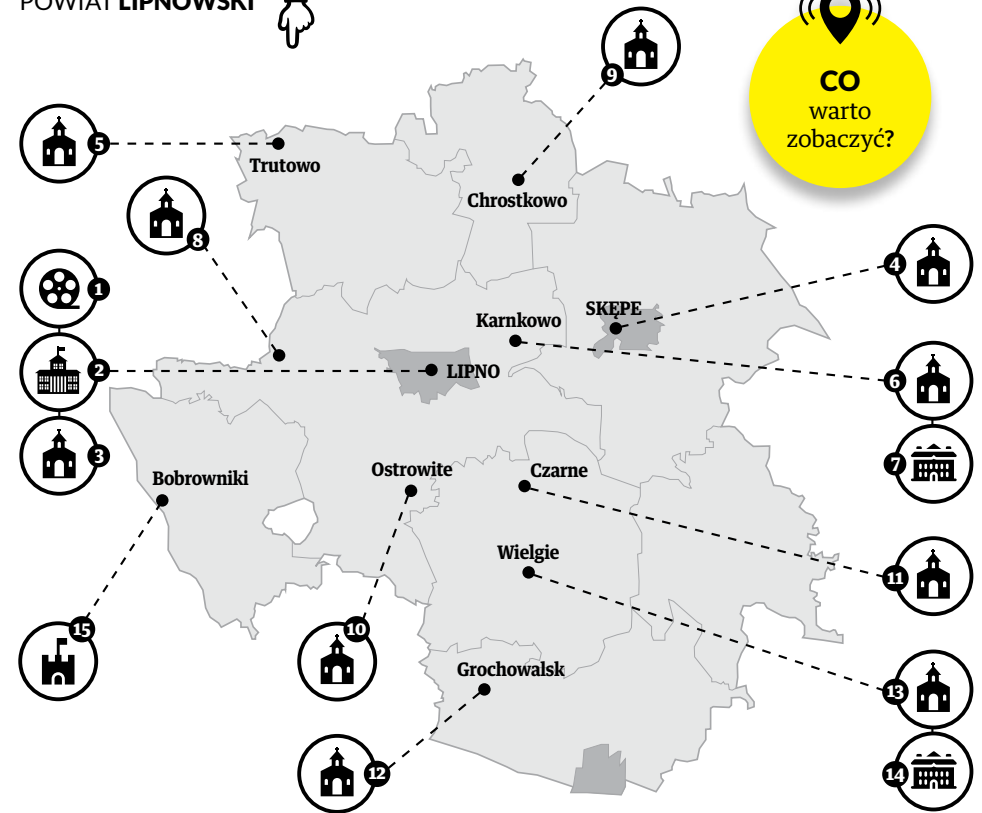
Budynek dawnej cerkwi to nie jedyny zabytek architektury sakralnej w powiecie lipnowskim. Na pewno warto odwiedzić kościół i klasztor ojców bernardynów w Skąpem. W kościele z ołtarza głównego na turystów i pielgrzy-

mów spogląda gotycka rzeźba Matki Boskiej Skępskiej, nazywanej Matką Boską Brzemienną, Królową Ziemi Dobrzyńskiej, Mazowsza i Kujaw. Zespołem klasztornym może się również pochwalić niewielkie Trutowo.

Prawdziwe architektoniczne perełki znajdziemy na tzw. szlaku drewnianych kościołów, który wiedzie od Brzeźna, przez Chrostkowo, Ostrowite, Grochowalsk, aż do Wielgiego. To szereg cennych, XVIII-wiecznych budowli, często z oryginalnymi, barokowymi wykończeniami. Wśród nich prym wiedzie kościół św. Michała Archanioła w Czarnem. Na uwagę zasługuje tutaj nie tylko wyposażenie świątyni, ale również portyk z Okiem Opatrzności.

POWIAT LIPNOWSKI

1. Izba pamięci Poli Negri i kino Nawojka w budynku dawnej cerkwi prawosławnej w Lipnie
2. Rynek i późnoklasycystyczny ratusz w Lipnie
3. Gotycki kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Lipnie
4. Kościół i klasztor ojców bernardynów w Skąpem
5. Barokowy kościół i klasztor karmelitów w Trutowie
6. XVIII-wieczny kościół św. Jadwigi Śląskiej w Karnkowie
7. Klasycystyczny zespół parkowo-dworski w Karnkowie

8. Drewniany kościół Matki Boskiej Częstochowskiej w Brzeźnie
9. Drewniany kościół św. Barbary w Chrostkowie
10. Drewniany kościół św. Mateusza w Ostrowitem
11. Drewniany kościół św. Michała Archanioła w Czarnem
12. Drewniany kościół Podwyższenia Świętego Krzyża w Grochowalsku
13. Drewniany kościół św. Wawrzyńca w Wielgim
14. Zabytkowy park i ruiny dworu w Wielgim
15. Ruiny zamku krzyżackiego w Bobrownikach

Gmina Lipno zaprasza

Gmina Lipno położona jest w środkowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego i zajmuje centralną część powiatu lipnowskiego. Jest to gmina o wyjątkowym kolorycie.

fot. archiwum Gminy Lipno

Spotkanie tu Państwo przyjaznych, otwartych i uśmiechniętych ludzi, odnajdziecie niezwykłe krajobrazy, zabytki wielowiekowej historii. Gmina ma bardzo dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Przez jej teren przebiegają dwie drogi krajowe: nr 10 relacji Szczecin - Płońsk i nr 67 Włocławek - Lipno oraz trzy drogi wojewódzkie: nr 557 Rypin - Lipno, nr 558 Lipno - Dyblin oraz nr 559 Lipno - Płock.

Jednym z najważniejszych czynników wpływających na powstanie i rozwój życia społecznego jest kultura. Instytucje kultury działające na terenie gminy (Ośrodek Kultury w Wichowie oraz Biblioteka Publiczna w Radomicach wraz z licznymi filiami) dzięki bogatej ofercie dają możliwość rozwijania zainteresowań i pasji oraz kultywowania tradycji. 20 świetlic wiejskich i remiz OSP stanowi bazę umożliwiającą społeczności lokalnej integrację oraz prowadzenie szeroko rozumianej działalności społeczno-kulturalnej. Większość z nich tętni życiem, stając się miejscem spotkań i rekreacji wszystkich pokoleń. Współużytkownikami tych obiektów są prężnie działające stowarzyszenia i koła gospodyń. Miejscami wypoczynku i rekreacji są również tworzone od kilku lat, sukcesywnie

nie wzbogacane o nowe elementy i urządzenia, place zabaw i siłownie zewnętrzne, często z infrastrukturą towarzyszącą - altanami i miejscami do grillowania. Dzieci mogą bezpiecznie spędzać czas na zabawie, a młodzież i dorośli zadbać o sprawność fizyczną.

Wielu ziemiańskim rodowi, które zamieszkiwały tereny obecnej gminy Lipno zawdzięczamy szereg zabytków, które pozostały jako pamiątka przeszłości. Na terenie gminy można znaleźć wiele przykładów architektury pałacowej oraz sakralnej, będących interesującymi obiektami z oryginalną architekturą i niepowtarzalną historią.

fot. archiwum Gminy Lipno

fot. archiwum Gminy Lipno

Do wartych obejrzenia obiektów można zaliczyć m.in.:

- **Zespół dworsko-parkowy w Jastrzębiu**, którego pierwsza część powstała w połowie XIX w., druga na początku XX w. Dwór przeszedł kompleksowy remont w 2014 r. Obecnie jest siedzibą filii biblioteki w Jastrzębiu i odgrywa ważną rolę w życiu kulturalnym gminy
- **Kościół Parafialny Rzymskokatolicki p.w. św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem**; obiekt drewniany
- **Kościół Parafialny Rzymskokatolicki pw. św. Jadwigi w Karnkowie** i wiele innych
- Ponadto na terenie gminy znajdują się dwa rezerваты przyrody utworzone w 2001 r.: **Rezerwat Bór Wąkole im. Prof. Klemensa Kępczyńskiego** o pow. 46,88 ha oraz **Rezerwat Przyrody Stary Zagaj** o pow. 130,50 ha na terenie wsi Piątki

Do niewielkiej bazy gastronomiczno-noclegowej z punktu widzenia turystycznego należą:

- **Pałac Gzdzawa** - zabytkowy obiekt wybudowany w latach 1926-1928. W chwili obecnej oferuje usługi organizacji wesel oraz corocznych imprez tematycznych, takich jak „Biesiada z gęsiną” oraz „Bal cesarza”. Na miejscu znajduje się restauracja regionalna, gdzie można skosztować gęsinę, jagnięcinę oraz własne wyroby z pałacowej wędzarni.
- **Osada Popowo** to miejsce pełne zieleni i ciszy dające wytchnienie od miejskiego pośpiechu. Rozległe tereny otulone lasami, łąkami i zarybionymi stawami zachęcają do organizacji całodziennych pikników plenerowych. Dzieci zapraszane są do zwierzyńca, na place zabaw oraz na przejażdżki konne. W karczmie można skosztować pyszny domowy obiad. Do dyspozycji gości oferowane są pięknie położone obiekty noclegowe z salami bankietowymi.
- Na terenie gospodarstwa agroturystycznego **Markowa Zagroda** znajduje się pięknie zagospodarowany ogród z ogromnym grillem, placem zabaw i stawami rybnymi. Obiekt dysponuje czterema pokojami gościnnymi i zapleczem kuchennym. Bogactwo pobliskich lasów i polnych dróg sprzyja turystyce pieszej i rowerowej.
- Przy trasie z Włocławka do Lipna, w Krzyżówkach, położona jest **Winnica Bona Terra**, w której produkowane jest wino cieszące się ogromnym uznaniem środowiska winiarskiego. Jej właściciele jako „wystawcy” win mają duże osiągnięcia na arenie międzynarodowej. Dopełnieniem oferty dla turystów jest zwiedzanie i degustacje produktów regionalnych.

fot. Osada Popowo

fot. Pałac Gzdzawa

fot. Markowa Zagroda

fot. Winnica Bona Terra

Przeszłość na wyciągnięcie dłoni

Rotunda św. Prokopa i zespół dawnego klasztoru Norbertańek w Strzelnie to ważne pomniki historii powiatu mogileńskiego.

fot. Szymon Zdziebło / flickr.com/kujawskopomorskie

Powiat mogileński zachwyca wysokiej klasy zabytkami. Pod tym względem szczególnie wyróżnia się wzgórze św. Wojciecha w Strzelnie. Znajdziemy tutaj ponorbertański zespół klasztorny, w skład którego wchodzi m.in. trójnawowa bazylika Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny oraz rotunda św. Prokopa. Ta druga jest największą w Polsce świątynią romańską zbudowaną na planie koła. Jednak na przestrzeni wieków służyła nie tylko wiernym. W trakcie II wojny światowej Niemcy urządzili w rotundzie magazyn, później zaś próbowali ją wysadzić - na szczęście mury świątyni wytrzymały wybuch.

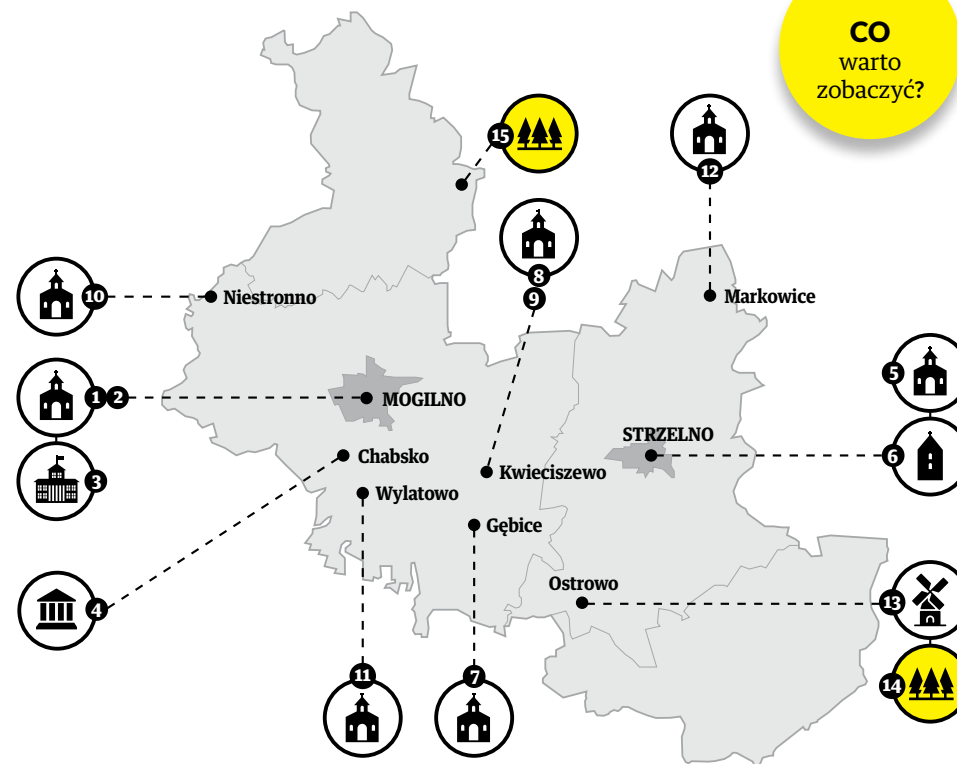
Wojenną zawieruchę przetrwały również najważniejsze zabytki Mogilna - neogotycki

ratusz, późnogotycki kościół farny św. Jakuba Starszego oraz pobenedyktynski zespół klasztorny. W jego skład wchodzi budynek klasztoru z najstarszą w Polsce studnią i kościół św. Jana Ewangelisty ze średniowiecznymi kryptami. Ich zachodnia część jest uważana za drugie najlepiej zachowane w naszym kraju podziemie z epoki romańskiej - tuż obok krypty św. Leonarda na Wawelu.

Powiat mogileński to także świetne miejsce na piesze wycieczki i turystykę przyrodniczą. Warto na przykład odwiedzić bogate w pomniki przyrody i olbrzymie głazy narzutowe Lasy Nadleśnictwa Miradz albo rezerwat przyrody „Czapliniec - Ostrowo”, w którym można obserwować codzienne życie czapli siwych.

CO
warto
zobaczyć?

1. Klasztor i kościół pobenedyktynski św. Jana Apostoła w Mogilnie 2. Późnogotycki kościół farny św. Jakuba Starszego w Mogilnie 3. Neogotycki ratusz w Mogilnie 4. Muzeum Ziemi Mogileńskiej w Chabsku 5. Ponorbertański kościół Świętej Trójcy i Najświętszej Maryi Panny w Strzelnie 6. Rotunda św. Prokopa w Strzelnie 7. Kościół św. Mateusza w Gębicach	8. Kościół św. Marii Magdaleny w Kwieciszewie 9. Kościół poewangelicki w Kwieciszewie 10. Kościół św. Michała Archanioła w Niestronnie 11. Kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Wylatowie 12. Zespół klasztorny karmelitów trzewickowych w Markowicach 13. Zabytkowy wiatrak w Ostrowie 14. Rezerwat przyrody „Ostrowo Czapliniec” 15. Rezerwat przyrody „Mierucinek”

Pomnik Historii w Strzelnie pełen romańskich zabytków

fot. Damian Rybak

Na zachodnim krańcu Kujaw znajduje się Strzelno, miasto z historią i zabytkami sięgającymi średniowiecza. Jest jednym z najstarszych w Polsce, dlatego też warte jest nawet najdalszej podróży. To niewielkie, sześciotysięczne miasteczko leży na wielu kujawskich szlakach turystycznych: historycznym Szlaku Piastowskim i Romańskim, a także na Europejskiej Drodze św. Jakuba.

W herbie miasta na czerwonym tle widnieją dwie srebrne strzały skrzyżowane, a między nimi - do góry złoty krzyż - symbol zgromadzenia zakonnego. Strzelno powstało w czasach Mieszka III Starego i związane jest ściśle z osobą Piotra Wszeborowica (wojewody i kasztelana kruszwickiego), który zapewne ufundował w Strzelnie żeński klasztor dla Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Regularnych Zakonu Premonstratensów (norbertanek). Prawa miejskie Strzelno otrzymuje już w 1231 r., w oparciu o polskie prawo ziemskie. Znaczenie etymologiczne nazwy Strzelno wywodzi się od staropolskiego słowa „przestrzeń” - to miejscowość położona na rozległym, nizinym, rozprzestrzeniającym się terenie (rolnicze tereny na Kujawach powstałe wskutek wyrębu

dawnej puszczy porastającej ten obszar, pozostałością po niej są Lasy Miradzkie). Do dzisiaj przetrwało powiedzenie, że jakiś pusty teren jest „otwarty na przestrzał”.

Najważniejsze zabytki - romańskie budowle, które mają status Pomnika Historii, znajdują się na wzgórzu św. Wojciecha, na wschodnim krańcu obecnej aglomeracji miejskiej. Bazylika klasztorna pw. św. Trójcy i NMP zachowała w znacznym stopniu pierwotną, romańską strukturę budowlaną. Kościół jest orientowaną, trójnawową i kolumnową bazyliką o długości ok. 40 m, wzniesioną na planie krzyża łacińskiego, a wydłużone prezbiterium jest zakończone absydą z dwiema prostokątnymi kaplicami-oratoriami po bokach. Świątynia stanowi prawdziwą skarbnicę eksponatów z różnych epok (ponad 300 zabytków ruchomych), niezwykle dzieła sztuki wypełniają jej wnętrza, dzięki którym miejsce to stało się prawdziwym sanktuarium dla ogółu wiernych oraz pielgrzymów i turystów z najodleglejszych zakątków. W poklasztornej bazylice można zobaczyć wiele zabytków z czasów romańskich, elementy dekoracyjne, architektoniczne i rzeźbiarskie, a także: najcenniejsze romańskie kolumny z przepięknie zdobionymi bazami (szponami, żabkami) i kostkowymi kapitelami, tympanon fundacyjny, kropielnicę, wsporniki empy i inne relikty średniowiecza. Wśród licznych ołtarzy należy zwrócić uwagę na ołtarz Krzyża Świętego (największy w Polsce relikwiarz - aż 658 relikwii) z gotycką figurą Chrystusa Ukrzyżowanego z 1361 r.

Jednym z najcenniejszych zabytków z czasów sztuki romańskiej w Polsce są dwie kolumny z personifikacją cnót i przywar ludzkich (ok. 1175-1193). Wyobrażenia na strzeleńskich kolumnach to zasady chrześcijańskiego życia, które miały być swoistym drogowskazem oraz stałym napomnieniem moralnym dla mniszek. Alegorie postaw moralnych wykute w kamiennych kolumnach miały wyraźne zadania dydaktyczne. Kolumny z podobnym programem ikonograficznym można podziwiać jedynie w Hiszpanii w Santiago de Compostela (Brama Złotników katedry

fot. Michał Ostrowski

pw. św. Jakuba) i we Włoszech, w Wenecji (katedra pw. św. Marka).

Obok Bazyliki stoi druga romańska świątynia wpisana na listę Pomników Historii, która przyciąga miłośników architektury romańskiej, archeologów, historyków sztuki, artystów plastyków i turystów z całego świata, to rotunda pw. św. Prokopa. Ta największa romańska rotunda w Polsce wyróżnia się oryginalnością układu przestrzennego, pomysłową konstrukcją i niespotykanym zestawieniem brył. Jest jedyną w Europie rotundą z prezbiterium na rzucie kwadratu, a nie absydy. W zachodniej części znajduje się romańska empora, gdzie zasiadali zapewne w obliczu poddanych: fundator, król (Władysław Jagiełło - 7x), księżęta kujawscy i wielkopolscy oraz inni dostojnicy.

Damian Rybak

Szlakiem dworów i pałaców

W powiecie nakielskim pamięć o przeszłości łączy się z nowoczesnością inwestycji. Znajdziemy tu wiele śladów znamienitej historii i miejsc, wartych zwiedzania.

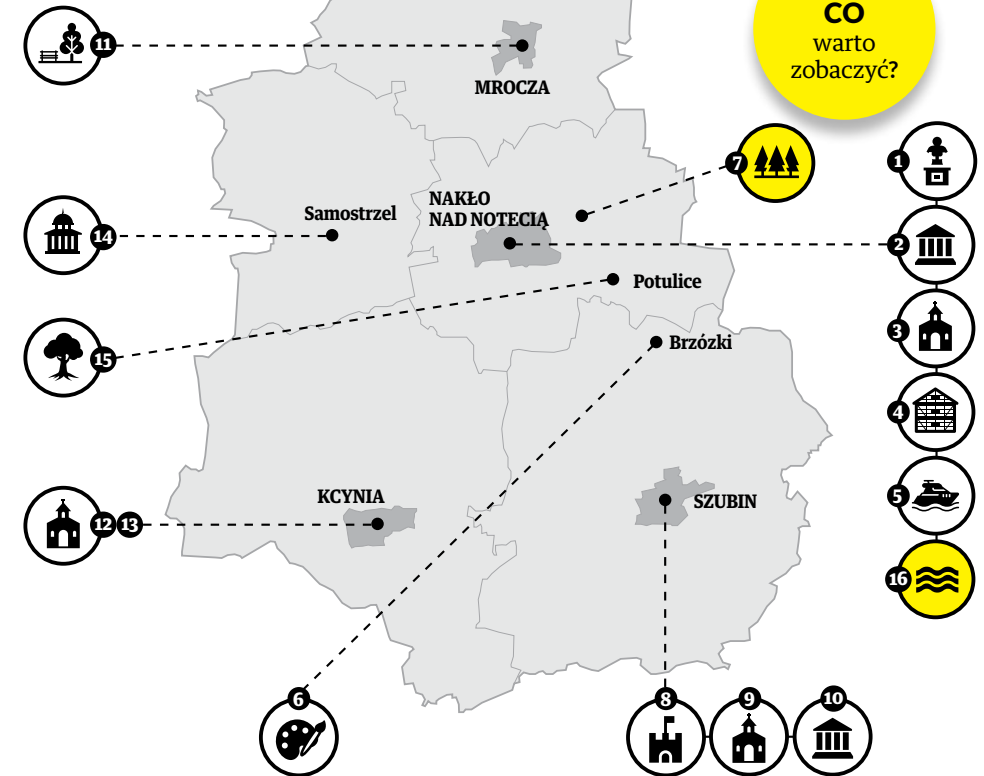
fort. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

O dzisiejszym kształcie powiatu nakielskiego zdecydował jego rolniczy charakter i historia związana z handlem oraz usługami. Wśród pól i folwarków powstawały liczne pałace i dworki, zamieszkałe niegdyś przez bogatych właścicieli ziemskich, a dziś stanowiące jedną z największych atrakcji powiatu. Takie obiekty można zobaczyć m.in. w Chwaliszewie, Grocholinie, Miastowicach, Rajgrodzie, Witosławie, Chrzastowie, Lubaszczu, Broniewie i Dębowie.

Turyści zainteresowani historią regionu powinni koniecznie odwiedzić też ruiny zamku i Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie, kościół poklasztorny pw. Wniebowzięcia NMP w Kcyni i Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią.

Na terenie powiatu znajdziemy również wiele ciekawych atrakcji przyrodniczych - rezerwy Grocholin, Jezioro Wieleckie, Łąki Ślesieńskie czy Las Minikowski, a także pomnik przyrody - dąb im. Władysława Szafera o obwodzie 720 cm.

Rozwój regionu związany był też z niezwykle ważną drogą wodną przebiegającą przez tereny powiatu nakielskiego - szlakiem żeglownym z Brdy przez Kanał Bydgoski i Noteć dalej na zachód. Turystyczną perełką tego szlaku jest dziś nakielska marina na Noteci, obiekt edukacyjno-rekreacyjny z wypożyczalnią sprzętu wodnego i rowerów, oferująca też wodniakom i innym turystom miejsca noclegowe.

POWIAT **NAKIELSKI**

1. Kaplica prochowa z rzeźbą Chrystusa w Nakle nad Notecią
2. Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią
3. Kościół św. Stanisława w Nakle nad Notecią
4. Spichrze szachulcowe z drugiej połowy XIX w. w Nakle nad Notecią
5. Przystań w Nakle nad Notecią
6. Murale „van Gogha” i rzeźby w Brzózkach
7. Rezerwat Przyrody Skarpy Ślesieńskie
8. Ruiny zamku Sędziwoja Pałuki z XIII/XIV w. w Szubinie

9. Kościół św. Marcina z Kaplicą Jagiellońską w Szubinie
10. Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie
11. Park Władysława Jagiełły w Mroczy
12. Kościół parafialny św. Michała Archanioła z 1631 r. w Kcyni
13. Pokarmelicki kościół parafialny WNMP w Kcyni
14. Zespół pałacowy w Samostrzelu
15. Dąb Władysława Szafera w Potulicach
16. Kanał Bydgoski

Dla ciała i ducha

– kraina rzeką przecięta

fot. archiwum powiatu nakielskiego

Wśród lasów, dzikich łąk i pól,
podzielony rzeką Noteć,
leży powiat nakielski.

Na jego terenie znajduje się wiele
wyjątkowych śladów przeszłości,
barwne walory przyrodnicze,
niepowtarzalne elementy lokalnej
kultury oraz niezliczone możliwości
spędzania czasu. Rower i kajak,
historia astronomii, dzień na plaży,
a może odkrywanie tajemnic regionu?
Co warto wybrać, będąc głodnym
wrażen podróżnikiem?

ODPOCZYNEK W RUCHU!

Teren 5 gmin (Nakło nad Notecią, Szubin, Kcynia, Mrocza i Sadki), które zajmuje powiat, obfituje w miejsca wyjątkowe i niepowtarzalne, w których bez przeszkód można aktywnie wypoczywać. Amatorom takiej formy spędzania wolnego czasu polecamy wycieczkę kajakiem lub rowerem. Podróż warto zacząć od Przystani Powiat Nakielski, która oferuje możliwość spędzenia całego dnia w kompleksowo dostosowanym otoczeniu. Oprócz możliwości noclegu w hotelu lub pod namiotem, można skorzystać tam z wynajmu sprzętu wodnego lub pograć w siatkówkę czy badminton. Jadąc dalej ścieżką rowerową, w Paterku, ominie się Centrum Akceptacji i Aktywności Społecznej aktualnie służące osobom niepełnosprawnym,

jednak posiadające tragiczną historię - w 1939 r. w jego piwnicach maltretowano kilkaset osób. Warte zobaczenia jest również Centrum Astronomiczno-Kulturalne w Niedźwiadach, w którym odkryje się tajemnice nocnego nieba. Centrum jest jednym z najnowszych atrakcji turystycznych regionu, ponieważ zrewitalizowane i otwarte zostało w 2020 r. Nie można zapomnieć o licznych jeziorach, które szczególnie w okresie letnim są niezastąpione. Jednym z nich jest Jezioro Wąsoskie z dużą, strzeżoną plażą i Jezioro Rościmińskie, gdzie znajduje się harcerska stacja ze sprzętem wodnym. Co więcej, cały obszar powiatu usiany jest mniej lub bardziej znanymi, urokliwymi drogami i ścieżkami, idealnie nadającymi się do eskapad rowerowych, zakończonych lub rozpoczętych w wyżej wspomnianych miejscach.

SEKRETY MINIONYCH LAT

Entuzjaści poznawania dawnej kultury i historii regionu zadowoleni będą z licznych zabytków i miejsc historycznych w powiecie. Należą do nich m.in.: zespół pałacowo-parkowy w Samostrzelu, zespół dworsko-pałacowy w Grocholnie i Młyn w Orzelskim Młynie. Dla wielu osób interesująca okaże się również wizyta w jednym z lokalnych muzeów: w Nakle, Szubinie bądź Turzynie, gdzie znajduje się Muzeum Przyrody i Łowiectwa. Ponadto będąc w okolicach różnych wiosek, warto zajrzeć do ich centrum, by zobaczyć zabytki sakralne. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują kościół pw. św. Mikołaja w Ślesinie, kościół pw. św. Marii Magdaleny w Samokłękach oraz kościół pw. św. Macieja w Orlu, gdzie znajduje się także Rządówka Dworek - dwór zbudowany w 1820 r., którego historia sięga XIII w. W powiecie odnaleźć można także niechlubne ślady wojny, m.in. niedawno odkryte schrony w Dobieszewku.

A MOŻE NATURALNIE?

Powiat nakielski usytuowany jest na terenie dwóch malowniczych krain historycznych: Krajny i Pałuk. Krajna charakteryzuje się licznymi wzgórzami i wzniesieniami oraz bagnami

fot. Paweł Dobies

fot. archiwum powiatu nakielskiego

i jeziorami, natomiast Pałuki to niziny, należące do najstarszych polskich terenów osadniczych. Możliwość obcowania z dziką przyrodą jest tu na wyciągnięcie ręki. Szczególnie wiosną polecamy zawitać do Rezerwatu Przyrody „Borek” lub Rezerwatu Przyrody Łąki Ślesieńskie, kiedy to zaczynają kwitnąć rośliny, a zwierzęta wykazują wzmożoną aktywność. Bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe widoczne jest szczególnie w Rezerwacie Przyrody Jezioro Wieleckie, który jest ostoją ok. 140 gatunków ptaków oraz na terenie całej Doliny Noteci, częściowo należącej do obszaru Natura2000.

**Więcej atrakcji turystycznych
i informacji znaleźć można
na stronie Powiatu Nakielskiego:
www.powiat-nakielski.pl
lub jego Instagramie: @powiat_nakielski.
Warto również zajrzeć na stronę
Ekomuzeum Doliny Noteci:
www.turystyka.cna.org.pl**

Ślady wielkiej historii

W powiecie radziejowskim czekają na nas nie tylko atrakcje przyrodnicze, ale i zabytki architektoniczne, przypominające długą historię terenów, tradycyjnie nazywanych „Czarnymi Kujawami”.

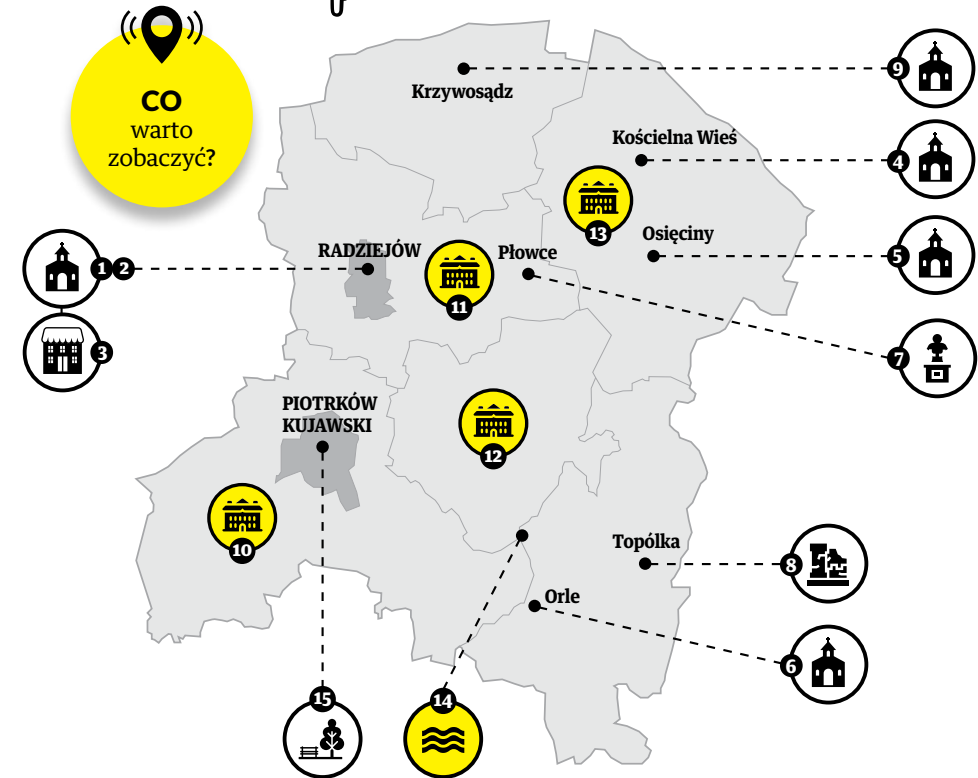
fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Najstarsze wzmianki na temat Radziejowa można odnaleźć w kronikach z 1142 r., dokumentujących powstanie pierwszej parafii w miejscowości. Znajdujący się dziś w tym miejscu XIV-wieczny kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny to jeden z trzech punktów w powiecie radziejowskim znajdujących się na słynnym Szlaku Piastowskim.

Turyści przemierzający ten szlak zatrzymują się w Radziejowie również w klasztorze ojców Franciszkanów oraz pobliskich Płowcach, w których doszło do bitwy między krzyżacką armią i wojskami Władysława Jagiełły. Wielkim wydarzeniem jest coroczna rekonstrukcja walk pod Płowcami i towarzyszący jej Jarmark Królewski w Radziejowie, na który licznie ściągają turyści z całego regionu.

Powiat Radziejowski to także zabytki sakralne, m.in. kościoły św. Wawrzyńca w Kościelnej Wsi, Matki Bożej w Osiecinach, WNMP w Krzywosądzu czy św. Doroty w Orlu. Zwiedzając powiat warto zwrócić uwagę również na urokliwe zespoły dworskie w Płowcach, Biskupicach, Leonowie, Pruchnowie czy Świeszcu.

W okolicy nie brakuje też miejsc do odpoczynku na łonie przyrody. Doskonałym miejscem na aktywność na świeżym powietrzu jest park miejski w Piotrkowie Kujawskim oraz szlaki piesze i rowerowe biegnące wokół jezior powiatu. Niedaleko Radziejowa znajduje się jezioro Głuszyńskie, wraz z jeziorem Świeskim wchodzące w skład obszaru chronionego krajobrazu. Na terenie powiatu częściowo położone jest też Gopło, największe jezioro województwa.

POWIAT **RADZIEJOWSKI**

1. Parafia Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Radziejowie
2. Klasztor ojców franciszkanów z 1331 r. w Radziejowie
3. Zabytkowa zabudowa z XIII, XVI i XIX w. w centrum Radziejowa
4. Kościół św. Wawrzyńca w Kościelnej Wsi
5. Parafia Matki Bożej w Osiecinach
6. Kościół św. Doroty w Orlu
7. Pomnik w Płowcach upamiętniający bitwę polsko-krzyżacką
8. Gródki i grodziska w gminie Topółka
9. Dwór, plebania i kościół z XIX w. w Krzywosądzu
10. Zespoły parkowo-dworskie w gminie Piotrków Kujawski
11. Zespoły parkowo-dworskie w gminie Radziejów
12. Zespoły parkowo-dworskie w gminie Bytoń
13. Zespoły parkowo-dworskie w gminie Osiecin
14. Obszar chronionego krajobrazu Jezioro Głuszyńskie
15. Park miejski w Piotrkowie Kujawskim

Perła Ziemi Dobrzyńskiej

Połodowcowy krajobraz Pojezierza Dobrzyńskiego, Doliny Drwęcy i Równiny Urszulewskiej mieści w sobie aż 25 urokliwych jezior. Warto jednak zwiedzić powiat rypiński zwracając również uwagę na ciekawe zabytki.

fot. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Pierwsze wzmianki o powiecie rypińskim pochodzą z XIV w., jednak już wcześniej w okolicach dzisiejszego Rypina krzyżowały się liczne szlaki handlowe, dzięki którym miasto stało się głównym ośrodkiem gospodarczym, społecznym i kulturalnym Ziemi Dobrzyńskiej. Historię regionu turyści mogą poznać w rypińskim Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej, które co roku organizuje też festyn rycerski w ruinach średniowiecznego zamku w Radzikach - jednym z najważniejszych lokalnych zabytków.

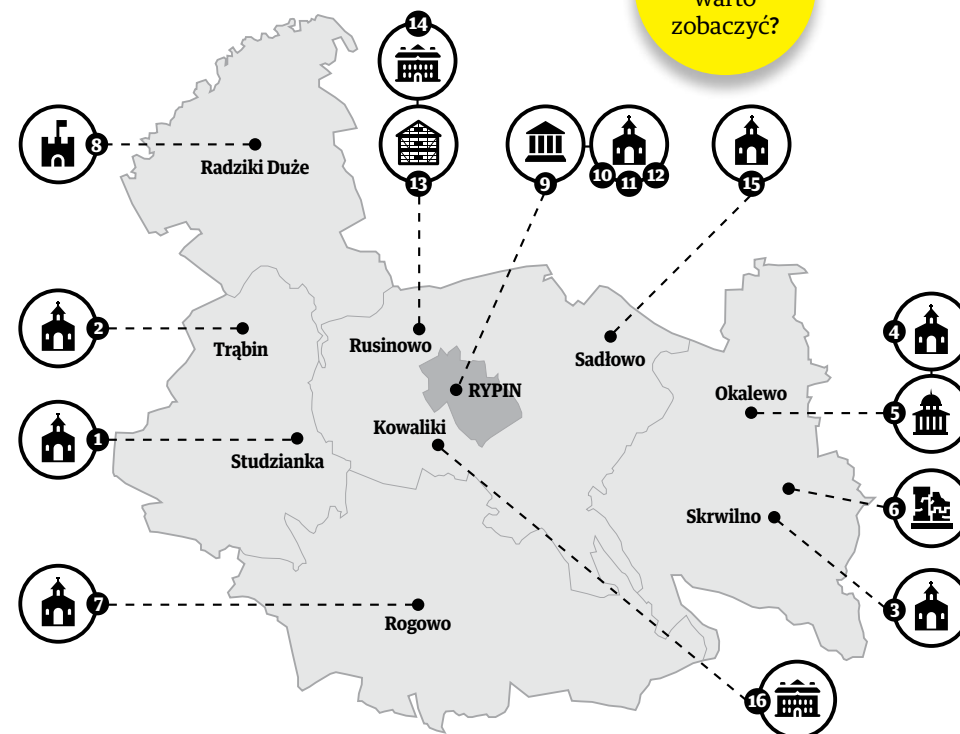
Na terenie powiatu znajduje się też wiele zabytków architektury sakralnej, m.in. kościoły w Rypinie, Skrwilnie, Rogowie, Radzikach Dużych, Sadłowie i Żałem. W Rypinie znajduje się jedna z najstarszych świątyń w regionie

- kościół pw. Trójcy Świętej, wybudowany w 1355 r. Z kolei w rypińskiej parafii pw. Najświętszego Serca Jezusowego zwiedzający mogą zobaczyć jeden z największych witraży Europy - o powierzchni 212 mkw. - przedstawiający Ostatnią Wieczerzę.

W powiecie rypińskim znajdziemy wiele zabytkowych dworców, m.in. w Okalewie, Kowalikach i Rusinowie. Tereny te przyciągają turystów także pięknym przyrodą. Swoją urozmaicony krajobraz zawdzięczają położeniu na styku trzech różnorodnych krain - Pojezierza Dobrzyńskiego, Równiny Urszulewskiej oraz Doliny Drwęcy. Na terenie powiatu położony jest m.in. rezerwat ścisły Tomkowo, a także obszary chronione: Źródła Skrwilno oraz rezerwat Okalewo.

POWIAT RYPIŃSKI

1. Kaplica Matki Boskiej Studziennej z 1704 r. w Studziance
2. Kościół św. Antoniego w Trąbinie
3. Kościół św. św. Anny i Michała Archanioła w Skrwilnie
4. Kościół Matki Boskiej Szkaplerznej w Okalewie
5. Klasycystyczny zespół pałacowo-dworski w Okalewie
6. Grodzisko z IX w. nad jeziorem Skrwileńskim
7. Kościół pw. św. Bartłomieja w Rogowie

8. Ruiny XV-wiecznego zamku w Radzikach Dużych
9. Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie
10. Kaplica św. Barbary w Rypinie
11. Kościół pw. Trójcy Świętej z 1355 r. w Rypinie
12. Kościół ewangelicko-augsburski w Rypinie
13. XIX-wieczny spichlerz folwarczny w Rusinowie
14. Zespoły dworskie z I poł. XIX w. w Rusinowie
15. Kościół św. Jana Chrzciciela w Sadłowie z 1752 r.
16. Zespoły dworskie w Kowalikach

Najcenniejsza przyroda w kraju

Malownicze widoki i niesamowita przyroda w obejmującym powiat sępoleński Krajeńskim Parku Krajobrazowym to coś unikatowego, nie tylko w skali województwa, ale i kraju.

fot. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Sępoleński to jeden z najmniejszych powiatów w Kujawsko-Pomorskiem. Położony jest w północno-zachodniej części województwa. Ogromny potencjał tych terenów zauważono w urokliwej lokalizacji w granicach Krajny - historycznej krainy o tradycjach i kulturze, które długo kształtowały się na skraju granic państwa polskiego. Malownicze widoki, bogata flora i fauna, gęsta sieć pieszych szlaków i rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna to dziś główne atuty, które przyciągają do powiatu turystów.

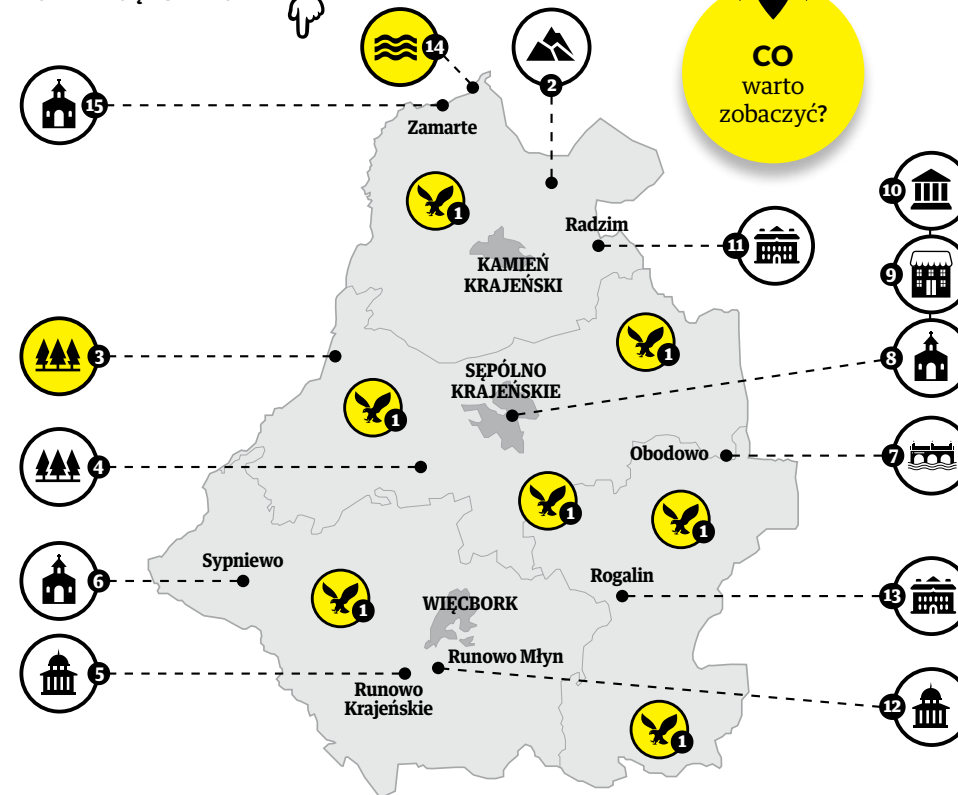
Do najcenniejszych przyrodniczo obszarów, nie tylko w regionie, ale i w całym kraju, należy Krajeński Park Krajobrazowy, obejmujący

swoim zasięgiem wszystkie gminy. Na jego terenie w ich granicach znajduje się 80 pomników przyrody i chronione Torfowisko Messy.

Warto poznać jednak ten obszar również pod kątem znajdujących się tu zabytków, jak choćby ruiny pałacu z XVI w. w Runowie Krajeńskim, Pałac Prezydenta RP Ignacego Mościckiego, wybudowany w 1912 r. w Runowie Młyn, czy też ciekawych budowli sakralnych w wielu miejscowościach powiatu. Ciekawym punktem widokowym jest zaś kamienno-ceglany most kolejowy, który znajdziemy w Obodowie. To idealne miejsce na chwilę odpoczynku i refleksji przy pejzażu wijącej się w dolinie rzeki Sępolenki.

POWIAT SĘPOLEŃSKI

CO warto zobaczyć?

1. Krajeński Park Krajobrazowy
2. Czarna Góra w Górach Obkaskich
3. Rezerwat Dęby Krajeńskie
4. Torfowisko Messy
5. Ruiny Pałacu z XVI w. w Runowie Krajeńskim
6. Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej z XVIII w. o konstrukcji szachulcowej w Sypniewie
7. Kamienno-ceglany most kolejowy w Obodowie - punkt widokowy
8. Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja z obrazem „Czarnego Chrystusa” w Sępólnie Krajeńskim
9. Trójkątny rynek w centrum Sępólna Krajeńskiego
10. Pomorskie Muzeum Okręgowe PRL w Sępólnie Krajeńskim
11. Dwór z XIX w. w Radzimi
12. Pałac Prezydenta RP Ignacego Mościckiego z 1912 r. w Runowie Młyn
13. Dwór z 1921 r. w Rogalinie
14. Jezioro Zamarte
15. Klasztor Karmelitów w Zamartem

Urokliwa Gmina Sępólno Krajeńskie

fot. Szymon Szwochert

Gmina Sępólno Krajeńskie położona jest na terenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, pełna lasów i jezior, dzięki swym walorom spełnia oczekiwania mieszkańców, jak i turystów. Zachęca do spędzania czasu poprzez różne formy aktywności fizycznej i turystyki: wędrowki piesze i rowerowe, wędkarstwo, grzybobranie, sporty wodne, zimowe, specjalistyczne formy edukacji ekologicznej.

Bogactwo walorów turystycznych znajdujących się w gminie to zachęta dla zwiedzających. Ciekawa jest flora i fauna, w której występuje wiele gatunków zwierząt i roślin będących pod ścisłą ochroną. Szata roślinna jest bardzo bogata, a wymienianie wszystkich gatunków zajęłoby naprawdę sporo czasu. Część terenów gminnych należy do Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Dolina Łobzonki”. Na terenie gminy znajduje się 40 pomników przyrody (głównie drzewa i zespoły drzewne). Duża ilość czystych jezior pozwala na wypoczynek na plaży oraz stanowi atrakcję dla miłośników wędkowania. Walory krajobrazowe gminy Sępólno Krajeńskie spełnią oczekiwania najbardziej wymagającego turysty. Od kilku lat mieszkańcy i turyści mogą cieszyć się korzystaniem

fot. Marcin Jarski

z Eko-Bazy, położonej u stóp wieży widokowej, tuż przy brzegu Jeziora Sępoleńskiego, a także z urokliwego pola namiotowego. Wokół Jeziora Sępoleńskiego wiedzie, malowniczo położonymi duktami polnymi i leśnymi, ścieżka pieszo-rowerowa. Cała trasa to kilkunastokilometrowy odcinek z sześcioma punktami postojowo-widokowymi. Aby bliżej poznać walory Gminy Sępólno Krajeńskie, opracowano szereg szlaków turystycznych. Wytyczone zostały zarówno dla podróżników lubiących piesze wędrowki, jak i dla miłośników rowerów. Uzupełnieniem krajobrazu stworzonego przez przyrodę i siły natury są licznie występujące zabytki kultury materialnej ukazujące dawną architekturę.

BAZA NOCLEGOWA:

- **Centrum Sportu i Rekreacji**, ul. Chojnicka 19, tel. 52 321 03 21, www.csir-sepolno.pl
- **Restauracja Słoneczna Elżbieta i Andrzej Piekut** ul. Baczyńskiego 4, tel. 52 388 21 68, www.sloneczna-restauracja.pl
- **Motel Polonia**, plac Wolności 22-23, tel. 52 388 01 95, www.poloniahotel.com.pl
- **Pałac Komierowo**, Komierowo 1, tel. 525 444 444, 52 321 06 48, www.palackomierowo.com
- **Farma Bartolini Gospodarstwo Agroturystyczne** Bartosz Nowak, Piaseczno 55, tel. 52 388 47 52, www.farmabartolini.pl
- **Barbara i Jacek Czarnotta**, Iłowo 43a, tel. 52 388 48 97
- **„Osada Borówno”, Piaseczno**, tel. 662 186 259, www.osada-borowno.pl, www.facebook.com/osadaborowno
- **„Krajenka” Justyna Piszczek**, Radońsk 23, tel. 604 416 993, 52 325 46 35
- **„Krajeńska Przystań” Michał Siuda**, Zboże 35, tel. 697 422 229, 52 388 31 55

BAZA GASTRONOMICZNA:

- **Restauracja Polonia**, plac Wolności 22-23, tel. 52 388 01 95
- **Restauracja Słoneczna**, ul. K.K. Baczyńskiego 4, tel. 52 388 21 68
- **Pałac Komierowo**, Komierowo 1, tel. 525 444 444, 52 321 06 48, www.palackomierowo.com
- **Zajazd „Grand”**, Piaseczno 43 A, tel. 570 450 814
- **Bar Zacisze**, ul. Słoneczna 2, tel. 603 609 971
- **Pizzeria Soprano**, ul. Młyńska 11, tel. 792 004 312
- **Pizzeria Milano**, ul. T. Kościuszki 2, tel. 52 388 57 39
- **Pizzeria Hvarska**, ul. T. Kościuszki 22b, tel. 667 049 816
- **Fabryka Smaków**, plac Wolności 5, tel. 530 095 006
- **Pasha Kebab**, pl. Wolności 16, tel. 574 825 264
- **Bar Kebab Kebabownia**, ul. T. Kościuszki 15, tel. 503 489 136
- **Bar Mleczny Stokrotka**, ul. Średnia 12, tel. 503 612 008
- **Bar Bastek**, ul. T. Kościuszki 2h, tel. 782 205 429
- **Kawiarnia Sportowa**, ul. Chojnicka 19, tel. 789 438 481

Witamy w gminie **Więcbork**

fot. archiwum UM Więcbork

Drodzy Turyści,
trzymacie w ręku bogato ilustrowany informator turystyczny, z pomocą którego chcielibyśmy przekazać Państwu zaproszenie do Gminy Więcbork. Oferta turystyczna w oparciu o lokalne zasoby, zarówno przyrodnicze, historyczne, jak i kulturowe, jest ciekawą propozycją skierowaną do osób poszukujących różnych form spędzania wolnego czasu.

Na terenie gminy Więcbork znajduje się jeden z największych parków krajobrazowych w Polsce - Krajeński Park Krajobrazowy. Teren KPK obfituje w liczne jeziora, które pełnią ważną rolę w przyrodzie, kształtując jej krajobraz. Największym jeziorem w Parku jest Jezioro Więcborskie liczące ok. 200 ha. Ponadto w Krajeńskim Parku Krajobrazowym występują liczne źródła z krystalicznie czystą wodą, które dają początek wielu rzekom.

Poza walorami przyrodniczymi odwiedzający nas turyści mogą podziwiać zabytki architektury regionu. Przykładem mogą być zespół pałacowo-parkowy w Runowie Krajeńskim, na którego terenie znajdują się ruiny dawnego pałacu oraz zespół pałacowo-parkowy w Sypniewie.

Przy przesmyku łączącym Jezioro Więcborskie z Jeziorem Młyńskim w VII w. istniała osada, a w początkach XII w. duży gród obronny. Dziś na tym terenie znajduje się plaża miejska wraz z przylegającym do niej polem namiotowym, wielofunkcyjnymi boiskami sportowymi oraz wypożyczalnią sprzętu wodnego i rowerów miejskich. Kąpielisko przy plaży miejskiej w sezonie letnim jest strzeżone przez ratowników. Na najmłodszych czeka bezpieczne wydzielone miejsce do kąpeli oraz plac zabaw. Podczas wypoczynku można się oddać słodkiemu lenistwu lub skorzystać z infrastruktury sportowej. Pasjonatów rowerowych lub pieszych wycieczek zapraszamy na szlaki pieszo-rowerowe, które przebiegają w tej okolicy.

Turystów chcących zostać w Więcborku dłużej, zapraszamy do Punktu Informacji Turystycznej, który znajduje się w Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Więcborku. Dysponuje ono bazą adresową i telefoniczną wszystkich ośrodków znajdujących się w Więcborku i okolicach. Na terenie gminy Więcbork znajduje się aż 28 obiektów, których dane teleadresowe znajdują Państwo również na naszej stronie www.wiecbork.pl w zakładce „Turys-

tyka - baza noclegowa”. Ponadto w Punkcie Informacji Turystycznej można zaopatrzyć się także w wydawnictwa opisujące region oraz w gadżety z motywami charakterystycznymi dla Gminy Więcbork.

fot. archiwum UM Więcbork

Zapraszam do przyjazdu w nasze strony, poznawania bogactwa Kultury, przyrody, zabytków oraz historii regionu.

Burmistrz Więcborka, Waldemar Kuszewski

fot. archiwum UM Więcbork

Unikalna tożsamość

Ciekawym miejscem powiatu świeckiego jest wiadukt z XIX wieku w Kozłowie. Ta niewielka wieś odwiedzana była dawniej przez Fryderyka Chopina, znana jest również z odnalezionego tu żelaznego meteorytu.

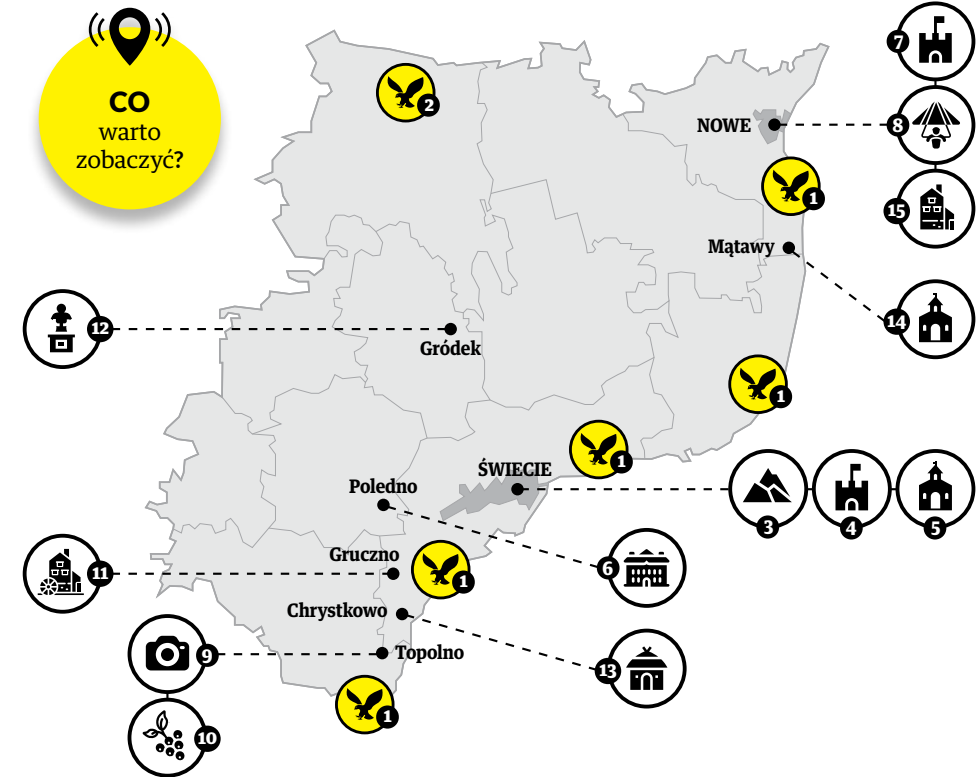
fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Największy powiat w regionie - świecki - to kraina rozciągająca się po obu stronach Wdy, w obrębie Doliny Dolnej Wisły i Pojezierza Południowo-Pomorskiego. Dumni mieszkańcy tych terenów - Kociewiaci i Borowiacy, nie zapominają o swoich korzeniach. Chętnie uczestniczą w tematycznych wydarzeniach kultywujących dawne tradycje, takich jak Dzień Kociewski czy znany z najlepszych lokalnych specjałów Festiwal Smaków w Grucznie.

Aż 1/3 powierzchni powiatu to lasy oraz jeziora, które tworzą idealny mikroklimat dla rzadkich roślin i zwierząt. Te wyjątkowe walory przyrodnicze stanowią część Zespołu Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą i Wdeckiego Parku Krajobrazowego.

Turystów przyciągają tu ciekawe zabytki. Wizytówką stolicy powiatu, Świecia, jest zamek krzyżacki z najwyższą krzywą wieżą w Polsce. Pokrzyżacką budowlę warto zobaczyć też w Nowem, zatrzymując się później na chwilę w tej miejscowości, by przespacerować się Starym Miastem. Jednym z obowiązkowych punktów wycieczki powinna być także pochodząca z 1770 r. mennoicka chata w Chrystkowie.

Miłośników wina przyciąga tu wyjątkowa Winnica przy Talerzyku w Topolnie z dwoma tysiącami winorośli różnych szczepów. Miejsce swoją nazwę zawdzięcza grodzisku Talerzyk z XI w., które dziś stanowi doskonały punkt widokowy na okolice.

1. Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą
2. Wdecki Park Krajobrazowy
3. Czarcie Góry (Diabelec)
4. Zamek Krzyżacki w Świeciu
5. Kościół św. Andrzeja Boboli w Świeciu
6. Zespół dworski i folwarczny z XIX w. w Polednie z Muzeum Przyrodniczo-Etnograficznym
7. Pokrzyżacki zamek w Nowem
8. Startowisko parolotniowe w Nowem

9. Grodzisko Talerzyk z XI w. w Topolnie - punkt widokowy
10. Winnica Przy Talerzyku w Topolnie
11. Stary Młyn w Grucznie
12. Stella Maris - Gwiazda Morza w Gródku
13. Chata mennoicka w Chrystkowie
14. Dawny zbór ewangelicki w Mątawach
15. Zabytkowa Pompownia Kończyce w gminie Nowe

Gmina Świecie blisko Ciebie!

fot. archiwum Gminy Świecie

ZAMEK

Gotycką warownię Krzyżacy zbudowali w latach 1335-1350. Wzniesiono ją na planie kwadratu z czterema wieżami w narożnikach. Do dziś w całości zachowała się tylko jedna - wieża główna, tzw. donżon. Początkowo wszystkie wieże miały jednakową wysokość i stożkowate dachy, kryte dachówką. W XV w. wieżę główną podniesiono i odkryto, otaczając krenelażem, aby umożliwić korzystanie z broni palnej.

Zamek składał się ze skrzydła północnego (zachowanego do dziś) i wschodniego. Wokół skrzydeł biegła drewniana galeria pozwalająca dostać się do pomieszczeń. Zamek otoczony był grubym murem obwodowym odsuniętym 8 m od bryły warowni z wieżyczkami w narożnikach. W skrzydle północnym na piętrze znajdowały się kaplica pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej i kapituła, czyli miejsce zebrań konwentu zakonnego.

Co ciekawe, zachowana wieża główna jest krzywa. Jej odchylenie od pionu wynosi 106 cm, co przy wysokości 34,5 metra czyni ją najwyższą krzywą wieżą w Polsce. Nie wiadomo czy to wieża przechyła się w stronę Wdy z racji słabszego podłoża, czy całe skrzydło. Możliwe, że jest to wynik błędu budowlanego. Drzwi w podstawie wybito w 1843 r. Zbudowano też drewniane schody. W okresie krzyżackim wejście prowadziło jedynie z najwyższej kondygnacji zamku poprzez drewniany, wyciągany trap znajdujący się 13 m nad poziomem dziedzińca. Dzięki temu załoga mogła się bronić w wieży nawet po zajęciu reszty zamku przez wroga.

Zamek był stolicą krzyżackiej jednostki administracyjnej, komturii, utworzonej

W 1924 r. woda sięgnęła ponad 2 m nad posadzkę świątyni.

w Świeciu w 1320 r. W czasie wojny trzynastoletniej warownia była przejściowo w rękach polskich, a na przełomie XV i XVI w. należała do rady miejskiej Torunia. W latach 1508-1772 była siedzibą polskich starostów królewskich. W XVII w. została zniszczona podczas wojen szwedzkich, a po 1772 r. częściowo rozebrana przez władze pruskie. Zamek popadał w coraz większą ruinę. Dzięki pracom remontowym przeprowadzonym po 1990 r. powstrzymano dalszą dewastację i od 2002 r. jest on udostępniony zwiedzającym.

KOŚCIÓŁ FARNY

Budowę kościoła farnego rozpoczęto w 1400 r. i trwała ona (wraz z rozbudowami) prawie trzy wieki. Na początku zbudowano gotyckie prezbiterium, zakrytą wieżę oraz podstawę wieży. W latach 1470-1480 zbudowano korpus kościoła z główną nawą i podwyższono wieżę. Rozbudowa trwała przez XVI w., kiedy to dobudowano nawy boczne. Po wojnach szwedzkich w XVII w. świątynia została częściowo zniszczona, ale odnowiono ją i dobudowano szczyt wieży, sklepienia naw bocznych i drewniany strop prezbiterium. W podziemiach chowano głównych fundatorów kościoła z rodu Kono-packich. Zachowały się płyty z ich nagrobków wmurowane w ścianę lewej nawy (patrząc w stronę ołtarza). Kościół farny w Świeciu połączył w sobie cechy trzech epok: gotyku, renesansu i baroku.

Przy wejściu do świątyni stoi kamienna figura św. Jana Nepomucena, pochodząca z XVIII w., który według tradycji chroni przed powodzią. Świeciu jego opieka była szczególnie potrzebna, bo miasto co rusz nawiedzały powodzie. Istnieją zdjęcia z XIX w., pokazujące jak po ulicach Świecia, położonego wtedy w widłach Wisły i Wdy, mieszkańcy pływają łodziami niczym w Wenecji. Na murze kościoła od strony ulicy zachowała się tabliczka pokazująca poziom wody 26 czerwca 1884 r. - ponad 1,5 m od powierzchni gruntu. Nie była to jednak największa powódź, jaka dotknęła kościół farny. W 1924 r. woda sięgnęła ponad 2 m nad posadzkę świątyni.

KLASZTOR POBERNARDYŃSKI

Barokowy kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, popularnie zwany „klasztorkiem”, to jedna z perełek architektonicznych Świecia. Tereny, na których jest położony kościół i pobliski szpital psychiatryczny, związane są prawdopodobnie z początkiem istnienia Świecia. Gród, w którym rezydował książę Grzymisław, wymieniany jest po raz pierwszy w dokumencie z 1198 r., będącym fundacją księcia dla zakonu joannitów. Znajdował się on zapewne na wzniesieniu, przedzielony dwoma głębokimi parowami. Usytuowane było dogodne do obrony oraz zapewniało sprawną komunikację i możliwość handlu, dzięki położeniu blisko ujścia Wdy do Wisły. W tamtym okresie istniały dwa kościoły. Ślady fundamentów po jednym z nich, pobudowanego w miejscu, gdzie obecnie wznosi się „klasztorek”, znajdują się w krypcie pod prezbiterium.

We wnęce górnej kondygnacji dzwonnicy umieszczona jest barokowa rzeźba Najświętszej Marii Panny z połowy XVII w. Kościół i klasztor zostały ufundowane przez burmistrza Świecia Jerzego Kapela dla bernardynów sprowadzonych do miasta w 1625 r. w celu leczenia dżumy i powstrzymania protestantyzmu. Kościół zbudowano w latach 1692-1720. Budynki klasztorne powstały w 1718 r.

fot. archiwum Gminy Świecie

Od zabytków do gwiazd

Wieś Zamek Bierzgłowski w powiecie toruńskim znana jest z imponującej budowli – pozostałości zamku krzyżackiego z XII/XIII w.

fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Powiat toruński w samym sercu województwa, łączy trzy historyczne regiony Polski: Kujawy, ziemię dobrzyńską i ziemię chełmińską. Zarówno mieszkańcy, jak i odwiedzający te ziemie mogą korzystać tu z uroków natury i aktywnie spędzać czas. Nie brakuje tu miejsc idealnych na grzybobranie, ciekawych tras rowerowych czy okazji do relaksu nad jeziorem. Warto jednak spożytkować czas spędzony w powiecie na poznanie jego nieraz burzliwych dziejów oraz lokalnych tradycji.

Z pewnością swoje miejsce znajdą tu miłośnicy obiektów historycznych, zwłaszcza architektury sakralnej. To teren usiany między innymi gotyc-

kimi kościołami w miastach i średniowiecznymi świątyniami na wiejskich terenach, które po dziś dzień pozostają w dobrym stanie i wpisują się na listę zabytków dużego znaczenia oraz wysokiej klasy. Dawne dzieje pozostawiły tu po sobie również ruiny zamków - jak choćby Zamek Bierzgłowski, obecnie centrum kultury diecezji toruńskiej czy pozostałości budowli w Złotorii, przy ujściu Drwęcy do Wisły.

Szczególną atrakcją dla turystów i nie tylko jest obserwatorium astronomiczne w Piwnicach, niewielkiej wsi, która słynie m.in. z największego teleskopu w Polsce.

CO warto zobaczyć?

1. Obserwatorium Astronomiczne w Piwnicach
2. Pałac Romantyczny w Turznie
3. Zamek Bierzgłowski
4. Ruiny zamku krzyżackiego w Złotorii
5. Pałac w Wybczu
6. Zespół pałacowo-parkowy w Skłudzewie
7. Wodospad w Dybowie
8. Wieża obserwacyjna w Dybowie
9. Kościół Wniebowzięcia NMP w Dźwierznie
10. Kościół pw. pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty w Świerczynkach z przełomu XIII i XIV w.
11. Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego w Przecznie z początku XIV w.
12. Bazylika konkatedralna Świętej Trójcy w Chełmży
13. Wieża ciśnień w Chełmży
14. Rezerwat przyrody Las Piwnicki
15. Olenderski Park Etnograficzny w Wielkiej Nieszawce

Obrowo, gmina nad Wisłą

fot. Krzysztof Majewski

Gmina Obrowo znajduje się 15 km od Torunia. Dojechać do nas można drogą krajową nr 10, drogą wojewódzką 258 lub ścieżką rowerową Toruń – Silno – Osiek nad Wisłą – Obrowo. Proponujemy dojazd rowerem, ponieważ wtedy bezpośrednio podziwiać będą Państwo mogli piękno naszej nadwiślańskiej gminy i czystych lasów.

JEZIORO W OSIEKU NAD WISŁĄ

Niezmiennie przyciąga plażowiczów z Torunia i okolicznych miejscowości. Gmina przygotowała dla nich duży parking i regularnie sprząta teren, a latem nad jeziorem działa mała gastronomia. Od kilku lat zimą nad jeziorem regularnie spotykają się tutaj amatorzy morsowania z Obrowa i okolicznych miejscowości. Dzięki nim sezon turystyczny nad osieckim jeziorem trwa cały rok.

TARAS WIDOKOWY W MIEJSCOWOŚCI ŁĘG-OSIEK

To unikatowe miejsce w gminie, idealne na piknik, ognisko czy każde inne spotkanie. Z rozległego placu, znajdującego się na skarpie, rozciąga się wspaniały, zapierający dech

w piersiach, widok na Wisłę i jej lewy brzeg. Z tego względu niemal codziennie goszczą tu fotograficy i ornitolodzy oraz wszyscy inni, którzy lubią odpoczywać na łonie przyrody.

Taras to szczególne miejsce dla mieszkańców gminy, a zwłaszcza Osieka nad Wisłą. Tu bowiem wielki kamień oraz figurka Chrystusa, ocalona i wyremontowana przez osiecczan, upamiętniają tych, którzy zginęli w odmętach Wisły. To więc szczególne miejsce pamięci.

PAŁAC W OBROWIE, OBECNIE BUDYNEK URZĘDU GMINY

Dwór w Obrowie zbudowany został w stylu klasycystycznym na przełomie XVIII i XIX w. Budynek jest murowany, parterowy, posiada piętro oraz elegancki piętrowy kolumnowy portyk. Dworek otacza park w stylu krajobrazowym, pochodzący z tego samego okresu. Ciekawostką jest, że w latach 1824 i 1825 w dworze gościł i koncertował Fryderyk Chopin. Na pamiątkę tego wydarzenia ufundowana została pamiątkowa tablica, którą umieszczono na elewacji frontowej dworu. Obecnie w budynku mieści się siedziba Urzędu Gminy Obrowo.

ŁÓDŹ „Z PRAWDZIWYM NADWIŚLAŃSKIM CHARAKTEREM” W SILNIE

O związkach Obrowa z Wisłą przypomina replika dawnej łodzi pomorskiej. „Sileńska krypa” stanęła na rozwidleniu ul. Toruńskiej i Wiślanej w Silnie, na pograniczu obszaru Natura 2000. To miejsce jest symbolicznie związane z Wisłą, historią (łódź znajduje się obok szkoły z lat międzywojennych) oraz sztuknią rodziny Stoyke (obecna ul. Wiślana to droga prowadząca do dawnej sztukni). Państwo Stoyke prowadzili swój warsztat stolarski w Silnie na przełomie XIX i XX w. Ich warsztat był ówczesnie bardzo znany i ceniony, a łodzie uważano za niemające sobie równych.

XIX-WIECZNE CMENTARZE

Na terenie gminy Obrowo znajdują się nieczynne cmentarze ewangelickie z XIX w.: w Silnie, Brzozówce i Łęgu-Osieku. Dawny cmentarz

fot. Krzysztof Majewski

fot. Łukasz Pieczyk

protestancki mieści się w Głogowie. Z kolei w Zębowie znajduje się nieczynny cmentarz choleryczny. W jego centralnym miejscu stoi monument upamiętniający zmarłych na cholere mieszkańców wsi. Gmina dba o te nekropole, porządkuje zieleni i nagrobki. Cmentarze świadczą o różnorodności etnicznej i kulturowej terenu gminy.

GDZIE ZJEŚĆ W GMINIE OBROWO:

- **Makówka bistro & catering**, Osiek nad Wisłą, ul. Toruńska 1
- **Rytkówka, Obrowo**, ul. Szkolna 39
- **Daglezjowy Dwór**, Sądziejno 31 c
- **Finezja Brzozówka**, ul. Gruszowa 44
- **Romeo i Julia, Głogowo**, Warszawska 1
- **Euforia**, Brzozówka, Leśna 9
- **Pokusa**, Brzozówka, Jodłowa 9

Poznaj gminę Łysomice

Ogromną zaletą gminy Łysomice jest bardzo dobrze rozbudowana sieć dróg rowerowych. Niemal przez cały teren można przejechać na dwóch kółkach odkrywając po drodze nieoczywiste atrakcje i przystając na chwilę odpoczynku przy dobrze wyposażonych świetlicach. To idealne miejsce na aktywny wypoczynek.

fot. Monika Gut

TRASA REKREACYJNA

Jeśli mamy ochotę poczuć wakacyjny klimat, warto wybrać się nad jezioro w Kamionkach Małych. Startując na dwóch kółkach z Łysomic kierujemy się w stronę Ostaszewa, ale odbijamy na Zakrzewko. Tu do zrobienia przerwy kusi wiata rowerowa, ale dobra droga zachęca do dalszej jazdy. Dojeżdżamy do Tylic, gdzie najlepiej ocenić swoje siły i zdecydować, jaka długość trasy będzie dla nas odpowiednia. Pierwsza opcja - dłuższa, zaprowadzi nas do Kamionek Małych przez Sławkowo, Morczyń, Kamionki Duże. Druga opcja pokieruje nas na Gostkowo i Turzno, gdzie koniecznie musimy zatrzymać się przy Pałacu Romantycznym, aby poczuć niezwykły klimat tego urokliwego miejsca, po czym ruszamy prosto wygodną ścieżką na piękną plażę jeziora Kamionkowskiego.

TRASĄ ZABYTKOWYCH KOŚCIOŁÓW

Jeśli nie macie ochoty na plażowanie, koniecznie wybierzcie się trasą zabytkowych kościołów. Na terenie gminy Łysomice znajdują się trzy perełki architektoniczne wpisane do rejestru zabytków. Start zaplanowany jest w Gostkowie, gdzie znajduje się gotycki kościół pw. Wniebowzięcia NMP, jeden z najstarszych wiejskich kościołów Ziemi Chełmińskiej, wzniesiony na przełomie XIII i XIV w. Do kolejnej wpisanej w rejestr zabytków świątyni poprowadzi nas ścieżka rowerowa do Papowa Toruńskiego. Zbudowany tu ok. 1300 r. ceglany kościół pw. św. Mikołaja Biskupa przetrwał do czasów współczesnych w niezmiennym architektonicznym kształcie.

Podróżując dalej przez Łysomice dotrzemy do Lulkowa, gdzie warto zatrzymać się przy pałacu wzniesionym pod koniec XIX w. przez rodzinę

Weinschenka. Od 1948 r. w dawnej pałacowej sali balowej mieści się kaplica rzymsko-katolicka pod wezwaniem Chrystusa Króla. Następnie kierujemy się nową ścieżką do Piwnic, gdzie cieszymy się widokiem niezwykłego, największego w Polsce teleskopu będącego częścią Obserwatorium Astronomicznego UMK, mijamy Różankowo, aby ostatecznie dotrzeć do Świerczynek podziwiać gotycki kościół pw. św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty z przełomu XIII i XIV w. - kamiennie-ceglany, jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium i kwadratową wieżą od zachodu wtopioną w bryłę korpusu.

TRASA REFLEKSYJNA

Gminę Łysomice można zwiedzić na rowerze podążając śladami historycznych wydarzeń. Start w Łysomicach kieruje nas na Lulkowo, Piwnice, Różankowo i Świerczyńki, gdzie wjeżdżamy na drogę rowerową Unisław-Toruń, którą dojeżdżamy do Olka. Jest to osada leśna z leśniczówką, gdzie w jej pobliżu podziwiamy 3 głązy narzutowe uznane za pomnik przyrody, ale na dłużej zatrzymujemy się przy mogile harcerzy, zamordowanych przez hitlerowców na drodze Olek-Leszcz. W 1944 r. chcąc zatrzeć po sobie ślady przewieźli zwłoki w miejsce, w którym znajduje się obecnie płyta nagrobna. Po drugiej stronie Strugi Piwnickiej mieści się schron żelbetonowy z czasów II wojny światowej. Dalej podążamy świetnie oznaczonym szlakiem przez las piwnicki - rezerwat przyrody o pow. 37,2 ha utworzony w 1956 r. W rezerwacie występują około 300-letnie dęby i około 160-letnie sosny. Tutaj przepływa Struga Piwnicka zwana też Strugą Łysomicą. Naukowcy z UMK w Toruniu od lat prowadzą tu swoje badania, związane z ochroną środowiska. Dojeżdżamy na Barbarkę. Miejsce wyjątkowe, gdzie pomniki upamiętniają zbrodnie ludobójstwa, jakich Niemcy dokonali na mieszkańcach Torunia i okolic. Masowe rozstrzelania w lesie na Barbarce rozpoczęły się 28 października 1939 r. Polscy historycy szacują, że w Barbarce zamordowano co najmniej 600 osób. Od 2009 r. na Barbarce stoi pomnik ku czci pomordowanych z nazwiskami ofiar.

fot. nadesłane

fot. nadesłane

Tu warto się zatrzymać:

- 1. Pałac Romantyczny w Turznie**
- czterogwiazdkowy hotel i restauracja z historią i duszą, do dziś zachowujący czar XIX-wiecznej rezydencji.
- 2. Rubbens&Monet w Łysomicach**
- hotel z restauracją w urokliwej okolicy, idealny zarówno dla osób chcących miło spędzić wolny czas, jak i tych szukających miejsca na służbowy pobyt.
- 3. Kuźnia Oberża Polska w Łysomicach**
- hotel i restauracja z daniami kuchni staropolskiej i nie tylko, w której warto zjeść rodzinny obiad podczas wycieczki.
- 4. Karmnik w Papowie Toruńskim**
- kameralna restauracja z kuchnią polską, gdzie zjemy m.in. pierogi domowe i uwielbianą przez gości golonkę duszoną w piwie.
- 5. Zajazd Bumerang w Ostaszewie**
- rodzinna restauracja z pokojami gościnnymi; przytulne wnętrza, spokojna atmosfera i pyszne jedzenie.
- 6. Pokoje Gościnne Polanka w Kamionkach Małych**
- hotel i restauracja w odległości 100 metrów od Jeziora Kamionkowskiego.

Przyroda ponad wszystko

W powiecie tucholskim nie brakuje zachwycających przyrodniczo terenów, jak chociażby pływające wyspy – dywany roślinności bagiennej, w rezerwacie przyrody „Jeziorka Kozie”, znajdującym się w środkowej części Tucholskiego Parku Krajobrazowego.

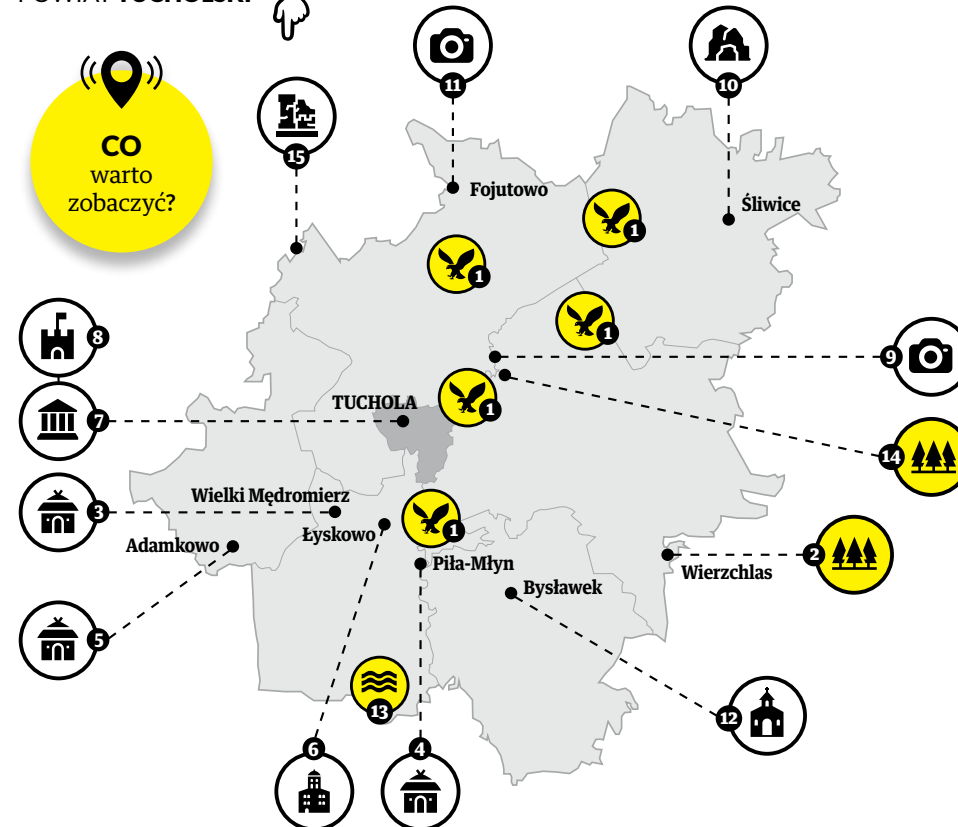

fot. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Niewiele jest miejsc, które widokami i bogactwem przyrody mogą równać się z Borami Tucholskimi, jednym z największych kompleksów leśnych w kraju. Z jego uroków możemy korzystać zwiedzając powiat tucholski. Głównym obszarem kuszącym turystów z całej Polski jest tu Tucholski Park Krajobrazowy gwarantujący wymiennie warunki do aktywnej rekreacji – spływów kajakowych, wypraw rowerowych, pieszych wędrówek czy wypoczynku nad jeziorami. Zobaczmy tu także ciekawe obiekty, jak choćby jedyny w Polsce tej wielkości akwedukt – budowlę w Fojutowie, gdzie krzyżują się dwie wodne drogi: Czerna Struga i Wielki Kanał Brdy. Na południowo-wschodnim krańcu Borów Tucholskich, w Wierchlesie, znajduje się zaś wyjątkowy i czarujący rezerwat przy-

rody Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego. To właśnie tutaj słynny artysta stworzył ponad 100 prac, inspirując się niezwykłymi okolicznościami przyrody.

Chcąc poznać dobrze te ziemie, warto wstąpić do Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi, gdzie na zwiedzających czekają wystawy poświęcone historii, miastu czy etnograficzne. Pamięć o tradycji i historii w powiecie pielęgnowana jest również dzięki wioskom tematycznym, przybliżającym okoliczności życia i dawne prace mieszkańców tych terenów. Przykładem jest choćby wioska miodowa w Wielkim Mędomierzu lub górnicza Piła-Młyn. Niemal w każdej gminie powiatu znajdziemy też interesujące zabytki sakralne oraz inne zaskakujące nieraz atrakcje.

POWIAT **TUCHOLSKI**

1. Tucholski Park Krajobrazowy
2. Rezerwat przyrody Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego w Wierchlesie
3. Wioska miodowa w Wielkim Mędomierzu
4. Wioska górnicza Piła-Młyn
5. Wioska ptasia w Adamkowie
6. Budynek ptaszarni z XIX w. w Eyskowie
7. Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi
8. Fragmenty zamku krzyżackiego z XIV w. w Tucholi

9. Punkt widokowy „Binduga” w rezerwacie przyrody Dolina Rzeki Brdy
10. Grota Najświętszej Maryi Panny z Lourdes w Śliwicach
11. Wieża widokowa przy akwenu w Fojutowie
12. Dawny klasztor Benedektynek w Bysławku
13. Zalew Koronowski
14. Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna Jelenia Wyspa w rezerwacie Bagna nad Stążką
15. Grodzisko w Raciążu

Pamiętki historii w malowniczej scenerii

Wycieczki po powiecie
nie można odbyć
bez zwiedzania
Wąbrzeźna - zielonego
i spokojnego miasta,
leżącego w centralnym
punkcie historycznej
ziemi chełmińskiej.

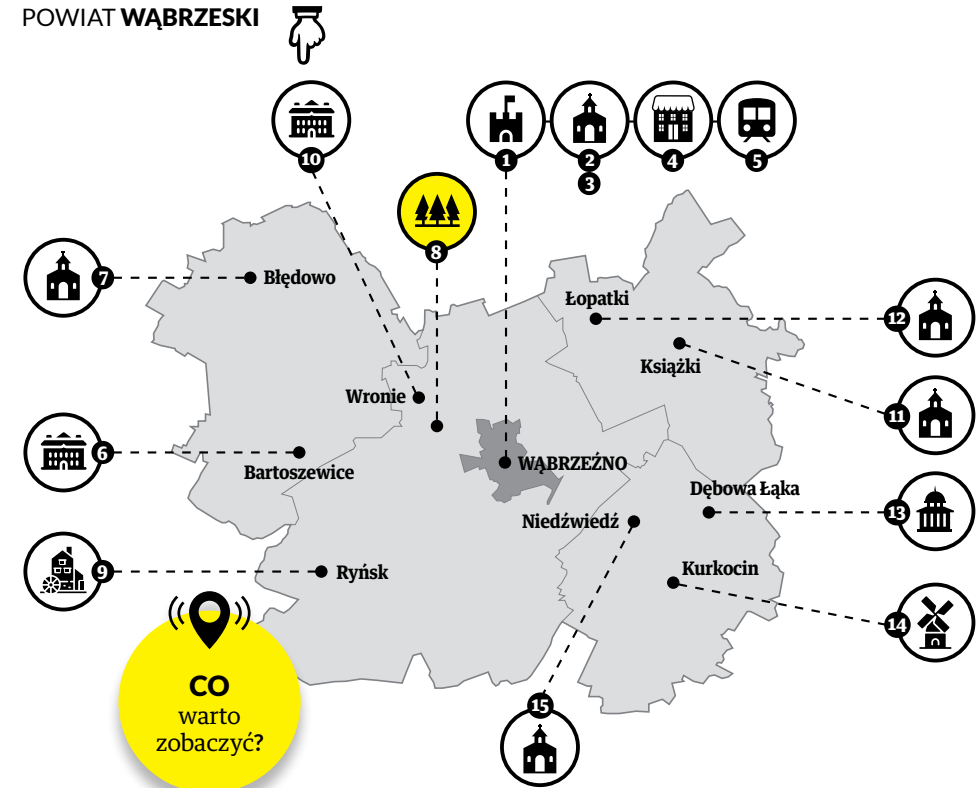

fol. Wojtek Szabelski / flickr.com/kujawkopomorskie

Powiat wąbrzeski choć należy do najmniej-
szych powiatów naszego regionu, uważany jest
za jeden z najpiękniejszych zakątków Ziemi
Chełmińskiej. Jego potencjał tkwi w bogactwie
przyrody i ciekawej historii, po której pozosta-
łości zachowały się w postaci licznych zabytków
i pamiątek, m.in. ruin zamku, XIV-wiecznego
sanktuarium czy kamienic z przełomu
XIX i XX w. Wąbrzeźno, jako pierwsze miasto
w Polsce, już przeszło sto lat temu cieszyło się
też pierwszą zelektryfikowaną linią kolejową.
Dziś w jej miejscu biegnie ścieżka rowerowa,
ale ślad po kolejce pozostał w postaci fragmentu
torowiska.

W mniejszych miejscowościach powiatu
nie brakuje urokliwych wiejskich kościołów,
spośród których część pamięta jeszcze czasy
średniowiecza. Gotyckie budowle z przełomu
XIII i XIV w. można zobaczyć m.in. w Nowej Wsi
Królewskiej, Niedźwiedziu, Dębowej Łące, Płuż-
nicy czy Osieczku. Powiat wąbrzeski to także
zabytkowe dworki i pałace, m.in. w Bartoszewi-
cach, Wroniu i Dębowej Łące.

W powiecie kwitnie również agroturystyka, dla
której punktem wyjścia są naturalne zasoby tych
ziem - jeziora, lasy i malownicze łąki. Jednym
z najciekawszych przyrodniczo zakątków powia-
tu jest rezerwat „Wrone” w gminie Ryńsk.

POWIAT **WĄBRZESKI**

1. Ruiny zamku - siedziby biskupów chełmińskich w Wąbrzeźnie
2. Sanktuarium Matki Bożej Brzemiennej z XIV w. w Wąbrzeźnie
3. Poewangelicki kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski w Wąbrzeźnie
4. Zabytkowe kamienice z przełomu XIX i XX w. w Wąbrzeźnie
5. Wąbrzeska Kolejka Powiatowa - fragment toru
6. Zespół dworski i folwarczny w Bartoszewicach
7. Zespół kościelny parafii pw. św. Michała Archanioła w Błędowie
8. Rezerwat przyrody „Wrone” w gminie Ryńsk
9. Stara gorzelnia, obecnie młyn z 1876 r. w Ryńsku
10. Zespół dworski z połowy XIX w. w miejscowości Wronie
11. Kościół pw. Trójcy Świętej w Książkach
12. Kościół pw. św. Marii Magdaleny z połowy XIV w. w Łopatkach
13. Zespół pałacowy w Dębowej Łące
14. Drewniany wiatrak kozłak z XIX/XX w. w Kurkocinie
15. Kościół św. Jerzego w Niedźwiedziu

Nad wodę, po zdrowie, poznawać historię

Oprócz potencjału przyrodniczego powiat włocławski może zaoferować też ciekawe wycieczki śladami historii. To tu - w Kowalu - urodził się Kazimierz Wielki. W Brześciu Kujawskim zaś Władysław Łokietek.

fol. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

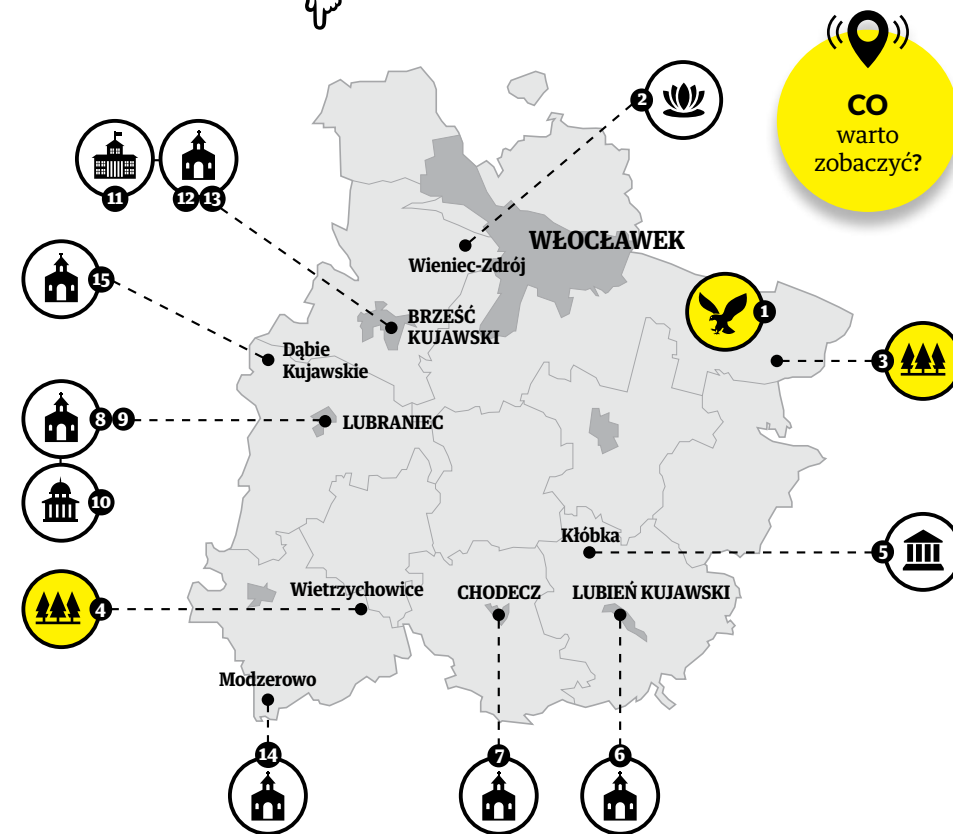
Powiat włocławski to najbardziej wysunięta na południe część województwa kujawsko-pomorskiego. Największym atutem tych terenów jest przyroda - Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy i Dolina Wisły - obszary, na których rozpościerają się gęste lasy, malownicze łąki, a wśród nich jeziora, starorzecza i wody Zalewu Włocławskiego.

Bogactwo wód podziemnych sprawiło, że w powiecie znajduje się jedno z piękniejszych uzdrowisk w Polsce - Wieniec Zdrój.

Podążając drogą budowli sakralnych, powinniśmy odwiedzić Brześć Kujawski, gdzie stoją gotycki kościół św. Stanisława Męczennika, wybudowany w 1332 r. i kościół poddominikański św. Michała Archanioła

z 2 połowy XIV w. W mieście tym warto zobaczyć też choćby klasycystyczny ratusz z 1824 roku. W Lubrańcu z kolei, oprócz neogotyckiej świątyni z zabytkowymi elementami i dekoracjami we wnętrzu zobaczymy także synagogę z końca XVIII w.

Wśród wyjątkowych atrakcji powiatu warto wymienić skansen w Kłóbce z zabytkowymi obiektami architektury Kujaw i ziemi dobrzyńskiej, gdzie można oglądać antyki i dzieła sztuki. Ciekawym miejscem z pewnością pozostaje rezerwat archeologiczny w Wietrzychowicach - cmentarzysko szkieletowe, tzw. kopce kujawskie, wzniesione przez plemiona pasterzy i rolników zamieszkujących te ziemie 5500 lat temu.

CO
warto
zobaczyć?

1. Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy
2. Uzdrowisko w Wieniu Zdrój
3. Rezerwat przyrody Gościąg
4. Rezerwat archeologiczny w Wietrzychowicach
5. Skansen w Kłóbce
6. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Lubieniu Kujawskim
7. Neogotycki kościół św. Dominika w Chodczu
8. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej w Lubrańcu

9. Synagoga w Lubrańcu
10. Zespół pałacowo-parkowy w Lubrańcu
11. Klasycystyczny ratusz w Brześciu Kujawskim
12. Kościół św. Stanisława Biskupa w Brześciu Kujawskim
13. Kościół poddominikański św. Michała Archanioła w Brześciu Kujawskim
14. Drewniany kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Modzerowie
15. Drewniany kościół św. Trójcy w Dąbiu Kujawskim

Gmina Lubraniec

– historia pisana od 5500 lat

Tereny gminy Lubraniec to obszar, na którym zlokalizowanych jest szereg zabytków praktycznie z każdej epoki historycznej. Gro z nich stanowi integralną i niezwykle cenną część europejskiego, a nawet światowego dziedzictwa kulturowego. Serdecznie zapraszamy do odwiedzenia gminy Lubraniec.

fot. archiwum Gminy Lubraniec

W **Dąbju Kujawskim** znajduje się drewniany kościół pw. Św. Trójcy, zbudowany w latach 1789-1790 przez Ignacego Zagajewskiego oraz pozostałości unikalnego dworku o zabudowie alkierzowej z połowy XIX w. Warto też zobaczyć tu cmentarz rzymsko-katolicki z początku XIX w. oraz park krajobrazowy z przełomu XVIII i XIX w. Ciekawym miejscem jest również budynek dawnej szkoły powszechnej z okresu międzywojennego z unikatowym freskiem Józefa Piłsudskiego (dziś służy celom komercyjno-gospodarczym).

W **Kłobi** godnym uwagi jest kościół pw. św. Wojciecha - murowany, powstały w latach 1883-1888, wyremontowany w 1972 r., otoczony ogrodzeniem murowano-stalowym z drugiej połowy XIX w. oraz cmentarz rzymsko-katolicki z XIX w. z zespołem zabytkowych

nagrobków. Warto też zobaczyć zespół parkowo-dworski z dworem murowanym z 1920 r. i pozostałością drzewostanu parkowego.

W **Lubrańcu** na uwagę zasługuje dawna synagoga żydowska z I połowy XIX w. wybudowana w stylu barokowym, gdzie obecnie mieści się Lubrańskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego. Równie ciekawe są: neogotycki kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej z 1905 r. wraz z budynkiem plebanii gdzie w 1945 r. reaktywowane było Włocławskie Seminarium Duchowne, cmentarz parafialny z kaplicą św. Anny z 1834 r. wraz z zespołem zabytkowych nagrobków, budynek Domu Ludowego z 1930 r. oraz zespół pałacowo-parkowy, w skład którego wchodzi: pałac murowany z 1827 r. wraz z oficynami przypałacowymi pochodzącymi z XIX w. oraz park krajobrazowy z 1826 r. Godnym uwagi

jest też budynek liceum ogólnokształcącego powstały w latach 1924-1926. Ponadto w mieście znajdują się budynki dwóch młynów z okresu międzywojnia oraz most żelazny na rzece Zgłowiączce kolejki wąskotorowej. Ciekawym miejscem jest również bez wątpienia lapidarium „na Brzezynie”, gdzie oddano hołd lubrańskim Żydom pomordowanym w czasie II wojny światowej. Na osobną uwagę zasługują pochodzące z okresu końca II wojny światowej betonowe schrony. Skupiają się one w wokół Lubrańca w trzech punktach: miejscowości Dobierzyn, przy moście kolejowym w Lubrańcu oraz przy drodze do Izbicy Kujawskiej.

W **Ossowie** znajduje się dwór murowany z końca XIX w. oraz park krajobrazowy podlegający prawnej ochronie. Można też zobaczyć tu drewniany młyn wodny pochodzący z początku XX w.

Redecz Kalny posiada z kolei dwór murowany z czworakiem i budynkiem mieszkalnym, pochodzącą z 1900 r. oraz park krajobrazowy z XIX w.

Żydowo posiada dwór murowany z końca XIX w. z zespołem folwarcznym, złożonym z czworaka, spichrza i budynków gospodarczych oraz park krajobrazowy. Można tu także skorzystać z wynajmu miejsc noclegowych znajdujących się w zabytkowym obiekcie.

W **Sułkowie** zobaczyć można dwór murowany z ok. 1890 r. z parkiem krajobrazowym z XIX w. z wysokim drzewostanem oraz relikty grodziska średniowiecznego z XIV w.

We wsi **Kazanie** znajduje się dwór zbudowany po 1918 r. według projektu Antoniego Aleksandra Jawornickiego.

W **Sarnowie** znajduje się rezerwat archeologiczny, gdzie podziwiać można monumentalne grobowce megalityczne z okresu kultury pucharów lejkowatych. Zabytki datowane są na 3,5 tys. lat p.n.e. Ludność wspomnianej kultury budowała grobowce z potężnych głazów najczęściej w formie wydłużonego trapezu. Cmentarzysko składa się obecnie z 9 grobowców o charakterystycznie wydłużonym „kujawskim” kształcie. Sarnowo, ze względu na odkryte te tutaj artefakty, stanowi jedną z najważniejszych miejscowości dla nauki polskiej. Dziś

wokół grobowców poprowadzona jest ścieżka edukacyjna. W miejscowości znajduje się również cmentarz poewangelicki, który został założony prawdopodobnie w latach 1795-1798.

W **Zgłowiączce** znajduje się pomnik Tadeusza Kościuszki z 1917 r., wzniesiony w głównej mierze dzięki staraniom ówczesnych właścicieli wsi p. Borzymów. W miejscowości znajduje się również gotycki, XV-wieczny kościół.

W **Gołębinie Parcelach** znajduje się cmentarz wojenny z 1914 r. Pochowani są tu żołnierze niemieccy i rosyjscy oraz Polacy walczący w czasie I wojny światowej.

W **Siarczycach** usytuowany jest cmentarz ewangelicki z końca XIX w., założony dzięki Karolowi Kriegerowi, ówczesnemu właścicielowi majątku Siarczyce. Na cmentarzu najstarsze nagrobki pochodzą z pierwszej połowy XIX w.

W **Marysinie** znajduje się wzniesiony w pierwszych latach XX w. dzięki fundacji Marii Grodzickiej, budynek Zespołu Szkół imienia fundatorki. Placówka funkcjonuje w tym miejscu od 1913 r.

fot. archiwum Gminy Lubraniec

Nie tylko muzea i wykopaliska

W powiecie żnińskim nie można ominąć Lubostroń, gdzie stoi zabytkowy pałac otoczony parkiem krajobrazowym. To jednak nie jedyny godny uwagi punkt w tych stronach. Warto zwiedzić także okoliczne miejscowości pełne nieoczywistych atrakcji.

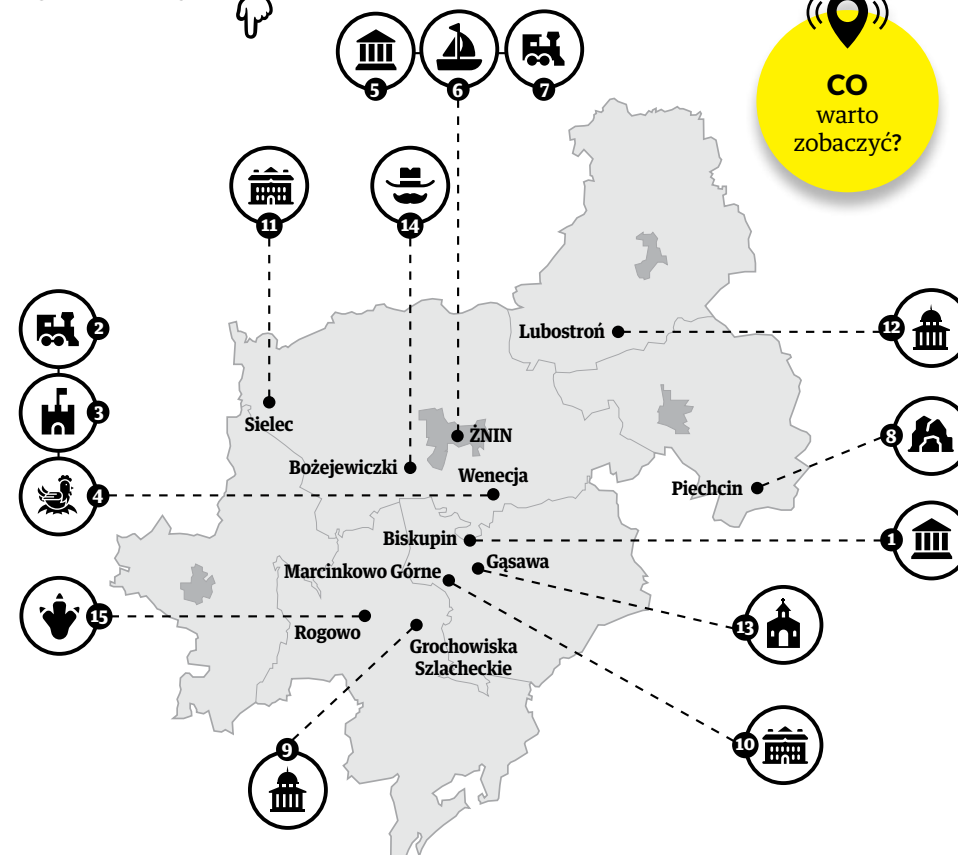
fot. Daniel Pach / flickr.com/kujawskopomorskie

Powiat żniński to teren niewątpliwie atrakcyjny przyrodniczo - w jego granicach znajdziemy ponad 160 pomników przyrody, trzy rezerваты oraz trzy obszary chronionego krajobrazu. Już same jeziora wokół Żnina stanowią magnes na turystów, jednak wśród lasów i akwenów kryją się tu też skarby historii i miejsca tak unikatowe, jak znany na całym świecie gród w Biskupinie.

Rezerwat archeologiczny w Biskupinie to jeden z trzech obiektów na Szlaku Piastowskim, które znajdują się terenie powiatu żnińskiego. Obowiązkowym przystankiem dla turystów przemierzających ten szlak jest też średniowieczna wieża ratuszowa w Żninie, w której swą siedzibę ma dziś Muzeum Ziemi Pałuckiej, a także Wenecja, w której znajdują się ruiny zamku obronnego Mikołaja Nałę-

cza, zwanego Diabłem Weneckim. Nieopodal na turystów czeka również muzeum oraz trasa turystyczna kolejki wąskotorowej.

Powiat żniński to także liczne obiekty sakralne - można wybrać się tu w podróż szlakiem pałuckich kościołów łączącym najstarsze świątynie w Żninie, Brzyskorzostwie, Cerekwicy, Świątkowie, Żernikach, Gościeszynie, Niestronnie, Parlinie czy Gąsawie. W Lubostrońiu znajduje się zabytkowy zespół pałacowo-parkowy, w którym organizowane są wystawy, warsztaty i koncerty. Wiele atrakcji czeka też na turystów w miejscach niekoniecznie związanych z historią regionu: miasteczko western Silverado City w Bożejewiczkach, w Parku Dinozaurów „Zaurolandia” w Rogowie, czy nad turkusowymi wodami zalanego kamieniołomu w Piechcinie.

POWIAT **ŻNIŃSKI**

1. Muzeum Archeologiczne w Biskupinie
2. Muzeum Kolei Wąskotorowej w Wenecji
3. Ruiny zamku z XIV w. w Wenecji
4. Kurza Hazienda w Wenecji
5. Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie
6. Przystań żeglarska na Jeziorze Małym w Żninie
7. Stacja początkowa Żnińskiej Kolei Wąskotorowej
8. Zalany kamieniołom w Piechcinie

9. Pałac w Grochowiskach Szlacheckich
10. Dwór w Marcinkowie Górnym
11. Dwór Marzeń w Sielcu
12. Zespół pałacowo-parkowy w Lubostrońiu
13. Kościół pw. św. Mikołaja w Gąsawie
14. Miasteczko western Silverado City w Bożejewiczkach
15. Rodzinny Park Rozrywki „Zaurolandia” w Rogowie

Kolejką przez minione wieki

Powiat żniński zaprasza w niezwykłą podróż w czasie. Wsiadając do kolejki wąskotorowej, możemy przenieść się o setki, a nawet tysiące lat wstecz, a zbaczając nieco z jej trasy, dotrzemy też na Dzikie Zachód i do krainy rządzonej przez dinozaury.

fol. archiwum Starostwa Powiatowego w Żninie

Naszą podróż przez wieki warto rozpocząć w Żninie od wizyty w Muzeum Ziemi Pałuckiej. Wystawy prezentowane są w dwóch zabytkowych budynkach - dawnym magistracie oraz wieży ratuszowej z XV w., w której można zwiedzić odrestaurowaną zbrojownię, skarbiec i salę narad. Zebrane w muzeum pamiątki i dokumenty pozwolą nam zapoznać się z bogatą historią miasta i regionu, co przygotuje nas do dalszej podróży, w którą wyruszymy Żnińską Koleją Wąskotorową.

Żnin to pierwsza stacja liczącej ponad 120 lat linii kolejki wąskotorowej. Kolorowy skład porusza się po torach z prędkością nieznacznie przekraczającą 20 km/h, co pozwala podróżnym na podziwianie z okien malowniczych pałuckich krajobrazów. Wśród łąk i pagórków

niezauważenie cofamy się do czasów, gdy na co dzień po torach poruszały się parowozy - i w ten sposób trafiamy do Wenecji.

Nasz przystanek znajduje się bezpośrednio przy Muzeum Kolei Wąskotorowej, prezentującego parowozy, drezyny oraz wagony przystosowane do poruszania się po torach o rozstawie 60 cm. Na muzealnej stacji można zobaczyć historyczną budkę dróżnika i żurawia wodnego dla parowozów, a w pomieszczeniu zaaranżowanym na poczekalnię znajdziemy eksponaty dokumentujące ponad stuletnią historię kolei na Pałukach.

Stąd tylko kilka kroków dzieli nas od kolejnej podróży w czasie - tym razem do średniowiecza. Po przeciwnej stronie torów znajdują się bowiem ruiny zamku Diabła Weneckiego. Zamek

ten wznosił pod koniec XIV w. kasztelan nakielski Mikołaj Nałęcz, ze względu na swoje surowe wyroki nazwany właśnie Diabłem. Kosztowna w utrzymaniu warownia została częściowo rozebrana w XVI w., a odzyskane w ten sposób cegły wykorzystano do budowy pałacu arcybiskupiego w Żninie. Dziś z zamku zachowały się jedynie fragmenty murów i dziedziniec. Na podzamczu w sezonie turystycznym organizowane są festyny i turnieje.

Opuszczając Wenecję, ponownie wsiadamy do kolejki, by tym razem przenieść się w czasie nie o setki, lecz o tysiące lat. Biskupin, kolejny przystanek na naszej trasie, to najbardziej znany rezerwat archeologiczny w Europie Środkowej. Spacerując po ścieżkach pradawnej osady, możemy zobaczyć zrekonstruowane obozowiska łowców i zbieraczy z epoki kamienia, chaty pierwszych rolników sprzed 6 tys. lat, osiedle obronne ludności kultury łużyckiej oraz wioskę z czasów panowania pierwszych Piastów. Biskupin każdego roku przyciąga ponad sto tysięcy turystów, a organizowany tu Festyn Archeologiczny należy do najpopularniejszych imprez historycznych w kraju.

Z Biskupina możemy pojechać jeszcze do Gąsawy - końcowej stacji kolejki wąskotorowej. W Gąsawie znajduje się zabytkowy kościół pw. św. Mikołaja z XVII w., a w położonym nieopodal Marcinkowie Górnym stoi pomnik Leszka Białego, upamiętniający śmierć księcia w zamachu podczas historycznego zjazdu książąt piastowskich w 1227 r. Ale nie musimy w tym miejscu kończyć jeszcze naszej podróży po powiecie żnińskim!

W Bożejewickach na południe od Żnina warto odwiedzić jeszcze miasteczko Silverado City, rozrywkowy kompleks w klimacie westernu. Na gości czeka tu wiele atrakcji, takich jak scenki z życia mieszkańców miasteczka, wyrobienie listu gończego, poszukiwanie złota w kopalni czy przejażdżki konne. Na terenie miasteczka wybudowano również farmę ranchera, saloon, siedzibę biura szeryfa, fort z wojny secesyjnej, arenę do pokazów konnych i wioskę indiańską.

Podróżując dalej na południe drogą ekspresową S5, dotrzemy do Rogowa, gdzie mieści się

Rodziny Park Rozrywki Zaurolandia. Wzdłuż dwukilometrowej ścieżki ustawiono tu kilkadziesiąt modeli prehistorycznych gadów, stanowiących niemałą atrakcję dla najmłodszych turystów. Natomiast na północny-wschód od Żnina, w gminie Łabiszyn, zobaczyć można jeden z najcenniejszych i najlepiej zachowanych zespołów rezydencjonalnych w Polsce - Pałac Lubostroń, uznawany jest za perłę polskiego klasycyzmu.

fol. archiwum Starostwa Powiatowego w Żninie

**Więcej informacji
o atrakcjach regionu można zasięgnąć
w Informacji Turystycznej w Żninie
oraz na stronie
www.paluki.travel.pl**

Express
BYDGOSKI

NOWOŚCI
DZIENNIK TORUŃSKI

GAZETA
pomorska

rok wydania **2021**

KUJAWSKO-POMORSKA TRASA FILMOWA

Kieślowski, Wajda, Hoffman, Smarzowski docenili uroki Kujaw i Pomorza.

To tu powstawały ich filmy!

Kujawsko-Pomorska Trasa Filmowa to niezwykła mapa
filmów i ludzi urodzonych w regionie!

Wejść na: film.kujawsko-pomorskie.pl

i zaplanuj wędrówkę szlakiem urokliwych plenerów,
zabytków i miast oraz miasteczek niezwykłych.

Odkryj filmowe Kujawsko-Pomorskie!